

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ȘI FOLKLOR

LETTRES ROUMAINES
DE LA FIN DU XVIe ET DU DÉBUT
DU XVIIe SIÈCLE
TIRÉES DES ARCHIVES DE BISTRITZA
(TRANSYLVANIE)

PUBLIÉES

par

ALEXANDRE ROSETTI

ÉLÈVE DIPLOMÉ DE L'ÉCOLE PRATIQUE DES HAUTES-ÉTUDES

Avec 24 planches hors-texte

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă

MCMXXVI

~~11607~~

13693

LETTRES ROUMAINES
DE
BISTRITZA

4Rolls-1677

1677

Nu se impru-
mută acasă.

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ȘI FOLKLOR

LETTRES ROUMAINES
DE LA FIN DU XVIe ET DU DÉBUT
DU XVIIe SIÈCLE
TIRÉES DES ARCHIVES DE BISTRITZA
(TRANSYLVANIE)

PUBLIÉES

par

ALEXANDRE ROSETTI

ÉLÈVE DIPLÔMÉ DE L'ÉCOLE PRATIQUE DES HAUTES-ÉTUDES

Avec 24 planches hors-texte

BIBLIOTECĂ
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL FIATRA NEAMȚ

13693.

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă

MCMXXVI

k. III.

5749

A LA MÉMOIRE
DE
BOGDAN PETRICEICU-HASDEU
AUTEUR DE
CUVENTE DEN BĂTRĂNI (1878-79)

AVANT-PROPOS

Le but de la présente édition est de fournir une série d'anciens textes roumains contrôlés sur les originaux. J'ai été guidé par les considérations suivantes dans le choix de ces textes :

1. les lettres conservées à Bistritza proviennent de la région où il est aujourd'hui prouvé que les plus anciennes traductions roumaines ont été effectuées, ou des territoires voisins ;

2. un grand nombre de ces pièces est inédit ;

3. nos textes ont l'avantage de reproduire l'usage parlé, sous le bénéfice des réserves formulées ci-après, p. 42 et suiv.

On tiendra compte de cette dernière particularité : si le manque de précision des graphies enlève aux anciens textes roumains une grande partie de leur valeur en tant que preuves de l'état phonétique de la langue à un moment donné, on pourra du moins trouver dans la morphologie et les tours de phrases de nos textes des traces de la langue parlée.

J'ai employé trois transcriptions :

1. la transcription phonétique, qui rend compte de la valeur réelle des phonèmes. Pour éviter toute méprise, les signes qui expriment des phonèmes sont enfermés entre crochets droits. Pour qui connaît l'orthographe du roumain littéraire, il sera aisé d'interpréter immédiatement ces signes. Je n'ai innové que sur les points suivants :

Notation du roumain littéraire
 mi-occlusive sourde *c*
 mi-occlusives sonores *g, z*
 diphtongues *au, ea, ia, ie, oa*
u et *i* consonnes

Notation employée ici
 [č]
 [dʒ], [dz]
 [aw, ea, ya, ye, wa]
 [w, y]

2. On trouvera à la p. 4 de l'introduction un tableau des correspondances entre l'alphabet cyrillique et notre système de transcription. J'ai préféré, pour la commodité du lecteur accoutumé à l'alphabet latin, une transcription, même compliquée, à la simple reproduction du texte en caractères cyrilliques¹.

3. Enfin, il y a une troisième transcription : celle qui a été appliquée aux mots slaves, imprimés dans nos textes en italiques ; on a employé dans ce cas la transcription qui est d'usage courant aujourd'hui.

Donner un exposé descriptif des particularités phonétiques de nos textes, sans faire de l'histoire, présentait une réelle difficulté. J'ai été obligé, à plusieurs endroits, d'indiquer quels phonèmes sont représentés par certains signes, sans justifier cette interprétation. Ce défaut de preuve sera toutefois écarté, si l'on se reporte aux études sur l'ancien roumain de MM. Candrea et Densusianu, où l'on trouvera, interprétées de la même manière, de nombreuses graphies analogues.

Les reproductions photographiques qui accompagnent notre édition permettront de contrôler un bon nombre de nos lectures. Les phrases d'une interprétation difficile ont été traduites dans le *glossaire*.

Je dois à l'amabilité de MM. Bogrea et Candrea le rapprochement qui concerne le mot *dălbă* (v. *glossaire*, s. v.).

Je remercie ici les personnes qui ont facilité ma tâche : M. J. Bianu, bibliothécaire de l'Académie Roumaine, m'a prodigué ses encouragements avec une inlassable bienveillance

¹ Cf. là-dessus D. Russo, *Critica textelor și tehnica edițiilor*, Bucarest, 1912, p. 26, n. 3 (extr. du *Buletinul Comisiei istorice a României*, 1).

et m'a introduit auprès des autorités préfectorales de Bistritza (Transylvanie). M. Berger, directeur des Archives de Bistritza, a tout fait pour faciliter mes recherches, avec une bonne grâce dont je lui suis reconnaissant. M. G. I. Brătianu a vérifié pour moi la date de quelques pièces. Enfin. M. Densusianu a bien voulu accepter ce travail dans la bibliothèque de l'„Institut de philologie et de folklore“, qu'il dirige avec sa haute compétence. C'est grâce à sa généreuse initiative que ce livre voit le jour.

Notre dédicace n'étonnera pas les familiers des œuvres de Hasdeu : l'auteur du présent ouvrage a tenu à indiquer par là qu'il s'est efforcé de suivre la voie tracée par ce maître.

Paris, mars 1925.

A. R.

L'impression de ce livre s'est poursuivie pendant plus d'un an; M. Densusianu en a surveillé de près l'exécution matérielle, avec un soin et une patience dont je lui suis infiniment redevable. M. Mario Roques a lu le manuscrit et M. Oscar Bloch a bien voulu parcourir les épreuves; l'ouvrage a beaucoup profité de leurs conseils et je les prie de trouver ici l'expression de ma vive gratitude.

L'*introduction* et les textes, de 1 à 26, ont paru précédemment dans la revue *Grai și suflet* (t. II, p. 187 et suiv.) J'ai pu corriger quelques fautes d'impression, après ce premier tirage, et alléger l'*errata* qui termine le volume.

Paris, juin 1926.

A. R.

INTRODUCTION

I. GÉNÉRALITÉS ¹

1. — Le fonds roumain conservé dans les archives de la Préfecture de Bistritz², en Transylvanie, est constitué par plus de 452 pièces, rangées en quatre paquets. Ce sont, en général, des lettres privées adressées au maire de cette im-

¹ Abréviations:

Berger = Dr. Albert Berger, *Verzeichnis der Bistritzer Oerrichter auf urkundlicher Quellen*, dans *Festgabe der Stadt Bistritz*, Bistritz, 1897, p. 83-100.

I. Bogdan, Braşov = I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țărei românești cu Braşovul și cu țara ungurească în sec. XV și XVI*, I, Bucarest, 1905.

Candrea, Psalt. = I. A. Candrea, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte Psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*, éd. de la Commission historique de Roumanie, I, Bucarest, 1916.

DB = *Documente românești din arhivele Bistriței*, publ. par N. Iorga, I-II, Bucarest, 1899-1900.

DH = *Documente Hurmuzaki (Documente privitoare la istoria Românilor)*, éd. de l'Académie Roumaine, Bucarest, 1887 et suiv.

Hasdeu, Cuv. = B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, I, Bucarest, 1878.

SD = *Studii și documente*, publ. par N. Iorga, Bucarest, 1901 et suiv.

² En saxon de Transylvanie: *Nösen* et *Bistritz*, en hongrois, *Besztercze*.

portante cité commerciale saxonne par les villes, monastères et villages environnants. La numérotation est faite au hasard. Elle ne tient compte d'aucun critère, chronologique ou géographique.

L'importance de ce fonds a été indiquée pour la première fois par M. Iorga, en 1899, dans son édition qui contient 382 lettres (v. *DB*, I, préface). Elles vont de l'année 1593 à l'année 1781. En 1911 M. Iorga les éditait à nouveau dans la collection Hurmuzaki, publiée sous les auspices de l'Académie roumaine¹. La date de quelques pièces est modifiée dans cette édition.

Du temps où la Transylvanie était sous la domination hongroise, les autorités locales rendaient difficilement accessibles aux Roumains les archives disséminées dans la majorité des villes de cette province. M. Iorga n'avait pu consulter que très rapidement les archives de Bistritza. Pour un grand nombre de lettres il s'est contenté de copies qui lui ont été fournies par M. I. Marțian, de Năsăud (Transylvanie).

2. — Notre édition contient 50 lettres. La plus ancienne est de 1592. La date de la dernière est incertaine : elle peut tomber entre 1620-25 et 1638. C'est une constatation que l'on peut faire très souvent : la date de beaucoup de pièces est tout approximative. Ainsi, celles qui sont rangées sous la mention très vague „commencement du XVIIe s.“ ne contiennent aucun élément de précision. Elles se rattachent à des faits qui n'ont aucune importance historique ou bien elles font mention de personnages qui ont joué un rôle local. On est réduit, dans ces cas, à l'hypothèse, basée sur des caractéristiques graphiques et phonétiques.

Des éléments plus sûrs sont fournis par la mention du nom du maire de Bistritza. Les registres de la municipalité saxonne de Bistritza nous ont été heureusement conservés, et M. Berger a publié une précieuse liste des maires de cette ville, depuis l'année 1403 jusqu'à nos jours. Enfin, lorsque

¹ Vol. XV, 1ère et 2ème parties, Bucarest, 1911-13.

le nom du Prince de Moldavie est cité, ou bien quand il est donné des précisions sur une guerre ou sur une expédition, l'histoire de la Moldavie fournit les éléments nécessaires pour préciser la date.

Notre édition s'arrête à l'année 1620. Ce choix est arbitraire. On peut toutefois le justifier : les pièces datant du xvie siècle sont en très petit nombre. Nous avons été obligé, par conséquent, de dépasser l'année 1600. D'autre part, dans le court laps de temps que nous avons pu consacrer aux archives de Bistritza (août 1921, septembre 1922 et octobre 1923) il nous aurait été difficile d'en copier un plus grand nombre, leur identification étant rendue malaisée par le fait que M. Iorga n'indique nulle part la cote d'archive et que les pièces ne sont pas rangées par ordre chronologique.

La plupart des lettres publiées ci-dessous ont été éditées en entier ou seulement en partie par M. Iorga. La présente édition ne double pas les éditions précédentes, nos lectures étant sur plus d'un point différentes.

Les n°s 1, 5, 9, 13, 19, 26, 38, 40, 43 et 49 sont inédits. Les n°s 2, 9, 10, 18, 28, 30, 36, 38, 39 et 44 ont été publiés dans l'*appendice* à notre *Étude sur le rhotacisme en roumain*, Paris, 1924 (*Bibliothèque de l'École des Hautes-Études*, fasc. 240).

3. — Les pièces sont rangées par ordre chronologique. On trouvera ci-après un tableau où elles sont groupées par localités (§ 13). Il nous a semblé nécessaire de les faire précéder d'un court résumé, pour faciliter l'intelligence du texte.

Nous avons enfermé :

a. entre crochets droits [] les mots ou les signes répétés par inattention.

b. entre crochets obliques < > les mots ou signes rétablis par nous pour faciliter la compréhension du texte.

c. entre parenthèses () les mots ou signes disparus (en général, à cause de l'usure du papier). Dans certains cas nos lectures ont été expliquées dans l'apparat.

Les lacunes sont indiquées en pointillé (...).

Les chiffres cyrilliques ont été transcrits en chiffres arabes.

A la fin de chaque pièce on trouvera des indications concernant le papier, le filigrane, l'encre, l'écriture et le sceau, suivies de la cote d'archive et de l'indication des éditions précédentes. Quand il y a lieu d'établir une date, on a renvoyé aux travaux qui permettent de la préciser.

La ponctuation et les lettres majuscules ont été rétablies partout. Quant à la transcription, qui est une translittération, nous avons tâché de reproduire aussi exactement que possible l'original, en substituant à son système graphique un système plus commode. Sauf exception, chaque signe cyrillique a été remplacé par un signe latin.

Nous avons établi les correspondances suivantes entre les signes de l'alphabet cyrillique et ceux de l'alphabet latin :

а = a, б = b, в = v, г = gh, д = d, е = e, ж = j, з = dz, з = z, и = i, і = i, к = k (devant e, i), с (devant a, o, u), л = l, м = m, н = n, о = o, п = p, р = r, с = s, т = t, ш = u, ъ = f, х = h, w = o, џ = st, џ = t, ч = c, џ = s, џ = ä et џ, џ (dans l'intérieur et à la fin du mot, quand ils n'avaient aucune valeur phonétique), џ = y, џ = é, џ = iu, џ = ia, џ = ie, џ = џ, џ = á et џ (dans l'intérieur et à la fin du mot, quand ce signe n'avait aucune valeur phonétique), џ = x, џ = a, џ = g, џ = .p. Les groupes рѣ, џѣ sont transcrits rѣ, lѣ.

Les mots v. slaves sont imprimés en italiques. On leur a appliqué le système de transcription employé couramment.

II. CARACTÈRES EXTERNES

4. — Toutes les lettres (nommées *carte*, *scrisoare* ou *răvaș*) sont écrites sur du papier de format dit „de fabrique“, provenant d'Allemagne, de Transylvanie ou d'Italie, sur un seul feuillet, entier ou fragmentaire, et d'un seul côté. Il n'y a que de rares exceptions à cette règle : ainsi, dans les nos 8, 19 et 29 il est fait usage aussi du verso.

La lettre une fois écrite était pliée, en rabattant les deux marges vers l'intérieur, dans le sens de la longueur,

puis dans le sens de la largeur, son format étant réduit ainsi de $3/4$ (v. pl. II). On écrivait alors l'adresse. Le sceau est presque toujours apposé sur la lettre pliée, de façon à la cacheter.

5. — Nous avons pu copier les filigranes de 26 lettres. Ils sont reproduits à la fin de cette étude. Dans bien des cas l'image en est confuse et on ne peut pas en tirer partie pour les identifier. Nous examinerons ici ceux qui ont pu être comparés aux marques reproduites par C. M. Briquet, *Les filigranes: Dictionnaire historique des marques du papier*, Genève, 1907, et dans d'autres ouvrages. Cette identification n'a, d'ailleurs, qu'une portée très réduite: elle ne saurait, dans aucun cas, être prise en considération pour fixer la date d'une pièce, pour des raisons que l'on se représente aisément (cf. A. Giry, *Manuel de diplomatique*, Paris, 1894, p. 500, et I. Bogdan, *Braşov*, p. xvii).

Voici le résultat de notre comparaison, qui n'est jamais entièrement satisfaisant: aucun de nos filigranes ne correspond exactement à ceux auxquels ils ont été comparés:

a. n° 1 (1592): écusson. Cf. Hasdeu, *Cuv.*, I, p. 107 (Tîrgovişte, 1601) et Candrea, *Psalt.*, I, p. ci-ciii, fig. 11, 13 et 14 (Transylvanie, 1563 et 1588-1600).

b. n° 4 (1595): aigle. Cf. Briquet, n° 138, mais plus petit (Francfort s. M., 1542).

c. nos 9 (commencement du xviie s.) et 38 (1615): sanglier. Ressemble à Briquet, n° 13.574: fabriqué à Schweidnitz. Apparaît dans les environs de Breslau, en 1503, et à Neisse, en 1505. Cf. aussi Candrea, *Psalt.*, I, p. xc et p. cvii-ix, fig. 3-5, 15 et 22-4.

n° 24 (commencement du xviie s.): sanglier. Ressemble à Briquet, n° 13.592, en plus petit (Schweidnitz, 1574).

n° 40 (1615): sanglier dans un écu. Ressemble à Briquet, n° 1.915, qui est plus petit (Autriche, 1570-91).

d. nos 10 et 18 (commencement du xviie s.): aigle à deux têtes, couronné. Cf. Briquet, nos 288-89, mais sans les lettres que l'on voit à droite et à gauche (n° 288: Hongrie, 1590, Vienne, 1592; n° 289: Salzbourg, 1596).

e. n° 20 (commencement du XVIIe s.): cor ou cornet (huchet). Ressemble à Briquet, n° 7.704 (Italie, 1519).

f. n°s 12 (commencement du XVIIe s.) et 39 (1609-15): armoiries. Trois épées entre-croisées. Cf. Briquet, n°s 1421-22, mais sans couronne et avec un écu différent (n° 1421: Presbourg, 1579; n° 1422: Hongrie, id.).

g. n° 17 (commencement du XVIIe s.): armoiries. Écu contenant 3 fleurs de lys. Ne correspond pas à Briquet, n° 1.681 et suiv.

h. n° 18. V. ci-dessus, d.

i. n° 20 (commencement du XVIIe s.): lettres assemblées. V. Briquet, n° 9.674, mais en plus petit (Vérone, 1548-56). Cf. aussi Hasdeu, *Cuv.*, I, p. 55 (Tirgu-Jiu, 1591); v. ci-dessus, e.

j. n° 23 (commencement du XVIIe s.): trois croissants, de grandeur inégale. Cf. Hasdeu, *Cuv.*, I, p. 134 (Vlașca, 1604) et p. 179 (Iași, 1588).

k. n°. 24. V. ci-dessus, c.

l. n° 27 (1601): lion dans un écu. Cf. Briquet, n° 1.915, qui est plus petit (Autriche, 1532-66).

m. n° 29 (commencement du XVIIe s.): fleurs de lys. Cf. Briquet, n°s 6.943-44 (Neisse, 1540-52).

n. n° 33 (1604-18): armoiries, couronne. Cf. Briquet, n° 1.185 (Vienne, 1551, Breslau, 1552-74, Schweidnitz, 1574).

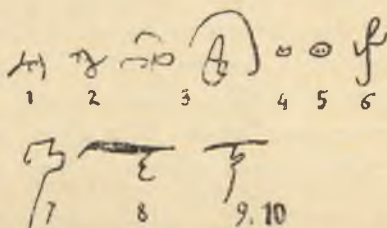
6. — La couleur de l'encre est le plus souvent marron clair ou foncé et rarement noire.

7. — Toutes nos lettres sont écrites en caractères cyrilliques cursifs.

On ne peut pas établir de distinctions entre la graphie du XVIe et celle du XVIIe siècle. Mais il est facile de distinguer une écriture du XVIIe d'une écriture du XVIIIe s., caractérisée notamment par le rejet des fins de mot au dessus de la ligne.

En général, la lecture des lettres de Bistritz est aisée. Mais il y en a que l'on déchiffre péniblement (par ex. les n°s 18 [pl. XI] et 46 [pl. XXI]).

8. — On relèvera la forme de ж et de w et la forme de quelques ligatures, que l'on retrouve, pour la plupart, dans les textes rhotacisants (v. Candrea, *Psalt.*, I, p. CXIV-XVI):

1: ѡ (n° 3)

2: ѡѡ (n° 3)

3: ж (n°s 3 et 49)

4: w (n°s 1 et 5)

5: w (n° 18)

6: wѡ (n°s 11 et 15)

7: ѡѡ (n° 19)

8: тѣ (n° 38)

9: тѡ (très souvent employé, v. n°s 1, 2, 7, 9, 36, 45 et 47)

10: тѡ (n° 19).

Le tracé du mot *amin* (v. pl. I) est composé d'après les règles de la ligature en usage dans le graphie slave. Les signatures que l'on rencontre dans quelques lettres se trouvent dans le même cas.

9. — En ce qui concerne les abréviations, il y a, d'abord, les abréviations courantes dans tous les textes roumains ou slaves. Ainsi: *mca* = mēseck, *vlēt* = v^h + lēto, *ls. Hs* = Isus Hristos.

Les noms des mois: *dek.* = decemvre, *fev.* = februar, *jul.* = iulie, *jun.* = iunie, *mar.* = martie, *nov.* = noembre, *ok.* = octobre.

Quelques mots usuels: *čestul* = čenstitul; *dmnia* = domnia, *dmtale*, *dmta* = dumitale, dumneata; *donlor* = domnilor; *dmndzău* = dumnedzeu; *epecpul* = episcopul; *sfnt(ă)* = sfint(ă).

Parmi les noms propres on peut relever l'abréviation *Alxadru* = Alexandru et *Căpolgo* = Cîmpulung (en slave *Dlīgopol*, abrégé de plusieurs façons).

10. — La ponctuation n'existe pas. Les phrases sont divisées en tranches inégales, séparées par des points. Ces divisions ne correspondent à aucune nécessité logique. Les signes *ъ, ѣ, ж, ѿ, ѣѣ, ѣ* et *ѹ* indiquent la limite phonique des mots. Mais, dans beaucoup de cas, il n'est pas fait usage de ces diviseurs (cf. ci-dessous, § 51). Rien n'indique, alors, le commencement et la fin du mot. Lorsque, en fin de ligne, le scribe s'arrête pour passer à la ligne suivante, le mot n'est presque jamais coupé selon sa norme syllabique.

III. CARACTÈRES INTERNES

11. — Les lettres de Bistritza sont rédigées selon un formulaire qui varie très peu de l'une à l'autre (les n°s 6 et 7, qui sont des reçus, mis à part), calqué sur les formulaires slaves en usage (cf. I. Bogdan, *Braşov*, p. XXXVI et suiv. et ci-dessous, § 82).

Voici les divisions que l'on peut établir (cf. A. Giry, *Manuel de diplomatique*, p. 527 et suiv.):

A. Protocole initial. 1. *invocation*. C'est la croix simple que l'on retrouve dans presque toutes les pièces, à l'exception des n°s 1, 6, 12, 13, 14, 18, 25, 28, 38 et 48.

2. *suscription*: le nom et les titres du signataire et l'indication de la localité d'où il écrit. Très souvent il est fait mention des moines ou des conseillers municipaux qui s'associent à la personne au nom de laquelle la lettre est rédigée.

La suscription est rédigée en v. slave dans les n°s 7, 11, 13, 22, 27 et 49. Elle manque dans les n°s 31, 33, 37 et 48.

La suscription commence soit par un adv.: *adecă* (n°s 14, 19, 21), soit par la conj. *iată* (n° 1), le pr. relatif *cine* (n° 2), ou par les pr. pers. *eu* (n°s 9-10, 12, 14, 18, 25, 38, 40-2, 45-7) et *noi* (n° 50). Les n°s 3, 4, 5, 7-8 et 36 n'emploient pas de particule introductive. Les n°s 29, 30 et 39 emploient la formule solennelle en usage à la chancellerie princière: *cu mila lui Dumnezeu, adecă eu...* „par la grâce de Dieu, moi...”

3. *salutation*. On emploie des termes tels que: „nous saluons et souhaitons bonne santé à notre cher ami“, etc. Dans les lettres ecclésiastiques, la salutation est rédigée suivant un formulaire plus compliqué (v. par ex. n° 43).

4. *adresse*: le nom et la qualité de celui à qui est adressée la lettre. Dans un grand nombre de lettres le nom du maire de Bistritza n'est pas mentionné (n°s 5, 9-12, 14-23, 26-9, 33-4, 37-9, 41-6). L'adresse manque dans les n°s 25 et 31.

B. Texte. 5. *préambule*: le texte commence par un adjectif ou une locution adverbiale: *acmu* (n° 5), *alta*(ă) (n°s 13, 16, 22-3, 32, 49-50), *cătră a ceea* (n° 43), *cătră aceasta* (n°s 29, 37-40, 42), *cum* (n°s 9, 30), *după a ceea* (n°s 2-3, 7-8, 44), *după aceasta* (n°s 1, 19, 26-7, 35); par une conj.: *de* (n° 10), *și* (n°s 11-2, 28).

Le préambule manque dans le n° 36.

6. *notification*: le signataire annonce au maire de Bistritza qu'il a reçu sa lettre. Il en fait un bref résumé.

Cette partie peut manquer.

7. *exposé*:

8. *dispositif*: l'objet de la lettre est énoncé en quelques phrases. Dans certains cas, il est difficile de faire le départ entre ces deux parties, qui n'en font qu'une: n°s 3, 9-10, 13-4, 38-9.

Le commencement du dispositif est marqué par une conj.: *ce* (n° 21), *deci* (n°s 8, 15-8, 20, 25-7, 29, 44, 48-50); *iară(și)* (n°s 2, 19, 40, 43); *și* (n°s 11 et 28), ou par un adv.: *acmu* (n°s 4 et 35); *alta* (n° 32); *derept a ceea* (n°s 1 et 30).

9. *clauses finales*: les liens d'amitié qui unissent les correspondants sont évoqués.

10. *salutation finale*: souhaits de vie longue et heureuse.

C. Protocole final.

11. *l'appréciation* précède la *date*. Ce sont les mots *adevăr* ou *amîn* (n°s 5, 7, 19, 23, 29, 31, 40-2), qui manquent dans les n°s 18, 20, 22, 25, 36, 39 et 43.

12. la *date*: le jour et le mois ne sont pas indiqués

dans les n°s 1, 3, 5, 9-11, 16-7, 19, 22, 24, 28-33, 38-42, 44-7. Les n°s 6 et 36, seuls, portent l'indication de l'année.

13. *signes de validation*: la signature est rarement employée (n°s 4, 12, 29, 31, 40 et 48). Dans un seul cas (n° 4), elle est écrite en caractères latins.

La fin de la lettre est marquée par quelques traits griffonnés (par ex. n°s 1 et 26), ou bien par la répétition du nom de celui qui écrit, précédé d'une croix (n°s 15, 20, 22, 25, 31-3, 35, 37, 41 et 48).

14. *post-scriptum*: l'usage du post-scriptum est assez répandu (n°s 5, 7-8, 12, 23, 25, 45). Dans le n° 33 il est écrit sur une autre feuille.

Le post-scriptum est précédé d'une croix.

D. *L'adresse* inscrite sur la lettre repliée (v. ci-dessus, § 4) n'est jamais simple. Elle est, en général, du type suivant: „cette lettre sera remise entre les mains de notre cher ami le maire de Bistritza“ ou bien: „qu'on remette cette lettre avec nos souhaits de bonne santé à notre cher ami, au maire de Bistritza et à ses conseillers municipaux“. Les adresses des n°s 2, 27, 30, 40 et 41 sont rédigées en v. sl. Les n°s 6-7, 9 et 18 n'ont pas d'adresse.

Les *sceaux* sont plaqués. Dans nombre de cas, un bout de papier a été appliqué entre la matrice et la cire. Vu leur mauvais état de conservation, on a rarement pu donner des indications sur le type du sceau et les matrices employées, qui sont quelquefois des intailles, voire même des monnaies (v. n° 25).

12. — Il nous reste à dire quelques mots sur la rédaction des phrases en v. slave que l'on rencontre dans nos lettres. Elles sont prises dans les formulaires en usage qui ont été signalés par I. Bogdan (*Braşov*, p. xxxvi et suiv.). Dans certains cas, leur rédaction trahit l'ignorance du v. slave (v. par ex. n°s 17 et 18): les scribes avaient appris par cœur certaines phrases stéréotypées, qu'ils reproduisaient ensuite invariablement tant bien que mal. La salutation finale, notamment, se trouvait dans ce cas. L'échappatoire c'était d'abréger les mots; ils en ont largement profité.

Pour certains mots qui revenaient très souvent, les clercs établissaient automatiquement la correspondance entre le mot slave et le mot roumain. Ainsi, *dîni*, pl. *dîne(i)* = jour, *vă lăto* = en l'année (ce mot a été adopté par la langue. dr. *leat* et *veleat*), *pîsati* = écrire, etc.

Nous entendons par „vieux-slave“ la langue de la chancellerie moldave adaptée à l'usage russe, telle que l'a définie I. Bogdan (*Über die Sprache der ältesten moldauischen Urkunden*, dans *Jagic-Festschrift*, Berlin, 1908, p. 369 et suiv.). Le nombre des phrases slaves employées dans nos lettres est trop restreint, pour pouvoir y relever de nombreux éléments russes ou ukrainiens. On peut signaler, par exemple, le traitement *ol* de *l* + cons. dans le nom de lieu *Dolgojupol* (n° 47).

IV. CONDITIONS LINGUISTIQUES

13. — Nous donnerons sous ce titre quelques indications concernant les conditions dans lesquelles les lettres qui nous occupent ont été rédigées.

La majorité des lettres provient du Nord-Ouest de la Moldavie, y compris la Bucovine (n°s 1, 3-5, 7, 9-17, 19-29, 37-50), du Nord-Est de la Transylvanie et du Maramureș (n°s 2, 8, 18, 30 et 36), et une seule du Sud de la Transylvanie (n° 6).

Voici un tableau des pièces rangées par localités :

MOLDAVIE

Cimpulung: n°s 3, 9-17, 31-5, 37-8, 41-2, 47-50.

Lucavetz (Bucovine, distr. Vijnitza): n° 25.

Nord-Ouest de la Moldavie: n°s 45-6.

Mre de Moldovitza: n°s 1, 26, 28, 29.

Tirgu-Neamtzu: n° 24.

M^{re} de Rădăuți: n° 39.

Roman: n° 43.

Mre de Slatina: n° 23.

Suceava: n°s 4-5, 7, 19-22, 27, 40.

TRANSYLVANIE

Bistritza: n°s 8 et 18.

Făgăraș: n° 6.

Nord du Maramureș: n° 30.

Săliște (Maramureș): n° 2.

Suciul de sus (distr. Solnoc-Dobica): n° 36.

14. — Les lettres de Bistritza appartiennent à un territoire linguistique que l'on peut opposer en bloc au groupe du Sud de la Transylvanie.

On sait que des Roumains venus du Maramureș ont fondé dans la deuxième moitié du xive siècle, après la défaite des Tatars, la Principauté de Moldavie (v. N. Iorga, *Gesch. des rumän. Volkes*, I, p. 264-68).

Les rapports fréquents entre les communautés linguistiques des deux versants des Carpathes expliquent l'unité dialectale de ce domaine étendu. Les relations politiques et commerciales que les villes, monastères et villages de Moldavie entretenaient avec leurs voisins Saxons sont très anciennes.

Les Saxons de Transylvanie apparaissent en Moldavie, comme fondateurs de villes, dès avant la fondation de la Principauté. Au début, la population des villes moldaves (Baia. Siret, Suceava, Tg.-Neamțu, etc.), est allemande¹.

Leur organisation est celle des villes allemandes de Transylvanie².

Les Princes de Moldavie, à partir du xve s., favorisèrent le commerce entre les deux versants des Carpathes. Les voies naturelles qui unissaient la Moldavie du Nord-Ouest à la Transylvanie du Nord-Est suivaient le tracé des rivières qui se frayent un passage à travers la chaîne carpathique. De Bistritza, on pouvait se rendre en Bucovine par Rodna

¹ V. N. Iorga, *Gesch.*, I, p. 158-65, 172 et suiv.; E. F. Kaindl, *Das Ansiedlungswesen in der Bukowina*, Innsbruck, 1902, p. 312-16; Id., *Die Deutschen in Osteuropa*, Leipzig, 1916, p. 36-40, et I. Nistor, *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau.*, Gotha, 1911, p. 89 et suiv.

² Cf. Kaindl, *Gesch. der Deutschen in den Karpathenländern*, II, Gotha, 1907, p. 290-300.

et de là, en suivant le cours de la Bistritza, traverser le massif du Tibău (monts Cîrlibaba et Suhard). Il était facile, ensuite, de gagner Dorna ou Cimpulung.

Une autre voie passait par le village de Borgo et la vallée de la Dorna, qui se fraye un chemin dans le massif du Căliman. En suivant le cours de la Bistritza, on descendait en Moldavie vers Piatra. Enfin, d'autres voies se trouvaient plus au Sud (défilés de Tulgheș, de Bicaz, de Ghimeș et d'Oituz; v. N. Iorga, *DB*, I, préface; I. Nistor, *loc. cit.*, et I. Borcia, *Weigand's Jb.*, X, p. 150-56).

15. — On n'a, malheureusement, que de maigres indications sur les écoles de scribes qui devaient fonctionner dans ces régions. L'instruction était entre les mains du clergé.

Voici les informations que nous avons pu recueillir à ce sujet :

a. le grand-logofăt Ciogolea demande au maire de Bistritza de lui envoyer à Suceava, pour l'instruction de ses enfants, un clerc qu'il avait déjà eu à son service (1635-45 : *DB*, I, p. 54, n° 70. Cf. V. Pîrvan, *Convorbiri literare*, XXXVIII [1904], p. 927-34).

b. le fils d'un prêtre de Năsăud (distr. Bistritza-Năsăud) poursuit son instruction dans un monastère de Moldavie où il a été obligé d'entrer dans les ordres. Ce fait se répète souvent (m^{re} de Voronetz, même date : *DB*, I, p. 55, n° 72).

c. un moine du m^{re} de Homor (Bucovine) donne des leçons à un prêtre de Moisei (Maramureș) (Moisei, 1685 : *DB*, II, p. 53, n° 258).

d. un jeune homme du village de Borșa (Maramureș), va faire son instruction au m^{re} de Dragomirna (Bucovine) (Borșa, xviiie s. : *DB*, II, p. 98, n° 363).

Dans les villes les scribes étaient laïques. Nous ne savons pas qui a écrit le n° 18. C'est à coup sûr un Saxon qui parlait mal le roumain.

Etant données les caractéristiques du n° 8, on serait porté à croire que la lettre a été dictée par Cocrișel à un scribe saxon. Mais cette hypothèse est incontrôlable.

Les anomalies graphiques que l'on rencontre dans certaines pièces (par ex. : *nescut*, *fecât* et *făcut*, 25; *sinătate*, 30; *necoțătore*, *priatonî*, 38; *dărăiască-vă*, 45; *fiğit*, *Liupul*, 46, etc.) s'expliquent suffisamment par le fait que ces textes sont dus à des demi-lettrés.

Si l'on devait en croire l'annotation finale (*sam Bilwi pîsal*), le n° 35 aurait été écrit par le maire de Cîmpulung lui-même.

Dans les autres cas on ne retrouve que des cleres :

le n° 22 est écrit par le clere Jacob (Suceava) et les n°s 37 et 41 par Pierre (Cîmpulung).

Dans les villages, c'étaient les prêtres, les seuls à posséder l'instruction nécessaire, qui faisaient office de scribes. Mais tous les prêtres ne savaient pas écrire (v. ci-dessus, c) Ainsi, dans un cas, il nous est dit expressément que la teneur d'une lettre a été dictée à un prêtre par un autre prêtre : „eu pop Gonțul Țel domnescu pre mai mare credință pre popa Manole am învățat să scrie cu dzisa tutoror“ (n° 20 : „a învăța să scrie“ = dicter).

Le post-scriptum du n° 25 est écrit par un prêtre.

On voit, par conséquent, que les témoignages de nos lettres se réduisent à un nombre limité d'individus. Quelques pièces proviennent de la même personne : n°s 13, 14, 15 et 16, 31-2, 33-5, 37 et 41-2. Les n°s 45-6, quoique venant de la même personne, sont écrits par deux mains différentes. Les scribes ayant appris leur métier dans les monastères, seuls dépositaires de la culture, il y a beaucoup de chances pour que l'on retrouve des habitudes orthographiques analogues dans les textes provenant d'une même région.

C'est ce que nous allons examiner tout de suite.

V. SYSTÈME GRAPHIQUE

Il y a lieu de relever les particularités suivantes :

16. -- Emploi des signes *ѣ*, *ѥ* et *Ѧ* dans l'intérieur des mots ou à la finale, lorsqu'ils notaient les sons [ǣ], [i] ou qu'ils n'avaient aucune valeur phonétique.

L'usage de **к** et **к** est prédominant. Ces signes sont employés exclusivement dans 26 cas, sur 50 : n°s 2, 6-9, 12-3, 15, 17, 22, 24-7, 31-6, 38-41, 48 et 49.

к n'est employé exclusivement que dans deux cas : n°s 18 et 25 (dans le post-scriptum, qui est dû à une autre main).

Dans les n°s 1, 10, 19, 21, 23, 28-30, 43, 46 et 47 les signes **к**, **к** et **к** sont employés concurremment ; **к** prédomine dans les n°s 5, 11, 16, 20 et 45.

Dans les n°s 4, 37 et 44 on relève l'emploi normal de **к**, **к**, tandis que **к** apparaît seulement à la finale (un ex. par lettre). Enfin, dans les n°s 14 et 42 l'emploi de **к** dans l'intérieur des mots est tout aussi peu fréquent. Il est plus répandu dans le n° 50.

17. — Sur la valeur phonétique de **к**, v. ci-dessous, § 20.

C'est par confusion avec le signe **к**, auquel il ressemble graphiquement, que **к** a été employé à l'initiale : **к***nfeles-am*, **к***nkinu-mă*, 33 ; **к***ndereptatu*, 34 ; **к***n*, **к***bla*, 35.

Les graphies ci-après sont dues à la confusion de **к** avec les signes **к** et **к** :

de-к*ătru***к** (= dincotro), 19 ; **n***ăa-к***dzec** (= nouădzeci) 22 ; **к***ec* (= ye), 25.

18. — Voici quelques exemples de mots orthographiés à la manière slave :

boiarii, 25 et 44 (v. sl. *boljarinŭ*, bulg. *boljar*).

a pokti, 32, 40, 43-4 (v. sl. *poxtotŭti*). La forme *pofti* apparaît dans le n° 31.

Il faut voir, peut-être, dans les graphies *posta*, *postem* (= *pofta*, *poftim*) du n° 38 une influence de la conjugaison slave (thème du prés.-*st-*, au lieu de *-t-*).

priatŭn, 1, 4, 17, 33-4, 38-9, 44 (v. sl. *prijateljŭ*).

priiaten, 21-4, 26, 31-2, 38-9, 40, 42-3, 47.

Le n° 38 nous fournit un exemple de *priietini*.

Radovŭti (= Rădăuți), 39.

smērenie, *smēritul* (v. sl. *sămērĭnŭ*, *smērjati*), 26.

s<fe>tii Nicolae (v. sl. *svetŭ*), 40.

Les graphies *Crкstē*, *Crкlibaholк*, *tlkhar*, etc., que l'on

rencontre assez souvent, représentent des phonétismes [*Cirstea*], [*Cirlibahul*], [*tilhar*], etc.

19. — Il nous reste à signaler quelques phénomènes graphiques qui intéressent les consonnes :

a. On peut relever dans quelques pièces l'insertion d'une *n* entre une voyelle accentuée et une occlusive sourde : *oprento*, *pontem*, *făcunto* (= *oprit*, *putem*, *făcut*), 41.

Les mots *dinșii* et *atunci* orthographiés *dășei* et *atoce* (même pièce) présentent le phénomène inverse, qui apparaît dans les lettres suivantes :

aračet (= *argint*), 9 ; *rădu*, la *des*ꝛ, *Căpulug*ꝛ (= *rîndu*, la *dînsul*, *Cîmpulung*), 10 ; *străsore* (= *strînsoare*), 15 ; *ikes*⟨ă⟩ (= *înkisă*), 29 ; *ude* (= *unde*), *detr'acoce* (= *dintr'acoace*), 42 ; *naitē*, *curod* (= *naintea*, *curînd*), 46 ; *încuġurat* (= *încunġurat*), 50.

b. *t* est noté par le signe ꝛ dans les n°s 28 et 44 : *Agason*, *Aḡanasie*, *Ḥeodosie*.

c. Dans quelques pièces, le groupe initial occlusive sourde + *r* est précédé d'une *s* : *SCrai* (= *Crai*), 32 ; *SCRꝛstē* (= *Cirstea*), 47 ; *strimās* (= *trimes*), 18 ; *stramis* (= *id.*), 37.

20. — Les défauts de ce système graphique sont apparents. Un seul signe sert parfois pour noter des phonèmes différents ou ne doit sa présence qu'à une habitude orthographique.

Ainsi, les signes ꝛ, ꝛ et ꝛ sont polyphones ; ils représentent les phonèmes *ă* et *i* ou ne représentent rien.

ꝛ = [*ya*], [*ea*], [*e*] ou [*e*] ouvert (en fin de mot).

ꝛ = [*ya*], [*ye*].

ꝛ = [*in*], [*i*] et [*i*] nasal (à l'initiale). Le même signe sert à indiquer la nasalité de la voyelle précédente.

Il en résulte que la valeur phonétique de l'alphabet cyrillique appliqué au roumain comporte une large part d'interprétation.

VI. SYSTÈME PHONÉTIQUE

Notre exposé est descriptif. On s'est attaché, surtout, à

relever les alternances orthographiques qui caractérisent tous les textes roumains du XVIe et du XVIIe s.

Les exemples sont groupés par localités. Les chiffres renvoient aux numéros d'ordre des pièces.

Voyelles

[a]

21. — Dans certains cas, [a] accentué ou non est noté par *aa* :

Mre de Moldovitz : *sănătaate*, *să ertați* et *sănătate*, 29 ;
M^{re} de Rădăuți : *sărătaate*, 39 ; Mre de Slatina : *sănătaate*, 22.

Mre de Moldovitz : *laa*, *s'aa* (*curățit*) et *la*, 29 ; M^{re} de Rădăuți : *s'aar* (*grășe*), 39.

[e]

22. — I. [e] accentué est indiqué par les signes *ă*, *ê*, *e* et *æ* :

Moldavie. Cîmpulung : *prăotolu*, *Arkmanilor*, 10 ; *Arkmeni*, 11 ; *dăci*, *dăci*, 16 ; *deci* 17 ; *dece*, 33 ; *Săretoloi*, *Armene*, *Lêse* 37 ; *Lêșii*, *Montêni*, 41 ; *deç*, 49 ; *dăci*, 50.

Lucavetz : *dăci*, *dăla* et *dela*, 25.

N.-Ouest de la Moldavie : *dece*, *Moldovênii*, 45 ; *dece*, 46.

Suceava : *nemiș*, *Armény*, 5.

Transylvanie. Bistritza : *dăci*, 8. Nord du Maramureș : *dăci*, 30.

II. [e] accentué suivi de [e] ou [a, ă] est noté par les signes *e*, *ê*, *æ* et *æ* :

Moldavie. Cîmpulung : *lăge*, *părește*, 3 ; *négre*, *lêge*, 9 ; *vêste*, 11 ; *vrême*, 12 ; *vêsel*, *încăpe*, 13 ; *Suceveei*, 16 ; *vêste*, 17 ; *bolește*, 32 ; *nedăjde*, *lêge*, 33 ; *nedejde*, 38 ; *să se dee*, 41 ; *nedăjde*, 42 ; *sămne*, 49 ; *lêge*, 50.

Lucavetz : *ăcele*, 25.

Mre de Moldovitz : *trăcem*, 1 ; *bisereci*, 26 ; *căreți*, 28 ; *trêbele*, 29.

N.-Ouest de la Moldavie : *vêste*, 46.

Tg.-Neamtzu : *trimțem*, 24.

Mre de Slatina : *besêrici*, 23.

Suceava : *pêște, tocmêle, 4; cereți, 5; (să te) veselești 7; lège, 19; lège, 21; Sučevei, vèseli, 22; trimisêse, vrème, 40.*

Mre de Voronetz : *fǎ<te>le, vǎrdele, 44.*

Transylvanie. Bistritza : *besêrecă, 8; do<uă>sprădzêce, lège, 18.*

Săliște : *vǎste, 2.*

Suciul de sus : *vrème, 36.*

III. La 3e pers. du sing. de l'indicatif présent du verbe „être“ est représentée par les graphies suivantes :

ǎste : n°s 1-2, 11, 19, 30-1, 36, 44.

iaste : n°s 4, 17, 20, 24, 27, 32, 36, 40, 43, 45, 48.

iǎste : n° 29.

este : n° 46.

Le n° 25 (Lucavetz), seul, présente partout la graphie *este*.

[i]

23. — [i] accentué est noté par les signes ǎ et e :

Cîmpulung : *ștǎre, 10; ștere, ștețe, scres, 37; ștere, foșet, venet, va vene, ștem, 41 et 42.*

i inaccentué est noté par ǎ dans le n° 10 : *Bistrășă.*

[o]

24. — I. [o] accentué est rendu par ū et u dans les pièces suivantes :

Moldavie. Cîmpulung : *Mulduvei, 31.*

Mre de Moldovitza : *Muldūœi, 1.*

N.-Ouest de la Moldavie : *gusŭ (= jos), 46.*

Rădăuți : *Molduvei, 39.*

Transylvanie. Săliște : *Moldūa, 2.*

II. [o] inaccentué est noté par le signe u dans trois pièces :

Cîmpulung : *să u lase, nu ū vor lăsa, 12.*

Mre de Moldovitza : *Măldoviță, 1; Mitrufan, 29.*

Suceava : *uraș, 5.*

[u]

25. — I. [u] accentué est noté quelquefois par le signe o :

Moldavie. Cîmpulung : *au spos, sofletele, 9; molăți, borii*

(= buni) et *buri* (= buni), 10; *Câmpulo*⟨*n*⟩*g*, 11; *com* (= cum), *Câmpolungu, să adocă, să docă*, 32.

N.-Ouest de la Moldavie: *⚭kynăcone*, 46.

Transylvanie. Bistritza: *spos, soflet*, 8; Săliște: *Maramoreș* et *Maramureș*, 2.

II. La même graphie se répète pour [u] inaccentué:

Cîmpulung: *Câmpol*⟨*un*⟩*go, mărtoresem, forat, moeresc*, 9; *moltâmăscu*, 11; *treboeste, să dăroiască*, 32; *čenstitol, Tărgol Săretōlōi*, etc. (partout), 37-8, 41-2.

Bistritza: *gorat, dorol*, etc. (partout), 8.

III. Dans quelques cas, [u] accentué ou non est noté par *u*:

Moldavie. N.-Ouest de la Moldavie: *Liupul, liui*, 46.

Transylvanie. Bistritza: *niumai, niu-s, niu* (= nu), *iungurêscă, liutul*, 8; *liuato*, 18.

[ă]

26. — Dans les pièces suivantes [ă] est noté par *a*:

Făgăraș: *Făgaraș, pâna, et acêstă, noastră*, 6.

Lucavetz: *vatamanilor* (orthographe du mot petit-russe *vatamană*) et *făcut, cumpărat*, etc. (on a aussi *ă* pour *a*: *Căzacul, av dăt*), 25.

N.-Ouest de la Moldavie: *daca, pâna*, et *⚭kynăcone, sănătoșă* (on a aussi *ă* pour *a*: *s'ău*), 46.

[i]

26 bis. — [i] initial non nasal est noté par le signe *⚭* dans le n° 11 (Cîmpulung): *⚭i*.

Voyelles nasalisées

⚭

27. — La nasalité d'une voyelle est indiquée à l'aide du signe *⚭* qui sert aussi à noter les phonèmes [i] et [i + n].

On peut distinguer dans nos textes deux façons d'employer ce signe:

I. $\text{.}\text{.}\text{.} + n + \text{cons.}$: n°s 3-5, 15, 17, 22, 25, 30-1, 33-5, 39-40, 47, 49 (ex. *.\text{.}\text{.}kinăciune, pre\text{.}\text{.}\text{.}*).

II. $\text{.}\text{.}\text{.} + \text{cons.}$: n°s 1, 8, 10, 18, 19, 21, 23-4, 26-7, 37, 43, 46, 50 (ex. *.\text{.}\text{.}kinăciune, pre.\text{.}\text{.}*).

Enfin, il y a des lettres dans lesquelles les deux orthographes sont employées concurremment : n°s 2, 4, 11-3, 20, 29, 32, 36, 39, 42, 44.

La prép. *în* unie par proclise à l'initiale du mot suivant est orthographiée *.n* ou *.\text{.}\text{.}*, quelle que soit l'initiale du mot suivant (voyelle ou consonne) :

$\text{.}n$: n°s 5, 13, 15-6, 25, 30, 32, 35, 38, 40-1, 45, 48-50.

$\text{.}\text{.}\text{.}$: n°s 2, 8, 10-11, 16, 18-21, 27, 36-7, 39, 42-4, 46.

[e] et [i]

28. — [e]/et/[i] nasalisés sont notés par les signes $e + n$, $i + n$ ou $e + \text{.}\text{.}\text{.}(n)$, $i + \text{.}\text{.}\text{.}(n)$:

Moldavie : Cîmpulung : *pren* et *prin*, *ține*, 3; *di.\text{.}\text{.}*, 10; *di.\text{.}\text{.}*, *pri.\text{.}\text{.}*, 11; *printru*, 12; *pren*, *ține*, 13; *ține*, *ține*, 14; *pre\text{.}\text{.}\text{.}*, *ține*, 15; *printro*, *ține*, 16; *den*, *pentru*, *dentr'(aiasta)*, 17; *den* (partout), 34-5; *pre\text{.}\text{.}\text{.}*, 35; *ce\text{.}\text{.}\text{.}*, 37; *den* (partout), *de< n >tru*, 38; *den* (partout) 47; *pintru*, *ține*, 48; *den\text{.}\text{.}\text{.}*, *pren\text{.}\text{.}\text{.}*, *pre\text{.}\text{.}\text{.}'(ačé)*, 49; *ține*, *printru*, *din*, *ține*, 50.

Lucavetz : *den* (partout), *cuvinte*, *mene*, 25.

Mre de Moldovitz : *printru* (partout), 26; *de.\text{.}\text{.}*, *pe.\text{.}\text{.}*, *dentr'(acoce)*, *ce\text{.}\text{.}\text{.}*, 29.

Tg.-Neamtzu : *den*, 24.

Rădăuți : *pre.\text{.}\text{.}*, *ce\text{.}\text{.}\text{.}*, 39.

Roman : *cuvinte*, *dentru*, 43.

Mre de Slatina : *pre< n >tru*, 23.

Suceava : *pre.\text{.}\text{.}*, 5; *de.\text{.}\text{.}* (partout) 19; *den*, (id.), *credința*, 20; *de.\text{.}\text{.}*, 21; *den*, *pre\text{.}\text{.}\text{.}*, *denți*, *ține*, *credința*, *ține*, 22; *pre\text{.}\text{.}\text{.}* (partout), *ține*, *ține*, 40.

Mre de Voroneț : *printru*, 44.

Transylvanie. Bistritza : *den* et *din*, *creștină*, 8; *pri< n >tro*, 18.

N. du Maramureș : *din*, 30.

Suciul de sus : *de.\text{.}\text{.}* (partout), *credința*, 36.

[i] nasalisé

29.—[i] nasalisé est noté par les signes $\text{ɤ}+n(m)$ et $i+n(m)$:

Moldavie. Cîmpulung: *sămt* (= sînt), 31; *sintem* et *săntu*, 33; *sintem*, 35; *frămtă*, 38; *dînsu*, 50.

Mre de Moldovitz: *dînsu*, 26.

Roman: *dînsul*, *sămtɤ*, 43.

Suceava: *sămtɤtū*, *simɤtefi*, 4; *sămtu* (partout), 19; *săntem*, *dînsul*, 20; *rîndul*, *sintu*, 27.

Mre de Voronetz: *simtefi*, *dănsul*, 44.

Transylvanie. Bistritza: *sîmt* (= sînt) et *sămtu*, 8; Nord du Maramureș: *sîmtɤ*, 30.

[a]

30.—Le nom de nombre et le pron. indéfini *un* sont représentés par la graphie *u*:

Cîmpulung: *u topor*, *u caș*, 9.

Bistritza: *u caliu* (=cal), 18.

N.-Ouest de la Moldavie: *u frate*, 46.

Suciul de sus: *u lucru*, 36.

Diphthongues

[aw]

31.—Dans le n° 25 (Lucavetz) la diphthongue [aw] est notée par *av*: *av* (*dat*), *av* (*eșit*), *av* (*făcut*) (2 fois), *av* (*cumpărât*) (2 fois), *sav* (= sau).

[ya],[ea],[ye]

32.—Les diphthongues [ya],[ea] et [ye] (et dans certains cas, à la fin de mot, [e]/ouvert) sont représentées par les signes *e*, *ea*, *ēa*, *ē*, *ɛ* et *ɛ* (ɛ) ou bien par des graphies $\text{ȝ}+a$, $\text{ē}+a$, $\text{ș}+a$:

Moldavie. Cîmpulung: *Iănnășu*, *ȕetatɛ*. (*după*) *ačē*, *ȕprēscă*, *Măriɛ*, *ȕinē-u* (= cine au), *trēba*, *să dē*, 3; *ȕara*, 9; *moerɛ*, *ačasta*, *muɛre*, *să se de*, 10; *ȕeluč*, *ɛ-u* (= i-au), 11; *voɛ*, *ačēsta*, 12; *aiasta*, *puținē*, <*a*>*iasta*, *ačaiia*, *ernēdză*, *voia*, *să socotēscă*, *ȕaia*, *dȕaiasta*, *să să dē*, 13; *acolɛ*, *dumɛvostră*, *ɛ-u* (= i-au), *ɛ-m* (= i-am), *Măriɛ*, *trēba*, *dăruiașcă*, *ačasta*,

14; *Măria*, *Candré*, *voa*, să se *da*, 15; *ară*, *dēca*, *Mărie*, să-ș *dē*, *tām*, *voa*, *acēstă*, să să *dē*, 16; *dēcolo*, *ciaste*, *Măria*, *acēstē* *Ġelaly*, *aiasta*, *dē-m* (= de-am), 17; *avē*, *calē*, *de am pute*, *așē*, 31; *calē*, *acasta*, *vefi vrē*, *pacē*, *sănătate*, *treboește*, *treboiaște*, 32; *vōa*, *trāba*, *sănătata*, *arăși*, *a-u* (= i-au), *piară*, să *dē*, 33; *a* (= i-a), *apă*, *apei*, *Nāmțu*, 34; *dumia-voastră*, *vōa*, *apă*, să vă *da*, 35; *acēsta*, *Sucēvă*, *acēa*, *leșască*, să să *dē*, *cēstă*, 37; *domniea*, *acēsta*, *șede*, *Măria*, *voia*, să să *dee*, *castă*, 38; <o> să *esă*, *leșescă*, *er*, *ce*, *i-au*, *cēstă*, 41; *casta*, *de* <n> *tr'acoce*, 42; *viiață*, *Nēmții*, să *slobodzescă*, 47; *șese*, *ce* (= ceia), să-mi *dē*, 48; *cartē*, *acē*, să să *dē*, *acēstă*, 49; *eră*, *epă*, *plătescă*, *Ed* (= Iad, n. de lieu), să *ō ē*, *rē*, *dumievoastră*, să să *dē*, *acēstă*, 50.

Lucavetz: *pe* (= ie), *castă*, 25.

N.-Ouest de la Moldavie: să *trēcă*, *merē*, *dēiasta*, să să *dē*, 45.

Mre de Moldovitz: *acāă*, *netocmălă*, (*derept*) *acā*, *smintelă*, 1; *mănăstirē*, *vom avē*, să *dē*, *dēcasta*, 26; *voiu putā*, să se *de*, 28; *mănăstira*, *domnēalui*, *prē* (*milostiv*), să *dăruască*, *vefi vrē*, *Măria*, *aiēa*, să *treacă*, *voa*, *domnēa*, *voastră*, să să *dē*, 29.

Rădăutzi: *voa*, *agrășē*, *castă*, să să *dē*, 39.

Roman: *viiață*, *prē*, *nē-i*, *dumnēta*, (*dirept*) *acē*, *kāmă*, *dēciia*, *așē*, *țā-m* (= ți-am), *dēcā* (= de aceia), 43.

Mre de Slatina: *dumnēvoastră*, *aiēa*, să-l *dē*, *de aasta*, *voē*, 23.

Suceava: *Ianășū*, (*dūpă*) *acē*, *fiară*, *voa*, (*mai*) *dēinte*, *acēa*, să *dē*, 4; *nā-ți*, *voa*, *anăș* (= Ianăș), *slobodzescă*, *acolē*, *ară*, *trāba*, *diraptă*, *castă*, 5; (*după*) *aciia*, *acēia*, 7; *Sucavei*, *acēsta*, *pnaintē*, *apă*, *nēgră*, *ce* (= cea), *crēdză*, 19; *Sucavă*, (*nu l-arā mai*) *pnvie*, să *dē*, *mieu*, 20; *nē-i* (= ne-ai), *domnēvoastră*, *lē-m* (= le-am), *Cr̥stā*, (*să nu vā*) *pēră*, 21; *dumnialui*, *voia*, *al doile*, *lē-u* (= le-au), (*prent'r*) *acē*, *vom avē*, să să *dē*, 22; *de-u* (= de au), *le-m* (= le-am), *ește* (= ăștia), să *slujescă*, *vef vede*, *e-u* (= i-au), 27; *Sucavei*, *acasta*, *scri-soare*, *dumnēta*, *vor vrē*, *aiēē*, *puținē*, *castă*, 40.

Mre de Voronetz : *viață, acă, că-u* (= ce-au), *voă, vrem avé, sfințim, să dă, ară*, 44.

Transylvanie. Bistritza : *dup'acă, aiasta, me* (= mea), 8; *tăgădoște, nu a* (= i-a) *liuato*, 18.

Făgăraș : *Badă, acăstă*, 6.

Nord du Maramureș : *acolă, a-mă* (= i-am), *știré, acăă, mi-au, așă*, 30.

Săliște : (*dup'*) *acă, că-ță, că-u* (= ce-ați, ce-au), *leșăscă, eău dzis* (= ei au dzis), *ră, deică, văste, ară*, 2.

Suciul de sus : *nimărué, ătr'acăă, acăă*, 36.

[wa]

33. — La diphtongue [wa] accentuée est rendue quelquefois par les signes *o* ou *ô* :

Moldavie. Cîmpulung : *o* partout (*nostră, nostre, etc.*), 9; *ômenii, nostră* et *noastră*, 11; *vostre* (3 fois), *forte* et *năăstră*, 12; *nostră, voastră, ômeni, să potă* et *toată*, 13; *dumăvoastră, strănsore, forte, scrisore, nostră, ômeni* et *ôameni* 14; *prinsore, nostră, strănsore, forte*, 15; *o* partout, 16 et 32.

Dans les n°s 33 et 35, seule la graphie *oa* est employée; *o* partout, 37; *vostre* (souvent) et *voastră*, 38; *vostre* (partout), 41 et 42; *vostre, voastră* et *voastră, foarte, negoate*, 47; *să-i cunoscă*, 48; *forte*, 49; *globă, voastră*, 50.

Lucavetz : *scrisore, nostre, vostre*, 25.

N.-Ouest de la Moldavie : *vostre, voastră*, 45; *ômeni*, 46.

Mre de Moldovitz : *vostre* et *voastră*, 28.

Rădăuți : *vostre, nostră, ômenii*, 39.

Suceava : *nostră, morte* et *prinsoare, ăkisoare, noastră*, 20; *o* partout, 27.

Mre de Voronetz : *vostre, totă*, 44.

Transylvanie. Bistritza : *să mă scoteț, scrisore*, 8.

Făgăraș : *nostră*. 6.

Săliște : *omyră*, 2.

34. — La diphtongue [ea] a été réduite à [a] après une vibrante linguale ou une occlusive labiale :

Cîmpulung : *să vă trimăță*, 33.

Lucavetz: *ungurască*, 25.

Suceava: *albață*, 19; *să margă*, 21; *tocmala*, 27.

Le mot *seamă* (hong. *szám*) conserve son phonétisme normal :

samă, 20 et 43 (Suceava et Roman).

Voyelles en hiatus

[o|ă]

35. — Le hiatus [o|ă] est noté de diverses façons :

Cîmpulung: *noa*, 3; *noă*, 41; *noă*, 48.

Mre de Moldovitz: *noă*, 1.

Roman: *noadză și noă*, 43.

Suceava: (*de.†*)*cătruă*, 19; *nă.†dzeci*, 22; *†cătruă*, 27.

Consonnes

Palatalisation des labiales

36. — L'altération de [f] et de [v] devant [y], [ye] est indiquée dans quelques pièces par le signe x :

Cîmpulung: *să hiți*, 11; *va hi*, 13; *vor hi* et *să fii*, 15; *să hiți*, 16; *a hi* (partout), 31; *va hi*, 47 et 49; *aș hi*, 48.

Lucavetz: *herul* (= fierul), 25.

N.-Ouest de la Moldavie: *va hi* (partout), 46.

Roman: *hidic* (= vidic), 43.

Mre de Slatina: *să hiți*, 23.

Suceava: *va hi* et *să fie*, 4; *herul* et *fer* (2 fois), *să fie*, *să fiți*, 19; *va hi*, 40.

Mre de Voronetz: *a hi* (partout), 44.

Dans le n° 10 (Cîmpulung) la spirante gutturale sourde est notée par le signe s: *să șie*.

[dz]

37. — Toutes nos lettres notent par le signe s la mi-occlusive sonore [dz], à part les pièces qui suivent où ce phonème est noté par 3 :

Cîmpulung: *dumnăzău*, 34 et 35.

Tg.-Neamtzu : *zi* (2 fois), 24.

Suciul de sus : *dumnezeu* et *dzis* (partout), 36.

Dans le n° 30 (N. du Maramureș), *dz* a passé à la mi-occlusive sonore *dj* : *giče*.

[dj]

38. — Dans toutes les pièces la mi-occlusive sonore [dj] est représentée par le signe *ɥ*, à l'exception des n°s 40 (Suceava) : *jupânul* et 30 (N. du Maramureș) : *juratul*, *a jura* et *a ġurat*, où l'on relève l'emploi du signe *ж* qui note la chuintante sonore [j].

Dans deux pièces [dj] est noté par le signe *s* :

Cîmpulung : *Sâmġordzu* (n. de lieu, Sîngiorġiu) ; 10 ; *fudzit* et *fugit*, 49.

Dans le n° 9 (Cîmpulung), [dj] est indiqué par le signe *ɥ* : *araċet* (= *arġint*), si l'on admet notre interprétation.

[v]

39. — Parfois [v] intervocalique n'est pas noté :

mre de Moldovitz : *Muldnoei*, 1.

Săliște : *Moldūa*, 2.

Sonantes

Rhotacisme

40. — Le passage de [-n-] à [-r-] est indiqué par les graphies *ṛnr-*, *ṛr-*, *-r-* et *-n-* :

Moldavie. Cîmpulung : *sărătate*, (*ṛ*)*nraintē* (3 fois), *bătrăneloro*, *irelo* (= *inel*), *ċereva* (= *cinevā*), *sărătoși*, 9 ; *ṛkiră-ċiuri*, *sărátatē*, *va vini*, *pără*, (= *pină*) *ṛrapoi*, *diraintē*, *umer*⟨*i*⟩ (= *oameni*), *sărătoși*, *buri*, *borii* (= *buni*), *măra*, 10 ; *sănătate* (2 fois), *tănăr*ṛ, *eremă* (= *inimă*), *măna*, *sănătoș*⟨*i*⟩, 38.

Mre de Moldovitz : *sânătate*, *ṛpreună*, *bun*ṛ, *mene*, *mere* (= *mine*), *sănătoș*ṛ, *măna*, 28.

Rădăuți : *sărătaate*, *buni*, *bună* (2 fois), *sărătaatate*, *bătrini*, *bine*, *va veni*, *omenii*, *măna*, 39.

Mre de Voronetz: *sănătate, mâna, byne* (4 fois), *bun* < i > (2 fois), *†naintē, va spure, sănătoși*, 44.

Transylvanie. Bistritza: *†kirăcore, sârătate, mâna, †rai* < n > - *tē, să* < p > *tâmără*, 18.

N. du Maramureș: *sinătate, bună, au verit, oamerei* (i) (7 fois), *nemăru* < e >, *sinătos*, 30.

Săliște: *ēire, †nkirăciure, omyr* (3 fois), *†raintē, bire*, 2.

Suciul de sus: *bură*, (2 fois), *†raintē, gupărul, măra* (3 fois), *nimăru*, *†raintē, (om) bur*, 36.

[n] mouillée

41.—La graphie indique la disparition de [n] suivie de [y]:

Cîmpulung: *ai* (= ani), 15 et 17.

N.-Ouest de la Moldavie: *ai*, 45.

Mre de Slatina: *ai*, 23.

Suceava: *ai*, 40.

Groupes de consonnes

[fl]

42.—La spirante sourde suivie de [l] est notée par le signe qui correspond à la spirante sonore dans deux pièces: Cîmpulung: (*să te*) *avle*, 13 et 14.

[pt]

43.—Dans deux cas le groupe [pt] a passé à [mt], les deux occlusives étant différenciées seulement par les vibrations glottales et l'abaissement du voile du palais qui caractérisent le mode d'articulation de l' m :

Cîmpulung: *nōmtē* (= noaptea), 37; *derēmță* (= de-reaptă), 38.

[nt]

44.—On peut relever quelques exemples du passage de [n] à [m] dans le groupe [nt] (l'occlusion produite par le bout de la langue a été remplacée par l'occlusion labiale):

Bistritza: *sîmt* (= sînt), partout, 8.

Cîmpulung: *frămtă*, 38.

Roman: *sămtă*, 43.

Suceava: *săm'tă*, *sim'teți*, 4; *sămtu* (partout), 19.

Mre de Voronetz: *sim'teți*, 44.

Anticipation

45.—L'anticipation d'un mouvement articuloire apparaît dans *priintensîug* (Câmpulung, 31): le voile du palais s'est abaissé trop tôt, d'où *n* (au lieu de *priintensîug*).

Assimilation

I. $[r | n] \rightarrow [n | n]$ II. $[n | m]$ ou $[n | b] \rightarrow [m | m]$

46.—I. *fănină* (Suceava, n° 7) pour *fărină*: assimilation de l'articulation vibrante par l'articulation occlusive, suivant la formule: de deux intervocaliques séparées par la coupe du mot, c'est la première qui est assimilée.

II. Il y a à signaler trois cas d'assimilation de l'articulation dentale à l'articulation labiale, selon la formule: explosive appuyée assimile implosive non appuyée (la prép. étant unie au mot suivant dans la chaîne parlée):

Cîmpulung: *pm mēna*, 50.

Săliște: *prim Maramureș*, 2.

Suceava: *pm bucure*, 4.

Différenciation

$[m | p]$ ou $[m | b] \rightarrow [n | b]$ ou $[n | p]$

47.—Le groupe $[m | b]$ ou $[m | p]$ est indiqué par la graphie *nb* ou *np* dans trois cas:

Cîmpulung: *scunpît*, 12; *strănbătate*, 33.

Suceava: *strănbul*, 19.

La différenciation s'est produite suivant la formule: explosive appuyée dissimile implosive non appuyée (cf. la formule VIII de M. Grammont, *La dissimilation*, p. 48): $[b]$ (ou $[p]$) a fait perdre à $[m]$, qui était en position faible, son élément labial.

Dissimilation

[r|r] → [o|r]

48. — Quelques pièces montrent la dissimilation totale de [r] dans les prép. *prestre* et *prentu*, alors que d'autres conservent l'[r]:

Cimpulung: *pentru*, 17; *pintru*, 48; *pestre*, 32.

Mre de Moldovitz: *pe.†ntu*, 29.

Suceava: *păntu*, 7.

La forme non-dissimilée *prentu* apparaît dans les n°s 5, 11-2, 15, 16, 18, 22, 23, 26, 33, 35, 39, 40, 44, 49-50.

Le processus s'est produit suivant la formule: combinée appuyée dissimile combinée non appuyée (Grammont, formule ix).

Fin de mot

[e]

49. — [e] final est noté quelquefois par le signe i:

Cimpulung: *paçi* (2 fois), *știri*, et *bune*, *dzile*, etc., 17.

Tg.-Neamtzu: *di* (la noi) et *știre*, *†kinăciune*, etc., 24.

Suceava: *știri*, *ačeli*, *paçi* et *nește*, *ačele*, *izvoare*, etc., 4; *știri*, *dumitali*, *trébeli* et *pače*, *sănătuare*, etc., 22.

[i]

50 — I. [i] final est rendu dans quelques cas par le signe e:

Cimpulung: *șe*, *coțe* (=eți) 9; *deče* (=deci), 33; *șe*, *negoțetore*, *omene*, *ștețe*, *Armène*, *Lêșe*, 37; *șe*, 41.

Mre de Moldovitz: *dêče*, 29.

Suceava: *deče*, 27.

II. Très souvent, après *č*, *n*, *r*, *ș* et *ț*. [i] final n'est pas noté. Voici quelques exemples:

Bistritz: *Sas* et *Sasi*, 8.

Cimpulung: *coț* (et *coțe*), *sărătoș*, 9.

Mre de Moldovitz: *sănătoș*, *toț* et *buni*, *căci*, *alți*, etc., 1; *să fiț* et *să fiți*, 28; *să ne daț*, *să feț* (= *să fiți*), 38.

N.-Ouest de la Moldavie: *podūr*, *locur*, *să fiț*, 45.

Suceava: *să fiț*, *sănătōș*, et *să făceți*, *să grăți*, 5.

Mre de Voronetz: *să faceț, sănătoș, priatin, bun, milos-tiviț, Vlădic et domni, alți, etc.*, 44.

Suciul de sus: *să credeț*, 36.

[u] et [ũ]

51. — I. La fin de mot est indiquée à l'aide des signes *к*, *к* et *ж* (v. ci-dessus, §§ 10 et 16). Dans certains cas, les signes *o* (ou *õ*) sont substitués aux précédents :

Cîmpulung: *Că<m>pol<un>go, jeloito, Iono, bătrăneloro, forato, irelo, brăbătesco, altolo, dereptolo, dă<n>so*, 9; *au kemato, l-au erătato, Văscano, Platono et Ionașck*, 10; *au grăbitõ, i-au tăiatõ, au lăatõ, sânto, cõr(in)dõ, diiacolo* (= diacul), *adevărato et am vădzut, au grăbit, grăbescк*, 37; *domno*, 38; *Cămpulungo, õprento* (= oprit), *făcunto* (= făcut), 41; *dumne<lo>ro, sânto*, 42.

Bistritza: *amu et amo (trimis)*, 8; *dziso, a dato, rogămo i-a liuato, l-au năimito*, 18.

II. D'autres fois, la fin de mot est indiquée par le signe *u* :

Cîmpulung: *Iănășu, au fostu, elu. a mărșu*, 3; *Cămpulungu, au fõstu, i-au turnatu, au mănatu, au venitu*, 17; *pre răndu, sântu, negoțu, mă .nkinu*, 32; *s'au .ndereptatu târgu, ačestu*, 34; *trecu, să hrănescu, să jeluescu, bunu, am gășitu*, 35; *ședu*, 37; *birăulu*, 42.

Mre de Moldovitz: *birăulu*, 26.

Suceava: *au fostu* (partout), 4; *rumănescu, armenescu, am .nșelesu*, 5.

Suciul de sus: *căndu*, 36.

Bistritza: *amu scăpat, m'amu rugatu, dereptu, m'a prinsu, dzacu, sămtu*, 8.

[t]

52. — [t] final n'est pas indiqué dans les pièces suivantes :

Cîmpulung: *au fos et au fostu*, 3; *au fos et au fostк*, 50.

Săliște: *au fos*, 2

A b r é g e m e n t

53. — Le subst. fém. *fată* apparaît sous la forme *fa(-sa)*

dans le n° 10 (Cîmpulung. Cf. le dr. populaire *fă, fa*, vocatif abrégé de *fată*: Pușcariu, *Et. Wb. d. rumän. Spr.*, n° 588).

L'abrégement des termes de politesse *domniei sale, domniei tale* en *dumisale, dumitale* (passim), est dû à la fréquence d'emploi de ces mots, négligés dans la prononciation des sujets parlants.

L'abrégement des formes de l'auxiliaire *a vrea* employées pour former le futur (v. ci-dessous § 59), s'explique de la même façon.

Les formes abrégées de l'indicatif prés. du verbe „être“ apparaissent dans les pièces suivantes :

3e pers. du sing. : *aĉestu cal* .*pe* (= *ie*) *de la mene*, 25 ; *căndu-i acmu* ; *nu-i neĉe* *o grije* ; *cumu-i ikesă calĉ* ; *cumu-i* .*antr'aĉastă țară*, 29 ; *și e acmu paĉe*, 47 ; *căndu-i acmu*, 49.

3e pers du pl. : *sănătoși-s* *au ba?*, 40.

On se représente aisément les causes de cet abrégement, l'attention du sujet parlant n'étant plus attirée par ce mot dans les phrases nominales, où le verbe „être“ était dénué de sens. La chose apparaît nettement dans les cas d'enclise où *s* (ou *i* bref), résidu phonique de *sînt* (ou de *(i)este*), remplit le rôle d'outil grammatical (copule).

Dérivation

54. — I. Suffixes. Il n'y a à relever que l'emploi des suffixes *-tor* : *nepreitor*, *nedejduitor* et *-șug* (hong. *-seg*), qui apparaît aussi sous la forme *-șig* et *-șiuĉ* : *prietenșug*, 14, 33 et 35 ; *priite* (<*n*>)*șig*, 26 ; *priintenșiuĉ*, 31.

II. Préfixes. Les préfixes employés dans nos lettres sont *ne-* : *nepreitor*, 44 et *prĉ-* : *prĉmilostiv*, 29 ; *prĉiubit*, 40.

Composition

55. — La composition adverbe + adjectif apparaît dans *multu-nedejduitorĉ*, 1 ; *mult-~~n~~-nedejduitorĉ*, 26.

Dans quelques pièces, la graphie paraît nous indiquer par la gémiation de *l* que le nom de lieu *Cîmpulung* était encore analysé et senti comme composé : *Cămpul-lung* : n°s 4, 12, 14-5, 17, 24 et 34.

VII. LES FORMES

Le nom et l'article

56. — I. Article enclitique. Le génitif-datif des noms féminins qui font le pl. en [-î], quand ils sont accompagnés de l'article enclitique, est noté le plus souvent -ii (par ex. *Mării sale*, n°s 13-4, 22 et 48). On rencontre aussi des notations -ăi, -ei, -eei et -iei :

Bistritza : *maicăi*, 8.

Cîmpulung : *cărţai*, 33 ; *domneei (sale)*, 37.

Mre de Moldovitz : *mănăstireei*, 26 ; *mănăstiriei*, 29.

Roman : *casei*, 43.

Les noms propres féminins présentent des terminaisons analogues :

Cîmpulung : *Sucăveei*, 16 ; *Bistriţeei* et *Bistriţei*, 50.

Mre de Moldovitz : *Bistriţeei*, 26 et 29 ; *Moldoveei*, 28.

Rădăuţi : *Bistriţei*, *Molduveei*, 39.

Roman : *Bistriţei*, 43.

La graphie n'indique pas l'article dans les noms masc. et neutre *vornicu* (n° 34) et *negoţu* (n° 32).

II. Article proclitique. L'i final de l'article proclitique lui suivi d'un nom propre masc. est toujours indiqué (n°s 1, 5, 8, 17, 20-1, 32, 36, 46, 49), le n° 10 (Cîmpulung) mis à part, où l'on relève les deux formes : *lu Ionaşca* (2 fois) et *lui Ionaşca*. Mais cet exemple n'est pas probant, car il peut s'agir d'une insuffisance graphique, le mot suivant commençant par i. Voici un exemple qui ne prête pas à contestation : *lu dumnedzău* (Suceava, n° 20).

Dans un seul cas l'article d'un nom propre féminin est proclitique : *Gheorghye a i Mosostoe* (Cîmpulung, n° 10).

Le pronom

57. — I. Le pronom pers. *însul* précédé par la prép. *cu* apparaît dans deux pièces : *cu nusul* (Cîmpulung, n° 3) ; *cu nuşii* (Suceava, n° 21).

Précédé par la prép. *pre* il ne reçoit pas l'article: *pr'nsu* (N. du Maramureș, n° 30).

II. Les pron démonstratifs (*a*)*cest*, (*a*)*ceasta* apparaissent aussi sous la forme (*a*)*ista*, (*a*)*iasta*, *ăsta*:

Cîmpulung: *estē*, 9; <*a*>*iasta* (2 fois), 13; *aeștē*, 17; *aest*, 31.

Lucavetz: *aest*, 25.

Mre de Slatina: *aasta*, 23.

Suceava: *ește* (= *ăști*), 27.

III. Pour le pron. indéfini *un*, v. ci-dessus, § 30.

Le verbe

58. — Les verbes *împlea* (*a*) et *îmbla* (*a*) ont conservé leur phonétisme original: *să-i ȧplă* (Cîmpulung, n° 9); *să ȧnble* (id., n° 38); *să ȧmble*, partout (Suceava, n° 4).

Les verbes *toarce* (*a se*), *turna* (*a se*) et *cerca* (*a*) sont employés sans préfixes.

Ruga (*a se*) est construit avec le datif: *și ne rugăm domniilor voastre* (n°s 18 et 26).

Sont actifs: *grăbi* (*a se*): *alții au grăbit dzua iară la Cernăoțe* (Cîmpulung, n° 37);

nevoi (*a*): *și nevōim să n'aibă nice ō nevoe de ȧamenii nōștri* (Cîmpulung, n° 35);

toarce (*a se*): *șe au tōrsu ȧnapoi la Snētīn*, à côté de: *șe s'au tōrōs la Cameneș* (Cîmpulung, n° 37).

Formes de conjugaison

59. — Indicatif prés. du verbe „être“. Pour les formes de la 3ème pers. du sing. et du pl., v. ci-dessus, § 53. La 1ère pers. du sing. apparaît dans la pièce n° 8: *niu-s perit*.

La 2e pers. du pl. *seși* est employée seulement dans le n° 1 (Mre de Moldovitz). Ailleurs, on rencontre les formes analogiques formées sur la 3e pers. du pl. (*sīnt*): *simȧteși*, 4 et 44; *sāntem*, 20; *sīntem*, 35.

L'imparfait de l'indicatif n'est pas employé.

Prétérit. Les formes faibles du prétérit sont rarement employées. On peut en relever deux exemples :

pierdum et (*țara*) *peri* (Suciul de sus, n° 36).

Toutes les pièces emploient la forme composée (auxiliaire „avoir“ + participe passé).

Plus-que-parfait. La forme simple apparaît dans le n° 40 (Suceava) : (*de-l*) *trimisese*.

La forme périphrastique (prétérit composé du vb. „être“ + participe passé ou gérondif) apparaît dans les pièces suivantes : *au fostu veniți* (Cîmpulung, n° 17); *au fost ședzânrdk*, *au fost cumpărat* (id., n° 50).

Futur. Le futur simple est construit avec les formes de l'auxiliaire *a vrea* :

Cîmpulung : *vrem trimite*, 3; *veț(i) vrē*, 32.

Mre de Moldovitza : *avē-vrem*, *vrem avē*, *vrem ținē*, 1.

Săliște : *vrem ști*, *vrem aūdzi*, *vrem da*, *vreț audzi*, 2.

Les formes abrégées *oi* (=voi), *a* (=va), *vom* et *om* (=vrem), *veți* (=vreți), apparaissent dans les pièces suivantes :

Cîmpulung : *vom trage*, 9; *vom avē*, 16; *veț(i) vrē*, *vom da*, 32; *țoiu trimite*, 48.

N.-Ouest de la Moldavie : *om da*, 45.

Mre de Moldovitza : *vom avē*, *vom nevoi*, 26.

Suceava : *nevoi-vomk*, 4; *de l'a place*, 19.

Le futur composé (prés. de l'indicatif ou du subj. du vb. „avoir“ + infinitif) est employé dans les pièces qui suivent :

iară eu mai mult am a sluji, (14); *eu am a sluji* (33); *eu am a-mi Țtreba, să avem a mulțemi*, (43); *noi mai multă avem a sluje*, (29).

Dans la construction : *nimeni să n'aibă a băntui* (Făgăraș, n° 7), il faut voir un impératif futur.

Conditionnel. Présent (auxiliaire „avoir“ + infinitif) : *aș presi*, 8; *are hi*, 31; *am ște*, *am da*, 42.

Passé : *aș hi venitu*, 48.

L'infinitif court est seul employé.

Temps et aspect

60. — Le prétérit simple apparaît deux fois. Le prétérit composé est employé fréquemment dans toutes les pièces.

L'inversion (verbe + auxiliaire) dans la forme du prétérit composé correspond à une différence d'aspect. Ainsi, dans les n°s 5, 6, 24 et 36: *scris-am (Măriei tale)* exprime l'action qui vient d'être réalisée: „je viens d'écrire“ et même „j'écris“.

La forme simple du plus-que-parfait est en minorité par rapport à la forme composée.

Les temps du futur sont constitués par le subjonctif, le conditionnel et par le futur proprement dit.

Les deux formes du futur sont des composés. Mais la forme avec l'auxiliaire (a) *vrea* n'était plus sentie comme telle.

Le tableau ci-dessous, où l'on a pris pour ex. le verbe (a) *scrie* „écrire“ rend compte des catégories „temps“ et „aspect“ exprimées par les formes de la conjugaison que nous venons d'examiner (cf. A. Meillet, *Linguistique historique et linguistique générale*, p. 181-90 et *BSL*, XX, p. 137-41):

	IMPARFAIT	PARFAIT
	(action en train de s'accomplir)	(action accomplie)
Présent	<i>scriu</i> „je suis en train d'écrire“	<i>scris-am</i> „à ce moment je viens d'écrire“
Prétérit	_____	<i>am scris</i> „j'ai écrit“ <i>scrisesem</i> „j'avais écrit“ <i>am fost scris (scriind)</i> „j'ai été en train d'écrire“
Futur	<i>să scriu</i> „que j'écrive“ <i>aș scrie</i> „je voudrais écrire“ <i>voi scrie</i> „j'écirai“	<i>aș fi scris</i> „j'aurais écrit“
	<i>am să scriu</i> „j'ai l'intention d'écrire“	

Adverbes et expressions adverbiales

61. — *acmu, acolo, adecă, alta(ă), anume, apoi, așijdere, atunci, bâ, cam, când, cit, cum, de aci, de acolo, de-ainte, de când, decît, de față, demult, depreună, drept aceea, de rîndul, dincotro, după aceea, fără greș, foarte, înainte, înapoi, încă, încolo, încotro, împreună, mainte, mai virtos, nicăiuri, nu, numai, pînă acmu, pentru aceea, pentru căci, pururea, puțin, unde, mai virtos.*

Prépositions

62. — *a, cătră, cu, de, dela, din, dintru, d(e)rept, în, întru, la, pentru, peste, pînă (pîră), pre, spre.*

Conjunctions

63. — *au, ca, că, căci, căci că, țe, dacă (decă), de, deci, doar, e, iar(ă), iată, niçi, să (se), sau, și.*

VIII. LA PHRASE

Groupes nominaux

L'article

64. — La construction subst. + article proclitique + attribut adjectival + article enclitique est indiquée dans une pièce :

Alexandru Vodă čela bûnûl (Mre de Moldovitză, n° 1).

On peut relever des cas où la prép. *a* est unie à l'article, accordé avec le pron. posséssif : *oamenii ai noștri* (Suceava, n° 5); *ačești oameni ai noștri* (Mre de Moldovitză, n° 26).

La construction article *lui* + prép. *a* + article + pron. posséssif apparaît dans le n° 21 (Suceava) : *ca lui al nostru priiatin*.

Le n° 30 (Nord du Maramureș) présente la même construction devant un n. pr. masculin au génitif... *Cozma și Macsin crainicûl, d'a lu a i Simion as<te>*. Le verbe n'est pas accordé avec son sujet qui aurait demandé le pluriel

(=Cozma et Maxime, des hommes à Siméon). Cf. *porânețele ale lu a i dumnedzâu*, dans un texte copié au XVIIe siècle (*Grai și suflet*, I, p. 256/28) et *pentru care lucru răhnind ăi de a i lui Savin*, chez Dosoftei (*Dicț. Acad. Rom.*, p. 105, s. v. *al-de*).

Prép. a

65. — La prép. *a* devant un complément au gén.-datif ou un possessif apparaît dans les pièces suivantes :

Cîmpulung : *Gheorghye a i Mosostoe*, 10 ; *aest cap de țară a Mulduvei*, 31 ; *Ion a lui Isaiu*, 49.

Roman : *birăul orașului Bistriței și a hidicului Bistriței*, 43.

Săliște : *doi omurk a noștri*, 2.

Suceava : *priătinilor a noștri ; doisprădzêce prăgari a domitale*, 4 ; *vătah mare a ținutul Sucevei*, 40.

Dans quelques pièces le nom-complément indirect est relié à l'aide de la prép. *a* :

Cîmpulung : *scriem bună pace... dumitale birău de țătate Bistriței și a tot cînstit svatut dumiitale*, 16 ; *bună sănătate și pace dumitale și a totă țătate Bistriței*, 32 ; *dece ne rugăm dumitale și a tot sfatul Măriei tale*, 49.

Suceava : *scriu ăkinăcune... priătinilor a noștri, gupă-nului... și a doisprădzêce prăgari*, 4.

Prép. la

66. — Devant le nom complément indirect nos lettres emploient aussi la prép. *la*. Mais on peut relever des exemples (souvent dans la même pièce) de construction sans préposition ; dans ces cas, le nom complément est au datif. En voici quelques uns :

Cîmpulung : *scriem ăkinăcune... domnului Budaki... și prăgarilor și prăcălabului și la tot svatul*, 3 ; *scriem ăkinăcune... la birăul*, 12 et 13.

Mre de Moldovitza : *scriem la cei multă-nedejditori... la iubiți priiatinii noștri*, 26 ; *scriem... laa domnului, la cînstitul birău*, 29.

N.-Ouest de la Moldavie: *dumnevoastră veți da știre iar la noi*, 45.

Roman: *ce ne-i scris dumnēta la noi*, 43.

Suceava: *scriu pkinăcūne... gūpānūlūi Būdaki... și prucălabulūi*, 4.

Bistritza: *la părintele miu, la Spiridon; amo trimes carte la Andriiaș*, 8;

N. du Maramureș: *scriu... la birăul*, 30.

Prép. de

67. — La prép. *de* est employée une seule fois dans un groupe de subordination à la place du génitif: *și tot smeritul săbor de sf<i>nta mănăstire de Voroneț* (m^{re} de Voronetz, 44).

Dans les autres cas, quand *de* est suivi d'un nom de lieu, son emploi est calqué sur celui de la prép. v. sl. *otŭ* (v. par ex. n°s 3-5, 7, 9, 11-3, 15-6 etc..).

Cette construction n'est pas exclusive: il y a des pièces qui substituent à *de* les prép. *dela* et *din*:

Cîmpulung: *scriu.... la birăul den Bistriță*, 33 et 38; *la domnii den Bistriță*, 34; *la părcălabul den ȕetate den Bistriță*, 35.

Mre de Moldovitz: *și tot săborul dela sv<i>nta mănăstire dela Moldoviță*, 26.

Suceava: *↑ mănă birăului dela Bistriță*, 21.

La construction avec le génitif apparaît dans le n° 43 (Roman): *marele domn & birăul orașului Bistriței*.

Cas régime absolu

68. — L'emploi du cas régime absolu apparaît dans deux pièces où le nom complément attributif est dans le même cas que le sujet déterminé: *feșiorul Eremie Vodă* (Cîmpulung, 38) et *marha domnu nostru* (Suciul de sus, 36).

Structure de la phrase

Prép. pre

69. — La prép. *pre* qui sert à relier le verbe au complé-

ment est employée dans toutes nos lettres, à l'exception du n° 18 (Bistritza): *l-au năimito Ionasco večorliu Coșomiliu* (au lieu de: *pre fečiorul lui Coșmulei*). D'ailleurs, l'exemple n'est pas probant, cette pièce étant très probablement écrite par un Saxon qui savait mal le roumain.

La prép. *pre*+*de cătră* exprime une idée de relation: *să n'aveș nece ȝ grije pre de cătră noi* (= quant à nous, en ce qui nous concerne), n° 42 (Cîmpulung).

La même préposition est accompagnée de l'adverbe de manière *decît* dans le n° 42: *că ȝște no sânto pre decăt Sučavă* (= il n'y a des troupes qu'à Suceava).

Pronom relatif

70. — Le pronom relatif *ține* suivi du verbe au singulier apparaît dans le n° 2 (Săliște): *ține ăste pan Pogan Jurjă.. i pan Toma... scriem* (= ceux qui sont..).

Valeur expressive

71. — On peut relever dans nos lettres quatre genres de constructions qui sont employées suivant la valeur expressive donnée à l'un des membres de la phrase.

1. — Sujet-verbe-complément. C'est la construction courante. Il est aisé d'en relever de nombreux exemples.

2. — Verbe-sujet-complément. Cette construction est employée dans les phrases interrogatives. L'attention est attirée sur le verbe. Ex.: *avê-vrem vr'o pagubă, au ba?* (Mre de Moldovitză, 1).

Un autre type est constitué par les phrases dans lesquelles le pronom complément est enclitique. L'action exprimée par le verbe est mise en relief. Ex.: *scris-am, ăkinu-mă, dămu-vă*, etc. (passim), ou *cum va hi-le vōă* (N.-Ouest de la Moldavie, 46).

3. — Complément-verbe. Il y a plusieurs types de constructions à prendre en considération, selon que le sujet est exprimé ou non. Ces constructions sont caractérisées par la mise en relief du complément:

a. Complément-sujet-verbe. Ce sont les phrases dans lesquelles le sujet est sous-entendu et le pronom complément fém. inaccentué *o* est proclitique. Ex. : *și epa încă o am trimis* (Cîmpulung, 50); *se de cându o au cumpărat* (Suceava, 19).

b. Sujet-complément-verbe. D'autres fois le sujet est exprimé. Il précède le pron. complément. Ex. : *iară Petre Șutra o au cumpărat* (Tg.-Neamtzu, 24); *dăci Ursul o au dat vornicilor epa* (Cîmpulung, 50).

c. Le complément précède le verbe. Ex. : *știre dăm* (Suceava, 19), etc.

d. Enfin, il y a le type d'inversion rendu possible grâce au rôle joué dans la phrase par la prép. *pre*. Ex. : *pre popa Manole am învățat să scrie* (Suceava, 20).

4. — Il nous reste à examiner les phrases dans lesquelles l'attribut adverbial ou adjectival précède le verbe ou le nom. Voici quelques exemples :

Cîmpulung : *totă a forato casa*, 9; *forte ne rugăm*, 14; *că sărăcescu foarte neguțători mulți*, 47; *ne forte rugăm*, 34.

Mre de Moldovitz : *că au foarte slăbit mănăstirea*; *iar noi foarte om ave a mulțemi*, 26.

N o m b r e

72. — En général le verbe est accordé avec le ou les sujets qui le précèdent. Ex. : *Vasilie Tălmac... și Grigore... scriem...* (n° 17).

Mais on peut relever de nombreux exemples d'accord du verbe avec le premier sujet, suivi d'un second sujet de sens collectif. Ex. : *adecă eu șoltuzul și 12 părgary... scriu* (n° 19). Plus loin, dans la même lettre, le verbe est accordé avec el sujet de sens collectif : *și după această știre dăm*.

Enfin, le verbe peut être au pluriel et le sujet au singulier : *Eto az Dima, pörtar de catatê Sucevei, scriem...* (n° 22).

L e t u t o i e m e n t

73. — Le tutoiement est de règle. Toutefois, comme les lettres sont adressées au maire de Bistritza et à ses conseil-

lers municipaux, on passe très souvent de la 2e pers. du sing. à la 2e pers. du pl. Ex. : *de este dăm ștere dumnietale, birău, să-i fei lege.. să știi.. și să feți sărătoși* (n° 9).

Coordination et subordination

Les rapports de coordination et de subordination sont exprimés par des particules qui introduisent les diverses catégories de propositions.

74. — L'opposition entre deux phrases coordonnées est exprimée par les conj. *ce, e* et *iară* :

se nă fie svadă și netocmălă... ce se ne tocmim binișor, 1; *că noi avem nedějde numai pre dōmniavoastră, e, de vrem ave pagubă*, 1; *de ne va aduce vr'o vāste, vă vrem da a ști. Și ară... ce vreș audzi den Moldăa... ne rugăm se ne dat a ști*, 2; *că au fos doi omyră a noștri. Țara lășască, ce ei au dzis că nu-s acolo nece o veste ră*, 2; *niu-s perit, ce amu scăpat*, 8; *ei au cersiuț 300 taleri, iară Andriaș m'au scos dereptu 100 taleri*, 8; *să no mă zăbăviș aici, ce să mă scoțeș*, 8; *că vara șed Țn munți... iară acmu ernédză la dumiavoastră*, 13; *ne rugăm Mării tale să ne facă aceșta bine, iară eu mai mult am a sluji*, 14; *dăci, ei s'au temut a veni...* *să-ș de vama, ce-u Țntrat Țm munte*, 16; *am lăsat noi să nu piară ațel om... ce să-l lăsați să de el samă cu sufletul său Țnaintē lu dumnedzău... iar de noi... iaste ertat*, 20; *noi... n'am putut găsi oamenī ca aceia, ce pohtim pre dōmnevoastră să trimiteți un om*, 21; *să fie cumpărătura cum au fost dentăi... iar cându au venit al doile răndu...* 22.

75. — L'adv. *cît* et la conj. *decī* introduisent des propositions temporelles :

de nu-i vei prinde, cāt se va lua omătul dela munte ei vor încăpe a tălhui, 13; *ară omenii... i-au gūns... decī i-au tănt*, 16; *puținie Tătari au fostu veniți cīaste dzile... decī i-au turnatu Țnnapoi*, 17.

76. — Les rapports de causalité sont indiqués par les conj. *că, căci (că), de* et par les adv. *pentru că(ți), derept aceea* :

noi vrem ținē de cătră domniavoastră... căci că ne set priatin, 1; dup'acā, de că-ț tremes omul vostru la noi, de rândul aceștii oșt..., vă dăm a ști, 2; drept acā și acmu avem om acolo, 2; și vă mulțemim... pre-țntru ce ați făcut bine de nă-ți sōcotitu omenii ai noștri, 5; și ne rugām să grăește și nemișului... pri-țtrū căce că noi ăcă lāsām omenii voștri, 11; să-i dat dumavoastră strānsore... căce că mulți omeni ș'au pus bucatle, 14; să aibă strānsore... că mult rău au făcut, 15; dēcii s'au dus Ghiōrghi dē-u cūmpărat acele vite, căce atun-ței n'au fost oprită marha, 16; au mănatu... sōli la Hanul pentru aceștē Gēlaly, căc au venitu, 17; că acel cinstit părinte și și noi mai mult vrem avē a face byne printru voā dōmnilor voștre... printru ce că sfinția sa ăste părinte om bun, 44.

77. — La finalité est marquée par les conj. *ca să (se)*, *de et par la locution adverbiale pentru să:*

că mainte vrēme aț tremis carte la noi, de nă-ți dat a ști, 1; mulțemim dōmniilor voastre... că ați dat noaō a ști, ca să nū pățim vr'o pagubă, 1; drept acā rugām pre domnia voastră se pūteți face, ca se ne tocmim binisōr, 1; deē ne rugām dōmiilor voștre... ca să faceț bine, 12; că vara șed ăn munți, de tălhuescu neguțătorii, 13; că l-am trimis cu cel sol, de l-au petrecut până ăn Rodna, 16; dēcii s'au dus Ghiōrghi dē-u cūmpărat acele vite, 16; rōgu-mă să aibă acei omeni răi cērtare mare, prentu să avem prientenșug bunu, 35; iară mă rōg dūmitale ca să aibă strānsoare acel t-ăhar, 43.

78. — Les propositions consécutives sont introduites par les conj. *e et că:*

și ne rugām... că am ăntelesu că cēreți, 5; ce ne rugām forte de acēsta să faceț, că știm că domia sa Vodă, 12; și așē au dzis ănaintē noastră, că s'au prinsu de o ăpă, 19; și mă mai rog și de altu rās, să-mi nigoți și să mi-l trimiți, e voiū trimitē toți banii, 48.

79. — Les conj. *să et de* introduisent des propositions conditionnelles :

avem om acolo, de ne va aduce vr'o vāste, vă vrem da a

rugăm domnilor voastre de rândul lui Tănase, 3; dăm știre domniiale de rândul..., 12; (alta), dăm știri dumiiilor vostre de rândul..., 16 et 17; și dăm știre dumniivoastră de rândul..., 24; dup'aceasta dau știre dumilor vostre de rindul, 27; cădem cu fațele la vărdele pământ, 44 (cf. la même expression dans DB, II, 89, n° 341 [1693] et „cu fața plecată până la verdea pajiște“, Năsăud, 1722, DB, II, 107, n° 378).

Il est intéressant de comparer ces faits aux observations de M. L. Spitzer, à qui il a été facile de reconstituer une lettre-type de caractère populaire avec les phrases stéréotypées qu'il a relevées dans la correspondance d'Italiens demi-lettrés (v. L. Spitzer, *Italienische Kriegsgefangenenbriefe*, Bonn, 1921, p. 284 et suiv.).

Procédés de langue parlée

83. — L'emploi des mots composés, qui est un procédé caractéristique des langues littéraires, n'apparaît pas dans nos lettres (v. ci-dessus, § 55).

84. — Un procédé caractéristique de langue parlée c'est la reprise d'une idée ou la répétition d'un mot à la suite d'une proposition subordonnée. En voici quelques exemples :

de nă-ți dat a ști... și mulțemim... că ați dat noaă a ști, 1; ție vreți audzi din Moldăa, c'am șteles că aveți omryi în Moldua, 2; cu ațel boaren ție au fostu vornic... să-și întrebe cu ațel vornic, 3; Aste o prestrure de ape... șe de cându o au cumpărat Onē acē apă, 19; că de l'a plăce vre-o marhă, ei gură și o au de le plăce, 19; deș pohtim pre domniile voastre... foarte ne rugăm domniilor voastre. Iar noi foarte vom avē a mulțemi domniilor voastre, 26; noi rugăm pre domneavoastră... forte rugăm pre domnevoastră... deș forte rugăm pre domneavoastră, 29; alta, de vreți vrē să știți... alta iarăș de veți vrē să știți, 32; Voi-vodul nostru iaste sănătos și acmo vine la scaunu, pestre trei-patru dzile veni-va la scaunul dumisale, 32; șe au dzez Mărie sa Vodă că va nevoi să vă fie priiatin... șe au dzez Măria sa să fiți șe domniă voastră priietini cătră Măria sa Vodă, 38.

85. — Un autre procédé de langue parlée c'est de construire des phrases courtes et de les introduire à l'aide d'une conjonction. Voici quelques exemples que l'on pourra multiplier aisément :

și dup'acă vă dau știre... ce amu scăpat dela Belgrad... deăiu m'au prinsu... deăi a vrut să mă tae... deăi niu m'au perdut. Deăci eu amo trimes carte... deăi mă rog... și eu amu spos... deăi iară mă rog... și ăbătrănesc, și am făcot... și să aple... și sămtu... (n° 8);

ș'au avut ačestă fečor ună cal. Dăci s'au acolisit... dăci s'au dus... ărdă deă-u trecut... dăci ei s'au temut... ărdă omenii... dăci iă-u tăat și i-au jecuit ș'au lăsat... ș'au luat (n° 16).

TEXTES

1

Planches I et II

Mre de Moldovitza (Bucovine), 30 juin 1592

Le supérieur du couvent de Moldovitza remercie Gaspar Budaker, maire de Bistritz, de l'avoir prévenu que les troupeaux du monastère empiètent sur les pâturages transylvains, mais il lui fait remarquer que la frontière entre les deux pays passe à l'ouest des montagnes en litige; ces montagnes appartiennent au monastère depuis le règne d'Alexandre le bon. Il espère que le différend se règlera à l'amiable, comme par le passé.

† Iată eu egumenul și tot săbörul dela mănăstire dela Muldoviță, scriem ăkinăciune și multă sănătate priătinului nostru celui iubit, lui Budaki Gașpar, birăului de Bistrița și tuturor svētnicilor mărireei domnii sale di ătr'acelaș
5 trāg. După această dăm știre domniilor voastre că mainte vreme ătră tremis carte la noi, de nă-ți dat a ști de rândul munților, și ăți dzis așa, că au ăprit acei domni se nă trăcem dobitoace ă<t>r'ăcăă parte de Bistrița, și mulțemim domniilor voastre ca alor năștri iubiți priătini că ăți dat
10 noao a ști, ca să nă pățim vr'o pagubă. Așisdere dăm știri și ne rugăm domniilor voastre ca se puteț face se nă fie svadă și netocmală ătre noi, ce se ne tocmim binișor ca și cei mai de demultă de noi, că acei munți sântu dați sf<i>nteei mănăstiri de cându să-ū descălecat țara Mulduței, și această

15 mânâstire și noi avem ȕrică. ꝑcâ dela Alexandru Vodă čela
bună, și spune: pre Suhardă până la Coșna și ꝑcâ și mai
ꝑcolă; și de cându-i ȕricul sântă 200 de anii. Derept ačă
rugăm pre domnia voastră se pȕteți face ca se ne tocmim
· binișor, că ăste smintelă amânduror țărilor; kibzuiți dom-
20 niavoastră, că seț ꝑtelepți mai vârtos. Și acmu ăără dăm
știre dămniilor voastre că vrem se tremitem oile ꝑ munte.
Deči vâ rugăm ca pre ai noștri dulci priătini se ne daț a
ști ca și pân'acmu, se știm avē-vrem vr'o pagubă, au ba?
Că noi avem nedějde numai pre dămniavoastră, e, de vrem
25 avē pagubă, noi vrem ținē de cătră domniavoastră de nū veț
da noaă a ști, căci că ne seț priătin multu-nedejdiutōri,
și avem nedějde pre dămniavoastră se daț noaă a ști de toate.
De ačăstă dăm știre și rugăm pre dămniile voastre. Și se
fiț sânatōș cu toț oămenii voștri ꝑtr'ani mulți și buni, amin.
30 Vo adrese: Priătenului nostru lui Budaki Gașpar, bi-
răului de Bistriță, și tȕturōră syētničilor dămni sale din-
<t>r'ăčelaș trăg.

Papier. Filigrane n° 1. Encre noire. Belle écriture. Sceau
plaqué, cire noire, détérioré.

Arch., n° 438. Inédit.

Au vo cette note, écrite à Bistritz (en caractères latins):
L<itle>ræ ex monasterio Moldouitz missæ, 30 Juny 1592.

La date concorde avec les années de magistrature de G.
Budaker (v. Berger, p. 89).

2

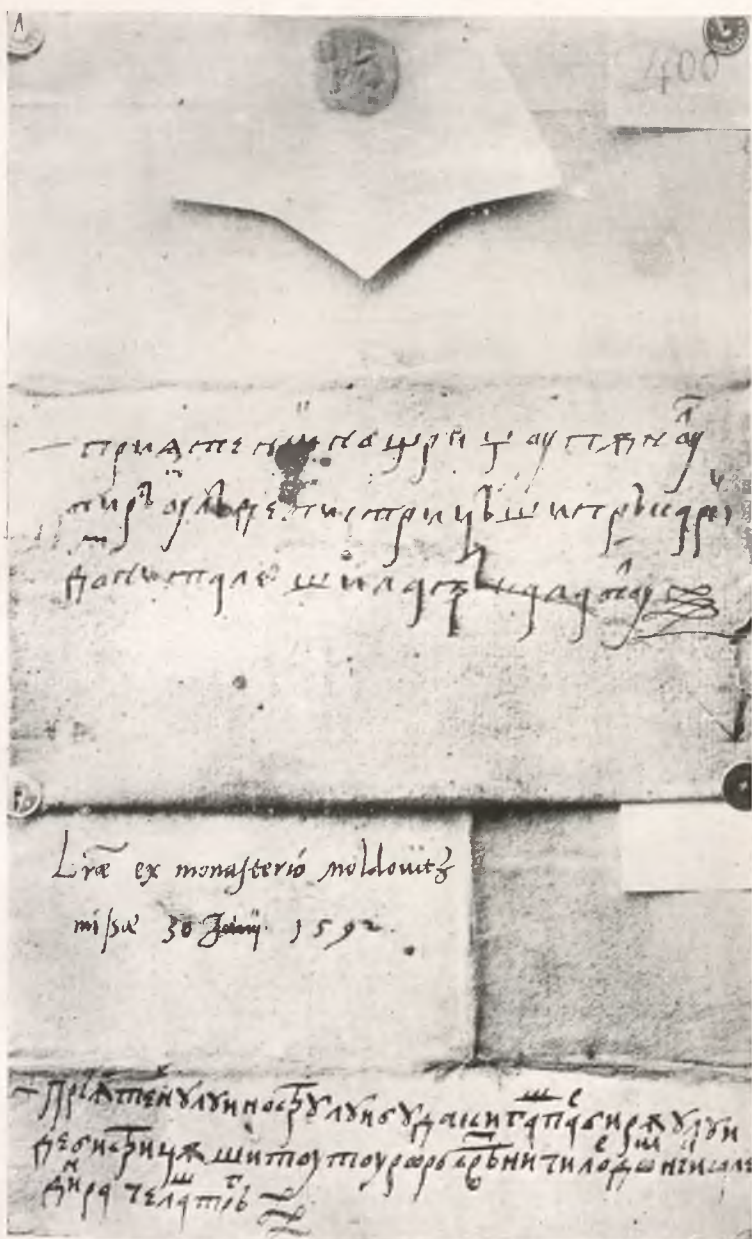
Planche III

Săliște (Maramureș), 2 mai 1593

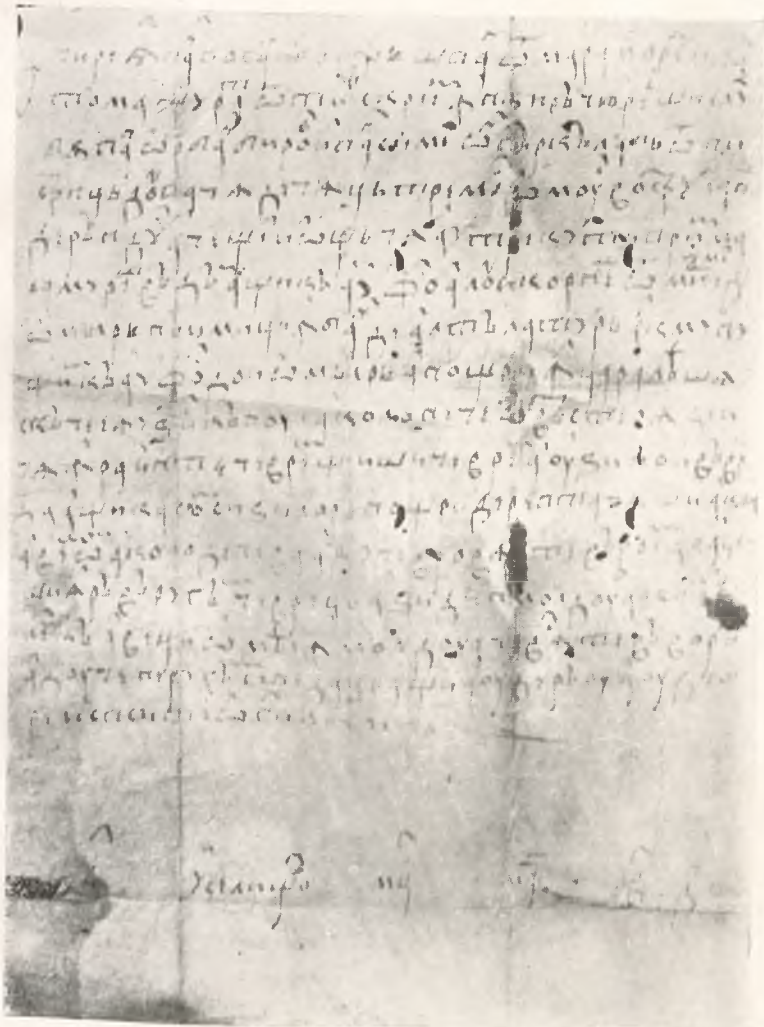
Jurj Pogan et Thomas, magistrats du Maramureș, annon-
cent à Urban (Weidner), maire de Bistritz, et à son conseiller,
que l'armée de 1.000 mercenaires qui venait de traverser le Ma-
ramureș était commandée par (Gaspar) Kornis. Deux de leurs
émisaires envoyés en Pologne leur ont fait savoir que la paix
y régnait. Ils demandent aux magistrats de Bistritz, qui ont des
moyens d'information en Moldavie, de leur communiquer ce qui
s'y passe.

† Cire ăs<te> pan Pogan Jurjă, șpan ot Maramoreș,
i pan Toma jurat ot tižă, seriem ănkirăciure și slujbă pan

1. ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶

Adresses des lettres nos 1 (en bas) et 4 (en haut).

Orban, birov, i pan Simiön, pärcälab^h ot Bistrițä. Dup'äcä
de cä-^h tremes ömül vostru la noi, de rändul äcëstii öst^h
5 cä-u trecut^h prim Maramureș, vă dăm a ști cä au fos a
lui Corneș, ö mie [ö mi<e>] de omyr^h näimiți .† ban<i>.
De altä 'laturä acmu nu știm, cä au fos doi omyr^h a noș-
tri .† țara lëshäscä, cë eä-u dzis cä nă-s acolo nece ö vëste
ră. Deică .†rainte cë vrem ști și cë vrem ädži noi vă vrem
10 da a ști ca somsidzilör^h noștri. Derept äcä și acmu avem
öm acolo, de ne va aduce vr'ö väste vă vrem da a ști. Și
ără vă rugăm cë vre^h a<u>dži din Moldüa, c'am .†(te)les
cä ave^h ömy<ri> .† Moldüa, cë väste vă vor^h aduce ne
rugăm se ne da^h a ști, äü de räü, äü de bire; i s<h>p-
15 s<a>ite s<e> o g<ospod>i, amin^h.

Pis u Selistou, msc. mai, 2 dn<ı>.

Vö adresse slave: *Pan Orban birov^h ot Bistric^h.*

Papier sans filigrane. Encre marron, décolorée. Sceau tombé.
Arch., n° 17. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 1, n° 11 et *DH*, XV¹,
721, n° 1324.

La date que nous proposons est postulée par les années
de magistrature de Urban Weidner, qui n'était plus maire en
1594 (v. Berger, p. 89).

3

Planche IV

Cîmpulung (Bucovine), 1595

Le maire de Cîmpulung demande à Johann Budaker, maire
de Bistritza, de laisser passer librement les commerçants et les
gens qui ont des affaires en Transylvanie, à titre de réciprocité,
maintenant que par l'avènement au trône de Moldavie d'Étienne
Răzvan les relations entre les deux pays sont redevenues nor-
males. Les différends entre commerçants et acheteurs seront
réglés dans les pays d'origine des ressortissants. Il le prie
d'examiner un litige entre un habitant du village de Maer et un
habitant de Cîmpulung, qui paraît être innocent.

† Scriem .†nkinäcune și multä sănätate domnului Budaki
Iänäșu, biräul de cëtatä Bist<r>ițeei și prăgarilör și pră-
călabului și la tot svatul domnitale. Dupä äcë ne rugăm

8 eä-u dzis = ei au dzis

domnilor voastre să faceți bine să nu să ȍprĕscă ȍamenii și
 5 neguțătorii prin pâri șe pren datorii, că acmu, cu mila lui
 dumnădzău, să fie Măria lui Craiu sănătos și domnu nostru
 Ștefan Vodă, iaste ȍ țară ca <a>laltă. Cine va avĕ pără de
 ȍamenii de ȍasta parte, noi vrem trimite la domnĕvoastră,
 să-i leguiți domnĕvoastră, ai domnilor voastre vor avĕ lăge
 10 la domnū nostru și la noi. Și așijdere ne rugăm domnilor
 voastre de rândul lui Tănas<e> dela noi, ȍe-l părĕște Micula
 de Maer. Noae ne pare că n'are vin<ă>, că l-au prinsu
 cĭnĕ-u fos vornic atu<n>ȍe, anume Cozma. S<ă> are vr'o
 pagubă, să-și ȁntrebe cȁ nusul, că domnĕvoastră unde veți
 15 trimite la trĕba domnilor voastre, lui i caută asculta. Aȍel
 ȍm anume Tănas<e> de Căm<pul->lungu, elu a mărșu de
 nevoe cu aȍel boaren ȍe au fostu vornic atunȍe, dĕ are vr'o
 pagubă Micula, să-și ȁntrebe cu aȍel vornic<e>. Aȍĕ<sta>
 ne rugăm domnilor voastre, noi ȁncă vom fi cu slujbă dom-
 20 nilor voastre. Și să dĕ dumnădzău să fiți dumnĕvoastră să-
 nătoș, amin.

Vo adrese: Gupânul birăul de Bistrița, și la prĕgarii
 domnitale și la prĕcalabul.

Papier. Filigrane n° 3. Belle ȕcriture. Encre marron. Sceau
 détĕriorĕ: papier appliqué sur cire.

Arch., n° 13. Publié en résumé p. N. Iorga, *DB*, I, 2,
 n^o iv, et *DH*, XV¹, 730, n° 1319.

La date est fixĕe par le règne d'Étienne Răzvan (3 mai
 1595—août 1595).

4

Planches II, V et VI

Suceava (Bucovine), 6 août 1595

Michel Tolnay, préfet de Suceava, demande à Johann Bu-
 daker, maire de Bistritza, de prendre des dispositions pour que
 ses gens laissent les habitants de Cimpulung chasser et pêcher
 en liberté dans les montagnes de Cîrlibaba, Țibău, Negrișoara
 et Coșna, qui appartiennent de longue date à la Moldavie (cf.
 lettre n° 1).

[illegible]

† Gupănuł Mihaiu hatma[ma]n și prăcalab de Suceavă, seriu ănkinaăune și multă sănătate priătiniloru a noștri, gupănułui Buda(k)i Ianașu, birăul de Bistriță, și a doisprădzee prăgari a domitale și prăcălabului. După ace dămă
 5 știri domniloră voastre de rânduľ a nește izvoare ce sāmătu la munte, anume Crălibaholă și Țibăulă, și Negrișoara și Coșna, că aceľi izvoară au fostu de hotariul Moldoveei și a fostu ăamenii dela Cămpul-lunăgă slobodzi a ămăbla și a să hrăni cū dereptu pre acolo, vānāndu fiarā și pēște.
 10 Acămo, noi amă ănțelesu că ați ăprit domněvoastră să nū ămăble ăamenii de Cămpul-lunăgă pre acele izvoare, vānāndu și hrānindu-să. Dereptu ace ne rŭgāmă domnilor voastre să faceți bi(ne) prenătrū voă noastră, să lăsați cūm au fostu obićeiul mai deinte vrēme, paći și tocmēle bŭne,
 15 cā acămū, cū mila (lui) dūmnādzāu, să fie Măria lui Craiu sātōs și domnū nostrū Ștefan Vodă, iaste ō țarā ca alalătă și domněvoastră simăteți priătenii noștri, ce va hi pohta și trēba domnilor voastre la noi, nevoi-vomă să facēmă prenătrū voă domniloră voastre. Acēmă dămă știre și ne
 20 rŭgāmă domniloră voastre. Și să dē domnādzāu să fiți domněvoastră sātōși ămă bŭcŭrie și cū paće bŭne, amin.

Sc(r)isă ăn Suceav(a), av(gust), 6.

Tolnaj Mihalj hatman et Suchouaj kapitan, kegelmeto-konek bisodalmas somsegia es baratia, m. p.

25 Vo adresse: † Priătenii noștri gupănuł, birăulu de Bistriță, și prăcarii domnitale și la prăcalabul.

Papier, feuille double. Filigrane n° 4. Belle écriture. Encre noire. Signature autographe en caractères latins, à l'encre marron. Petit sceau plaqué, ovale (intaille): papier appliqué sur cire. On y distingue, à gauche, un homme assis, à droite, une femme, debout.

Arch., n° 400. Publié p. N. Iorga, *Revista istorică*, VI (1920), p. 5.

5

Planche VII

Suceava (Bucovine), 1593-1597

Les maires roumain et arménien de Suceava, et leurs conseillers, demandent à Urban (Weidner) et à (Gaspar ou Johann)

21 paći corrigé en paće. 26 prăcarii: sic!

Budaker d'intervenir auprès du chef du district pour obtenir la mise en liberté de quelques Arméniens que celui-ci détenait, et de ne pas réclamer des droits de douane à un habitant de Suceava qui a acheté en Transylvanie une paire de bœufs.

† Seris-am adecâ noi, birăul cel rumănescu și cu cel armenescu și cu 22 de prăgari dela uraș dela Suçav<a>, și vă mulțemim dumilor voastre ca fraților și ca vecinilor de bine și de socotință, pre.ñtru ce ați făcut bine de na-ți so-
5 cotitu oamenii ai noștri și frații. Acum, ne rugăm dumilor voastre să faceți b<i>ne pre.ñtru voa noastră, să grați ațelui nemiș mare, lui Anâș, ce ține vidicul dumilor voastre pre acolē, ca să slobodzescă pre fecorii noștri ce avem acolē, .nsă Armēny, și cu alții ce au pre lângă ei. Ară de bine
10 ce veți face dumile voastre, noi avem a mulțemi ca fraților, și ce va hi traba dumilor voastre la noi, noi avem a face pre.ñtru voe dumilor voastre. Și sâ fiț dumile voastre să-nătoș, adevâr. Sc<r>is .ñn Suçav<a>.

Și ne rugăm dumilor voastre, câ am .ñnțelesu că cēreți
15 du<mi>le voastre vamă de pre acei boi c-au luat Cacr Iuș-tuan. Ce ne rugăm să ertați [du]dumile voastre, că nu să cade, nițe-i cu dirăptă.

† Seris-am la gupănul, la Bodaki birăul și la Orban birăul, sănătate.

20 V^o adresse : Căstă carte, la birăul de Bistriță.

Papier sans filigrane. Belle écriture. Encre marron foncé. Au v^o, deux sceaux plaqués, cire verte, tombés.

Arch., n° 401. Inédit. La date est fixée par la mort de Gaspar Budaker (1592) et par les années de magistrature de Urban Weidner (1593, 1596-97) et de Joh. Budaker (1594-95, 1593-1601). V. Berger, p. 89.

Făgăraș (Transylvanie), 26 novembre 1599.

Reçu délivré à Joh. Budaker, maire de Bistritza. par les magistrats de Făgăraș, pour un achat d'étoffe.

Seris-am eu Badē stolnicul și Iane comisul, prăc<ă>-labii de. Făgăraș, [acē]acēstă carte a noastră până la Bu-

[Faint handwritten text in Cyrillic script, likely from a manuscript or document.]

No. 6

Făgăraș, 26 novembre 1599.

dakiu Ianăș, să știie că am luat 110 tencure de postavu roșiu dela pop<a> Iazar și dela Șinker Gherghe. Așa să se știie.

5 *Pis u grad Fagarașu. Pis noem. 26 dni. Vltt. 7107.*

Papier sans filigrane. Encre noire. Sceau plaqué: papier appliqué sur cire; bague à intaille: une statue d'homme. Sans adresse.

Arch., n° 43. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 3, n° vi et *DH*, XVI, 747, n° 1438.

7

Planche VIII bis

Suceava (Bucovine), 24 mai 1600.

Reçu délivré à Joh. Budaker, maire de Bistritza, par Udrea préfet de Suceava, pour de la farine et du pain importés de Transylvanie.

† *Pan Udrê, getmanu i prukalabu Sučavskii, pišem život i mnogo zdravje la domnělui Budak<i> Ianăș, birăul de Bistriță. După acia dau știre domitale că au adus Iliș, guratul din Iad, la noi, 80 de fărtar<e> de fănină și 2.650 de pită făcută. Păntu acia dăm știre domiitale. Și să te veselești de la dumnedzău, adevăru. Pis u Sučav, msca mai, 24.*

† Și voi skelarilor, nime să n'aibă a băntui preste dzisa noastră.

Papier sans filigrane. Encre noire. Sceau plaqué, détérioré. Sans adresse.

Arch., n° 172. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 4, n° viii et *DH*, XVI, 763, n° 1514.

Au v° cette notice d'une autre main, en caractères latins: *Quietantia super victualibus in Zochja administratis.*

8

Bistritza (Transylvanie), avant le 1 nov. 1600.

Lettre de Cocrișel à ses parents adoptifs, leur annonçant qu'il est tombé prisonnier des Saxons à la bataille livrée par Michel le brave à Alba-Julia et qu'il a eu la vie sauve grâce à Andreiaș de Bistritza, qui l'a rançonné. Etant emprisonné à Bistritza, il leur demande d'obtenir sa mise en liberté.

† Seriu .†(ki)uăcune și moltă sănătate părintelui m(eu Spi)r(i)don și maicăiei mele Costandeei, și după^{ac}ă vă dau știre că simțul viu până acmu, niu-s perit, ce amu scăpat dela Belgrad când au bătut Mihaiu Vo<dă> războiu co un-
 5 gorie. Deçi m'au prinsu nește Sasi; deçi a vrutsă mă tae; eu m'amu rugatu și a<m> spu<s> că simt fecor Mogăldei; deçi niu m'au perdut. Deaçi eu amo tri<me>s carte la Andriiaș din Bistriț<ă>, el au tr(i)mis la Sas<i> de m'au cerșit Ei au cerșit 300 tal<eri>, iar(†) Andriiaș m'au scos dreptu
 10 100 tal<eri> și m'au adus la Bistriț<ă>. Eu amu spus că m'a prinsu Mihaiu Vod<ă> la Hotin și m'au dus .† țara iungu-rască. Deçi mă rog domn(i)lor vostre ca l(u)i domnedză<u> den ceriu să nefoiți (să) mă scoteți lângă voi .† țară creștină (și să) nevoiți să dați știre părinteliu m(iu) Mogăldei
 15 vornicului, că eu dzacu .† timniță de mă mână<n>că liutul și pă<du>kie. Și eu amu spos c(ă)tră Andriiaș că simtu nep(o)t de frate și fecoru de soflet gorat .† besē<re>că. Deçi iar† mă rog domilor vostre să no mă zăbăviț aici, ce să mă scoteț, macar niu mai d'aș presi co trupol, .†că să es .† țara, că iu
 20 mor de dorol vostru. Și .†bătrănescu, și am făcot o barbă până .† brău. Și (s)ă afle aiasta scrisore a mē sănătoș pre domēvoastră, o g(ospod)i, amin.

† F(e)corol vostru Co(cr)ișel; și sântu nomai co că-
 (meșă).

25 Adresse: † La pă(rint)ile miu, l<a> Spirid<on>.

Papier sans filigrane. Encre marron. Sans sceau. A partir de *deçi* (l. 17), sur le verso. Après *amin* (l. 22), signature indéchiffrable (peut-être *iskal*). La lecture est rendue difficile à cause des déchirures du papier.

Arch., n° 156. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 6, n° XI et *DH*, XV¹, 773, n° 1594.

Pour la date, v. *DB*, II, p. VIII.

Cîmpulung (Bucovine), commencement du XVIIe siècle.

Lettre de Torciul, maire de Cîmpulung, contenant la liste des objets volés à Ion Isai. Le maire de Bistritza est prié de re-

chercher le voleur, sans quoi Torciul se verrait obligé de faire payer à sa place un habitant du village de Borgo (d. Bistritza-Năsăud).

- † Eu voronec Torciul de Că<m>pol<un>go, scriem
sărătate, mărktoresem cum s'au jeloito Iōno Isaiu .Anrai<n>tē
noastră șe'nrai<n>tē bătrăneloro celo<r> de sat, că e-u forat
casa Văseiu Alecei, șe au spos cū sofletele nostre cūm, ș'au
5 spos șe Iōno cū soflet seu .Anrai<n>tē noastră cătă pagobă
ark, totă A forato casa :
- 40 dele: 80 de potro<ni>če;
24 de soemani nēgră: 48 de <po>tro<ni>če;
12 coțe de pă<n>dze: 21 de potro<ni>če;
10 6 coț de somțere: 1 taler;
1 goler a fost loat pre o Apa;
2 sovone co her: 20 de potro<ni>če;
1 dălbă: 20 de potro<ni>če;
bane: 28 potro<ni>če;
15 1 irelo de aračet: 1 tal<er>;
mătase: 6 p<o>tro<ni>če;
2 če<n>gătore: 20 de potro<ni>če;
2 părăki de cērcēi: 18 potron<i>če;
4 cămășe: 5 tal<eri>;
20 1 [o] roke: 20 potroneče;
șe 6 coțe de golče: 6 potren<eēi>;
ū to<por?> de 20 potroneče;
če<n>gătore: 4 potroneče;
păere de 6 potroneče;
25 1 sosmăn gata negro, brkbătesco, șe altolo moeresck,
șe o soenă: 40 de potroneče;
șe ū caș de čara: 20 de potroneče;
șe ū fotă: 20 de potroneče;
șe 2 năfrămi: 5 potron<e>če.
30 De e<s>tē dăm ștere dumnice tale, biră<u>, să-i ței lēge,

că<i> dereptolo să-i .aplă de pre dă<n>so locu. De no vei .aple, să știi că vom traḡe pre cereva de Bărgou. De este dau ștere dumnelor vo<s>tre, șe să fe<ti> sārātoș .ntru Hs., aminu.

Papier. Filigrane n° 9. Petit sceau plaque, cire noire, indéchiffrable. Sans adresse.

Arch. n° 416. Inédit.

10

Planche X

Cîmpulung (Bucovine), commencement du xviie siècle.

Le maire de Cîmpulung annonce au maire de Bistritza que le beau-père de Ionașco, villageois de Singeorgiu (d. Bistritza-Nășaud), a consenti au divorce de ce dernier devant des témoins réunis à Singeorgiu, sa fille ayant quitté le domicile conjugal et refusant d'y rentrer.

† Eu Gheorghe de Că<m>pulu<n>ḡ scriu .kirăciuri și sārātātē birăului de Bistrăṡă și sfatoloi [și] domniei sale, de-i dau ștar<e> de rā<n>du lu Ionașcu de Sâmgordzu, că-u tremășu cartē domnii de Bistrăṡă la muu<rea> lui Ionașcu.
 5 Moerau au dzășu că no va vini la de<n>șu pârâ va custa. După acasta acmu socru lu Ionașcu, cu o moa<re> de Că<m>pulu<n>ḡu, au adus tar Arămanilor, mărḡându acasă .prapoi. Au mărșu sucru lu Ion<a>șcu la ḡode .p Sâmgordzu și au kemato pre Ion<a>șcu. Deçi e-u dzășu așē: după fa-sa să no
 10 .mble mai multu, ce l-au erătato diraintē de umer<i>: ḡodele Alăbălu Cozma, popa Ir<i>mie Creṡulu, preotolu satului di .p Că<m>pulu<n>ḡu, Gheorghye a i Mosostoe, și Văscano și Platono. Și dămu știră domnilor de Bistrăṡă.

Și să aie sārātoși .atr'ai molăṡi și buri, ca prietinii
 15 noștri ceu borii, aminu.

Vo adresse: Acastă carte să să de .p mârâ birăului de Bistrăṡă.

31 să-i .aplă=să-i umple: qu'il lui rende les objets volés. 2 [și] est effacé. 7 au adus tar Arămanilor: ils ont apporté de la marchandise aux Arméniens (de Cîmpulung). Ce fait n'a aucun lien avec le procès relaté dans cette lettre. Pour tar, v. notre glossaire, s. v. 9 fa-sa=su fille; r. Introduction, § 53. 10 umer<i>=oameni. 14 să aie=să fie.

Papier, filigrane n° 10. Encre marron. Sceau plaqué, cire jaune, indéchiffrable.

Arch. n° 386. Publié p. N. Iorga, *DB*, II, 1, n° CLIX, *DH*, XV¹, 754, n° 1458 et *SD*, V, 381/4.

11

Cîmpulung (Bucovine), commencement du XVIIe siècle.

Le maire de Cîmpulung prie le maire de Bistritza d'intervenir auprès du chef du district pour mettre en liberté les Arméniens de Cîmpulung que celui-ci avait fait arrêter.

† Azk pan Gheorghye, deregătorul de Câmpulo(n)g, se(r)iū ſkinăciune şi multă sănătate dumiitale, birău di.ſ Bistriſă şi dumiitale, pârcălabe, şi vă dăm ſte(re) şi noi dūmnilor voastre că .ſ ſara noastră [că .ſ ſara noastră] .ſcă
5 aſte aceſta veſte. Eu vorănicul Gheorghie .ſſi molaſtămăſeu de ci.ſte dumiitale, şi dūmiitale ce-ſi va hi pohăta la no(i), .ſcă vomă face.

Şi ne rŕgămă dumiitale de cei Arămăni, sâ-i slobădzi, şi ne rŕgăm să grăeſte şi nămiſul(u)i celuă ce .ſ .ſă ōprit,
10 pri.ſtrŕ căce că noi .ſcă lăſămă ōmenii voſtri, şi .ſblă .ſ ſara noastră şi marhă şi ce le trebuēſte de totă. Şi sâ hiſi sâ-nă(to)ſi, amin.

V^o adreſſe: La birăul di.ſ Bistriſă.

Papier. Filigrane n° 11. Encre marron foncé. Sans sceau. Arch., n° 46. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 20, n° xxiv et *DH*, XV², 787, n° 1619.

12

Cîmpulung (Bucovine), commencement du XVIIe siècle.

Le maire de Cîmpulung demande au maire de Bistritza d'intervenir auprès du Prince de Moldavie pour obtenir la diminution des droits de douane accrus depuis peu, cet état de choses étant de nature à empêcher la liberté du commerce.

Eu vŕnicul de Cănpul-lungu, ſcriem .ſkinăciune şi multă sănătate la birăul de Bistriſă şi la tot ſvatul domiitale, şi dăm ſtire domiitale d(e) răndul aceſtii vămi, c'au venit alſi

6 no(i) est en fin de ligne. 9 après nemiſul(u)i: ce nemiſul(u)i, qui est effacé. 10 lăſămă: la première syllabe est écrite deux fois, puis effacée] voſtri: sic!

vameş de o au mai seunpit. Deč ne rugăm domiilor vostre
 5 ca priiatenilor celor iubiţ, ca să faceţ bine printru voa
 năastră, să faceţ o carte la domiia sa la Vodă, să u lase
 cum au fost şi mainte vrême, şi can cu laudă, că, de nu ū
 vor lăsa să fie ca mainte, multu val să va face. Će ne rugăm
 forte de această să faceţ, că ştim că domia sa Vodă va <fa>ce
 10 printru voa domiilor vostre, va lăsa pre loc ră<va>ş. De
 această ne rugăm domiilor vostre. Şi să fiţ sănătoş.

<?> ot *Dulgoepol*, dek. 22.

† Nec .pntr'un kip nu vor să mai scadză, Će ne rugăm
 domiilor vostre să faceţ bine să faceţ carte la Vodă.

15 V^o adresse: La birăul de Bistriţă şi la tot svatul
 domiisale.

Papier. Filigrane n° 12. Encre noire. Sceau plaqué, cire
 noire, indéchiffrable.

Arch., n° 32. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 16, n^o xx et *DH*,
 XV², 786, n° 1617.

Signature autographe, indéchiffrable (l. 12).

13

Cîmpulung (Bucovine), commencement du XVIIe siècle.

Le maire de Cîmpulung prie le maire de Bistritza de prendre
 des dispositions pour arrêter 3 malfaiteurs qui passent l'été
 dans les montagnes de Moldavie et se réfugient pendant l'hiver
 dans le village de Borgo. Le Prince de Moldavie a ordonné, de
 son côté, de poster des sentinelles le long de la frontière, ces
 malfaiteurs apportant de grands préjudices au commerce entre
 les deux pays (v. la lettre suivante).

Se ubu az Simion, *urédnik ot Dulgoepole*, seriem .pnki-
 năciune şi sănătate la birăul de cetate de Bistriţă, să dă-
 ruiască m<i>l<o>stivul dumnădzău să te avle <a>iasta
 puţine scrisore nostră sănătos şi vesel pre Măria ta şi toată
 5 casa Mării tale. Altă, dăm ştire Mării tale de rândul celor
 tălhari, anume Candră şi Corniţă şi Ştefan Rusul, că vara
 şed .pn munţi de tălhuescu neguţătorii şi mişei de <a>iasta
 ţară şi de acaia ţară, iară acmu ernedză la dumiavostă .pn
 sat .pn Bărgău. Deč pohtim pre Măriia ta să-i prindzi, că
 10 niče de un folos nu sânt, niči dumilor voastră niče Mării

sale domnu nostru, ce nămai fae rău ȝmenilor tuto<ro>ra,
că-i trec pren munte. Altă, dăm știre Mării tale că au venit
carte dela Măriia sa dela Vodă, să punem straj<ă> până
unde să ȝnprenă hotarăle. Deč, de va hi voia Mării tale
15 să pădzim ȝi<i> ȝmen<i>, să socotescă și de ȝaia parte ca
să potă a'mbla negoțătorii ȝn pace, că aȝei tlȝhari de nu-i
vei prinde, căt să va lua ȝmățul la munte ei vor ȝnȝape a
tălhui. Deȝaiasta scriem și dăm știre Mării tale, să dăruiască
m<i>l<o>stivul dumnădzău dzile multe și bune Mării tale
20 da la Isus Hs. Amin. † *Pis* mar. 7.

Vº adrese: † Cu ȝinste să să dă ȝn mână birăului de
ȝetate de Bistriȝă.

Papier sans filigrane. Belle écriture. Encre marron. Sceau
tombé.

Arch., no 403. Inédit.

14

Cîmpulung (Bucovine), commencement du XVIIe siècle.

Le maire de Cîmpulung demande au maire de Bistritza si
le voleur qui venait d'être arrêté à Bistritza a dénoncé ses
complices de Cîmpulung (v. la lettre suivante).

Adečă eu Simiȝn, deregătoriuł de Cîmpul-lu<n>g și
preuȝii de acolo și bătrăni satuluł de acolo, scriem bună
pace și sănătate și bun prietenșug Mării tale, ȝinstite birău
de ȝetate Bistriȝii și a tot svatul Mării tale. Pohtim pre
5 Măriia ta și pre tot svatul Mării tale de rāndul aȝelui
tăłhar, să-i daȝ dumaȝvoastră strānsore să spue ȝine ȝ-u fost
gazdāle, căȝe că mulȝi ȝmen<i> ș'au pus bucatele, și doarȝ
au fost derepȝi. Deč, ne rugām Mării tale cum va spune să
ne dai rāspunsȝ cătră ȝeș<ti> ȝamen<i> ȝe ȝ-m trimis la
10 Măriā ta, și să scrii și carte pre ȝine va spune aȝel tăłhar,
forte ne rugām Mării tale să ne faȝ aȝesta bine, iarȝ eu
mai mult am <a> sluȝi ȝi va hi trēba Mării tale la noi. Să
dăruāscă m<i>l<o>stivul dumnădzău să avle aȝesta puȝănă

scrisore a noastră sănătoș pre Măria ta și tot svatul Mării
15 tale, amin., *Jun., 17 dni.*

Vo adresse: Cu cînste să să dă ačasta car<te>... biră<u>.

Papier sans filigrane. Encre marron. Sceau tombé.

Arch., n° 177. Publié en résumé p. N. Iorga, *DB*, I, 15, n° XIX
et *DH*, XV², 784, n° 1611.

15

Cîmpulung (Bucovine), commencement du XVIIe siècle.

Le maire de Cîmpulung prie le maire de Bistritza d'obtenir
des voleurs mentionnés dans la lettre n° 13 le nom de leurs
complices.

† Scriu .nkinăciune și sănătate și bună pace la Măria
sa la birăul de Bistriță. Pohtim și rugăm pre Măria ta că
am .nșeles că e prinsu Ștefan Cadră și Ștefan Rusul. Deč,
de vor hi .n prinsore acei tălhari, să fac bine prentu voa noastră
5 să a<i>bă stră<n>sore, să spue gazdele .n Cămpul-lu<n>g,
la cine au găzduit, că mult rău au făcut și au tălhuit. De
ačasta forte mă rog Mării tale. Să fii .ntru mulți ai cu să-
nătate și cu bună pace, amin. Iul. 7.

† Eu Simion, deregătoriul de Cămpul-lu<n>g, bun
10 priiaten Mării sale.

Vo adresse : † Cu ci<n>ste să <se> dă ačasta carte .n
măna birăului de Bistriță.

Papier sans filigrane. Encre marron. Sceau plaqué: papier
appliqué sur cire, indéchiffrable.

Arch., n° 389. Publié p. N. Iorga, *DB*, II, 2, n° CLX et *DH*, XV²,
787, n° 1620.

16

Cîmpulung (Bucovine), commencement du XVIIe siècle.

Le maire de Cîmpulung et les percepteurs des impôts du
district de Suceava prient le maire de Bistritza de prendre des

dispositions pour que l'on rende à un habitant de Cîmpulung les objets qui lui ont été confisqués.

† Adecă eu Simionel, vornicul de Cămpulū<n>g, și Vasilie Romășcel și Vasilie Tălămac, gorștinarii de țanutulă Suceveei, scriem bună pace și sănătate dumiitale birău de cetate Bistriței și a tot cînstitvatulă dumiitale. Alta, dămă
5 știre dumiilor vostre de rănădulă ăestui fecoră, anume Ghiorghie, că l-am trimis cu ăelă solă de l-au petrecut până .în Rodna. Ș'au avut ăestă fecor ună cal. Dăci s'au acolisită Simion de ăel cal, de i l-au vână<dut>, cumă ști<e> și Martină, și birăulă de Rodăna. Dăci s'au dusă Ghiorghie
10 dă-u cumăpărat ăcele vite, căce atunăci n'au fostă ăprită marha de Mărie voastră. ără dăca-u trecută .în gos, Mărie voastră ați ăprit drumurile, să nă să scoță marhă. Dăci, ei s'au temută a veni pre la Mărie voastră să-ș dă vama, ăă-u .în-
trat .ăm munte, să trecă, ca nește ămeni ăe nu s'au preăpută.
15 ără ămenii dumiilor vostre au cursă dup'ănși și i-aū gū<n>s durăminădă .ă sâlaș, noptă. Dăci iă-u tămt și <i-a>u jecuită, ș'au lăsat unulă .în nume de mortă, ș'au luată dela Ghiorghie 7 florinți, și ună inel de argi<n>t, și ună nastur<e> de argintă, și cuțătulă, și punga, și un țiu, și
20 ună cumănac, și ă guglă, și desăgii cu băcate, și ă căldare, și burdujii, și 2 păreki de ăpină. Ș'au mai luată a soții ăelui uăis 1 soemană și ă guglă, 1 topor, 1 cumănac. Dăci ne forte rugămă Mării tale, cînstite birău, și a totă svatulă Mării tale, să faci printro voă nostră Mărie ta, să le dai
25 bucatele prinătru voă nostră, noi mai mulătom avă a face prinătru voă Mării tale. Și să hiți sănătoși o Xstă, amină.

Vo adrese: † Să să dă ăastă carte .ă mână cînăstită birăului de cetată Bis<tri>țe<i>.

Papier. Filigrane n° 16. Encre marron clair. Deux sceaux plaqués, cire noire et marron, détériorés.

Arch., n° 354. Publié en résumé p. N. Iorga, *DB*, I, 15, n° xviii et *DH*, XV², 787, n° 1621.

Cîmpulung (Bucovine), commencement du XVIIe siècle.

Le maire de Cîmpulung annonce au maire de Bistritza que le Prince de Moldavie a envoyé des émissaires au Khan des Tatars pour empêcher les bandes de Tatars de passer en Moldavie.

† Vasilie Tălmac, diregătorul den Cămpul-lungu, și Grigor<e> decol<o>, scr<i>em pa<i> și sănătate la ai noștri buni prietini și frați, dōmnii de Bistr<i>ț<ă>. Dăm știri dumilor vōastre de rândul veștilor: cu mila lui dumnedzău avem
5 vești bune și pac<e> de toate părțile; puținie Tătar<i> au fostu veniți ciaste dzile, nește Gelaly, deci i-au turnatu .pn-
napoi și au mănatu Măriia sa Vod<ă> soli la Hanul pentru aeste Gelaly, căe au venit. Dec a adus veste bun<ă>; dec
dumnēvoastră să nu aveț niē o grije dentr'aiasta parte, să
10 nu purtați, că, dē-m ști de rău, noi am trimēte la dumnē-
voastră. Alta, de aveți ceva trēb<ă> la Vod<ă>, Măriia sa iaste la Sučav<a> acmu. *Sic pisim i z<d>ravst<v>u<te> o Xs<t>c.* Amin. Și să fi<ți> să<nă>to<și> cu bun<ă> pa<i>
.pntru mulți ai. *U Dlgkepol pis.*

15 V^o adresse: † La ai noștri bun<i> priiatin<i> și frați, dōmnie de Bistriță, să să dē aciastă carte.

Papier. Filigrane n° 17. Encre marron foncé. Écriture soignée. Sans sceau.

Arch., n° 10. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 14, n^o xvi et *DH*, XV², 788, n° 1622.

(Bistritza, Transylvanie), commencement du XVIIe siècle.

Le maire de Bistritza accuse réception au maire de Siret (Bucovine) d'une lettre lui apprenant que Ionașco a prêté au fils de Coșmulei de Rodna 30 florins et un cheval. Toutefois, ce dernier prétend n'avoir reçu que 3 potroniçi et, une fois engagé au service de Ionașco — sans doute, pour payer de cette façon sa dette —, ce dernier lui avait évalué son service à raison de 5 potroniçi par semaine, jusqu'à l'amortissement de la somme dūe.

ЕУБРКУЛЮДЕВНСТРНЧЖИСРНУЛСН
 РЖЗОРЕШНОТЖСЖРЖТАТЕДОМНЕ
 ЛЕСОМОЗЕДЕТЖГОЛЮСНРБТОЛЮЛАЧН
 СТРНМЖУЛАТЕЛДНОЕЛАДОМНДЕВНСРНЧЖ
 ПРНПРОНОМАСЛОДЕЛЧВОЕКАСТРМЖЛАЧ
 ЛЛАТЕДЕЛНВОШБЧНЗНСОЛАДАТОНОЯ
 СЛОАМЖНАВЕЗОРЛОЛОШХМНЛОДЕРОН
 ЛОЛАВТОЛЮСОМОЕАЧЧ
 ЛСЕЗНАЕВОРНЧНШМУЛАЮДЕААВОРНЧНМЕ
 ЗННЕРОГЖМОДОМНЕЛОРЮВЧСТРЕСЕТКНМОБТЕ
 ЧНОЛАТЕЛЧНОЕЛЮАМЧВЕЗЗЕРЮЛОЛО
 ШОМНВЧУЛОБЧННДЕЛАНОНАССЛОДЕТРЕ
 ВОЕЧБЧЕЛЮТЖГЖДОАЩЕАРЧНТВНОСТРІЖ
 АЖНОАЛЮАПОМЧМОТПРНПРОНОПРОЗН
 ШНДОПАЛАЗАЧЛПТМНОКОНЧВНТЖННА
 ЕСЛОВЕЗОРЛОЛОШОМНЛЮСВАБДОСТЖ
 СДОТЖМЖРЖСЖМЕСВПОПРОМНЗЕПРЖ
 ЧЛЮСЛОЖНОАДОСПРЖББСЕВІРЧНПРЕ
 ЕЩЕДОМНВСБЛЕФАСЕЛБЧЕСДВОЗРЧСВОУ
 ОРЧЧМННОМАЕФАЧ

367

Ionaşco prétendant avoir droit encore à 12 florins, le maire de Siret est prié de faire sa déposition, pour que le cas soit jugé ensuite.

Eu b<i>râului de Bistriţa, scriu . p kirăcore şi mo<l>tă
sârătate domnele so<l>toze de tâ<r>goliu Sirətoliu, c'aţi
strimă<s>u ca<r>te la noe, la domni de Bistriţa, pri<n>tro
Iōnasco dela voe, c'as tr<i>măso . p ca<rte> [p ca<r>te]
5 de lia voe şe-ţi dziso c'a dato Iōnasco . p mâna veçoroliu
Coşumiliu de Ro<d>na 30 [<trei>dzeçi] de vorîţi şi u caliu
de dat[vorîţi], co cavto liu so şo me deaţi. Deçi ne rogâmo
domneloriu v<o>astre se trimeteţi o ca<r>te la noe: liuat-a
vezçeriuliu Coşomivauliu bani dela Ionaşco de<n>tre voe,
10 a<u> ba? Eliu tâgădoaşte . p rai<n>tē nostrā câ no a liuato
ma<i> mo<lt> 3 [trei] ponotronçi, şi dopa aca au l nâ<i>mito
Io<n>asco [nâ<i>mito Iinaesco] veçorliu Coşomiliu să<-i>
dē . p to<a>tă să<p>tâmârâ câte 5 potroniçi prâ a liu slo-
jito, do<uă>sprădzēce [12] viriţi. Pre eşte doi<spreadzece> [12]
15 să le facem lege. Să vo z<d>ra<v>s<t>vo<it>e o g<ospod>i,
amino. Mē<s>eca I.

Papier. Filigrane n° 18. Sans sceau ni adresse.

Arch., n° 367. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 1, n° 1 et *DH*, XV¹, 754, n° 1460.

Grande écriture hésitante. Les signes K et 4, notamment, ont une forme inusitée. Il s'agit certainement d'un brouillon dû, sinon au maire de Bistritz lui-même, du moins à un Saxon de son entourage.

Nous proposons la lecture suivante, quelque peu différente

6-7 u caliu de dat [vorîţi]. Cf. *Bogrea*, loc. cit., dont le rapprochement n'est toutefois pas convaincant. Nous voyons dans vorî<n>ţi une répétition due à l'inattention, fréquente dans cette lettre. Cal de dat = cheval donné — ou prêté — par Ionaşco à Coşmulei. 7 co cavto liu so şo me deaţi. V. notre lecture. Ionaşco cherche le cheval qu'il avait donné à Coşmulei. Le maire de Bistritz demande au maire de Siret de le lui envoyer, sans doute pour figurer comme pièce à conviction au procès qui devait être jugé à Bistritz. 11 au l nâimito = l-au nâimit. 15-16 recte: zdravstvuite] amin^u] mdsca 16 I = iunie ou iulie.

de celle qu'a donnée M. V. Bogrea dans *Revista istorică*, V (1919), p. 128, n. 1 :

Eu birăul de Bistriță, scriu înkirăcore și moltă sărătate domnului șoltuz de târgul Siretului, c'ați trimăs carte la noi, la domni de Bistrița, pentru Ionașco dela voi, c'ați trimăs în cartea dela voi și ați dzis c'a dat Ionașco în mîna feçorului (lui) Coșmulei de Rodna 30 de florinți și un cal de dat, că-l caută și o să mi-l dați. Deçi ne rugăm domnelor voastre să trimeteți o carte la noi: luat-a feçiorul (lui) Coșmulei bani dela Ionașco dintru voia (lui), au ba? El tăgăduiește înraintea noastră că nu i-a luat mai mult (de) trei potroniçi, și după aceea l-au năimit Ionașco (pre) feçorul (lui) Coșmulei, să-i dea în toată săptămîra cite 5 potroniçi pre a lui slujit, 12 florinți. Pre aști 12 (florinți) să le facem lege.

19

Suceava (Bucovine), commencement du XVIIe siècle.

Lettre du maire de Suceava relative à un procès. Il attire l'attention du maire de Bistritza sur le fait que, grâce à de faux témoignages, des habitants de la Transylvanie entrent en possession de bestiaux qui ne leur appartiennent pas.

† Adecă eu șoltuzul și 12 pargary ot târgu Sučav<ei>, scriu .șkinăcune și multă sănătate birăilor de.ș Bistriță și după această știre dăm domnilor voastre de ră<n>dul ăestui om, anume Ion de.ș Bă<r>găul de gos, că au venit cu carte 5 și așe au dzis .șnaintă noastră, că s'au prinsu de o .șpă. Ačē .șpă .șst<e> cumpărată .ș târgu .ș Sučav<a> dela Onē și .ște o .șpă mare galbănă și cu dungă neğră pre spinare, și .ște herul de.șcătru.ș .șcalec, și .ște cu albață pre okiu, .șră de.șcătru.ș .șcalec. Și vă dăm știre domnilor voastre 10 că .ște o prestrur<e> de .șpe .ștr'ăcela fer, și cai și .șpe, șe de cādu o au cu<m>părat Onē ačē .șpă sāmту doi ai acmu, .ș săptămāna čē albă. Și așe dăm știre domnilor voastre că sāmту oameni buni și derepți ačēște oameni, nu sāmту 15 fulăi. Și vă dăm știre domnilor voastre că să jelu.șcu mulți oameni că de l'a plăce vre-o marhă, ei gură și o .șu, de le plac<e>. De veți lăsa ačēsta lege rari oameni vor veni cu

8 pre okiu : au dessus de la ligne. 10 prestrur<e> : sic!

dobitoacele .napoi. **Ară** de va păre cu strâmbul ațelui omu,
domnăvoastră să-i dați dzi să vie cu apa,
să fie de față să-și credzâ okii. Și să fiți
20 sănătoși cu adevăr .p veki. Și **Aste** ferul așe:

V^o adrese: † Sănătate și multă .pkinăcune dōmnilōr de .p
Bist(r)uțu.

Papier, feuille double. Filigrane n° 19. Sceau plaqué, cire
noire, détériorée.

Arch., n° 419. Inédit. A partir de *strâmbul* (l. 17), au verso.

20

Suceava (Bucovine), commencement du xviie siècle.

Le prêtre Văsiian Beuz demande au maire de Bistritza la
grâce du meurtrier de son cousin.

† .Ankinăciune și bună sănătate scriu eu popa Văsiian
Beuz și cu fecorul mieu Nicolai diiaconul, carii sântem veri
premar(i) țelui dus de lume țe l-au ucis. Scriem dumitale
birău de Bistrița și la toț gurații den oraș, cum am .pșeles
5 că iaste .p prinsoare la dumilevoastre ațel om carele au ucis
pre fratele nostru. Deț noi am mărșu la vlădica al nostru
la mitropolitul, la Sučavă, și la toț preuții de acolē den
Sučavă, și am .ptrebat. Dețe au aflat la pravila noastră cum
morte dereptu morte nu sâ cade a face, că, de aru muri
10 câțiva vinovați pentru unul țel ucis, pre dinsul nu l-aru
mai .pnvie. Deț am lăsat noi să nu piiarâ ațel om țe iaste la
dumnăvoastră (în) .pnkisoare, țe să-l lăsați să dē el samă
cu sufletul său .pnaintē lu dumn(e)dzău de mortē fratelui
nostru și păcatele lui, iar de noi de toată ruda noastră iaste
15 ertat. Deț și dumnăvoastră să faceți pre cuvântul nostru, să-l
lăsaț la focul, să dē el samă de fratele nostru, că noi nu
poftim morte dereptu morte. De acasta scriem. Să fi dumn
n(ē)ta sănătos. *Pis u Suč(av)*, fev. 11.

† Eu pop Gonțul țel domnescu.

20 † Pre mai mare credință pre popa Manole am .pnvățat
să scrie cu dzisa tutoror.

Papier. Deux filigranes n° 20. Encre marron. A partir de la date (l. 18), encre noire. Sans adresse. Trois sceaux plaqués, au noir de fumée. Sur celui de gauche on peut lire: *Tudor*. Les deux autres sont indéchiffrables.

Arch., n° 69. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 21, n° xxvi et *DH*, XV², 780, n° 1605.

21

Suceava (Bucovine), commencement du XVIIIe siècle.

Les maires roumain et arménien de Suceava accusent réception au maire de Bistritza d'une lettre relative à une vente de bœufs. Les vendeurs n'ayant pas été découverts, ils lui demandent d'envoyer quelqu'un à Suceava pour les reconnaître.

† Adeacă eu vornicul de.† Sučav<a> și șoltujul Țel armenescu, fațem .†kinăcune și multă sănătate dumitale gupăne birău de.† Bistriță, și-ți dăm știre dumitale ca lui al nostru priiatin și vecin bunu că ne-i trimis nește cărți dela domnă-
5 voastră pre Țestu om, anume Costin de Rodna. Dece lēm .†șteles tot pre rândul, de rândul a nește boi Țe au vândut nește neguțători, și a dzis c'au vândut aței boi Crăstă și Gavril dela noi. Noi am Țe<r>cat cu oămeni buni și n'am putut găsi oămeni ca ațeia, Țe pohtim pre domnăvoastră să
10 trimiteți un om să-i cunoască pre aței neguțători. Noi avem să vă fațem lège cu nușii, să nu vă peră bucatele dō<m>-n<i>lor voastre. De ațesta dăm știre domnilor voastre, și să fiți sănătoși cu multă pace, adevăr. † *Pis u Sučav*, iun. 26.

V° adresse: † † mână birăului dela <Bi>striță să margă
15 ațestă carte.

Papier. Filigrane n° 21. Encre marron foncé. Deux sceaux plaqués, cire noire, indéchiffrables.

Arch., n° 238. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 21, n° xxv et *DH*, XV², 784, n° 1612.

22

Suceava (Bucovine), commencement du XVIIIe siècle.

Dima, gouverneur de Suceava, demande au maire de Bistritza de faire vendre au même prix qu'auparavant des clous nécessaires à la réparation de la forteresse.

Mre de Slatina (Moldavie), commencement du XVIIe siècle.

Le supérieur du couvent de Slatina vient d'envoyer un cheval à Bistritza pour être échangé contre des clous. Il demande au maire de Bistritza d'autoriser l'exportation de ces clous sans frais de douane.

† La ai noștri buni priiatin<i> și vecin<i> de aproape, domnii de Bistriță, și la vamăși de acolo, multă sănătate să vă trimiță m<i>l<o>st<i>vul dumn<e>dzău dumilor voastre, iar dela smeritul egumenul Galerie și dela tot frații
5 sv<i>ntei mănăstir<i> să priimiți dumnăvoastră sănătate și ăkinăciune. Altă, dăm știre dumilor voastre că am trimis ăest frate aiăa la dumnăvoastră cu eșt<i> fecori, și am trimis 1 cal să-l dē pre cue la ăine să va afla. Dece ne rugăm dumilor voastre să slujiți sv<i>ntēi besēriči, noi mai mult
10 vomă sluji dumilor voastre. De aasta ne rugăm dumilor voastre ca unor buni priiatin<i> și vecin<i> de aproape, să hiți dumnăvoastră sănătoș, dela m<i>l<o>stivul Hs. ai mulți și bun<i>, adevără. † *Pis u Slatin*, nove. 21.

Și ne rugăm domnol<o>i de Bistrițe de ră<n>dăl va-
15 mei, se faciț bine prē<n>tru voē svi<n>tei mănăstir<i> se <e>rtaț, că mai multu vo<m> sluji domni<lo>r vostre.

V^o adresse: La ai noștri buni priiatini și vecin<i> de aproape, dom(ni) de Bistriță și la vamăș de acolo multă pac<e> și sănătate, să trimițe m<i>l<o>stivul dumn<e>dzău
20 ai mulți și bun<i>, amin.

Papier. Filigrane n° 23. Belle écriture. Le post-scriptum (l. 14 et suiv.) est dû à une autre main, malhabile. L'adresse est écrite par celui qui a rédigé la lettre. Sceau plaqué, cire noire, détérioré.

Arch., n° 15. Publié en résumé p. N. Iorga, *DB*, I, 14, n^o xvii et *DH*, XV², 786, n° 1616.

Tîrgu-Neamtzu (Moldavie), commencement du XVIIe siècle.

Lettre du maire de Tîrgu-Neamtzu au sujet d'un procès relatif à l'achat d'une jument.

† Șoltuz și 12 prăgari scris-am la iubiț priiatinii noștri
prăcălab de Bistriță, sănătate și ăkinăciune trimetem domniia
voastră și dela toți bătrânii de trăg de Nēmțu, și dăm știre
dumniia voastră de rândul acestui om anume Văscan de
5 Cămpul-lungu, cum au cumpărat 1 iapă dela Petre Șotra,
iară Petre Șutra o au cumpărat la zi de trăg den trăg de
Nēmțu di la noi. Când cumpără dobitoc la zi de trăg, ni-
meni nu cere soduș, iară Petre Șotra el iaste mortu, ci noi
știm că o au cumpărat la zi de trăg. De acesta dam știre.
10 I z<d>ravstvui<te> o Xe., amin.

Vo adrese: Priiatinii noștri giupănul prăcălabul de
Bistriță.

Papier. Filigrane n° 24. Encre marron foncé. Sceau plaqué,
tombé.

Arch., n° 233. Publié p. N. Iorga, *DB*, I 4, n° VII et *DH*, XV¹,
753, n° 1457.

Vo: annotation faite à Bistritz (caractères latins): *Ver-
dyscht dass diser sprich er kyndt sein Zabdass nichtt bekommen, er
wer auff Ongerem.*

25

Lucavetz (Bucovine), commencement du XVIIe siècle

Costea et Grégoire Cazacul annoncent au maire de Bistritz
que le cheval appartenant à Mathieu, habitant du village de Lu-
cavetz, a été acheté par celui-ci en Transylvanie.

Eu Coste dă Lucaveț și Gligorie Căzacul, boiarii Lu-
cavețului, scriem și mărtorisim cu căstă scrisore a nostre
cum av vinit popa Ionașco den Budin<e>ți ănnainte nostre
și av dăt samă dă cel cal ce este la cest om al nostru anume
5 Matei, ce av eșit ăn țara v(os)tre, și noș(tr)i av fecă(t), (es)te
calul de furat cel cal sur rotat; <i>ară cine av făcut acele
cuvinte, el nu va dovădi, că acel cal este dela popa Dumitru
den Moisei, și <dela> popa Dumitru l-av cumpărat fecorul
<lui> Macsim dăn Iăgeș, și dela fecorul lui Macsim l-av cum-
10 părat popa Ionașco, <i>ară dăla Ionașco l-av cumpărat aest

9 dam: sic! 5 țara v(os)tre, și noș(tr)i av fecă(t), (es)te: le papier
déchiré à cet endroit rend difficile l'intelligence de ce passage. Faut-il
lire: și no ș(t)i(m) ce) av făcut ?

om al nostru anumă Matei. Dacă noi nă rugăm dumilor
voastre boiarilor sav vatamanilor, sa<u> fie unde va hi .p
țara u<n>g<u>rasca, să credeț dumněvostre că est<e> om
bun și dreptu, că este nescut dă la noi dă Lucavăț, dă
15 țara Moldovei. Și să credeț dumněvostre căstă scrysore a
nostre unde să va arăta. Pis u <Lu>caveț, mca. ox. 28 d.

† Coste și Gligorie *klaneest*<a>.

v° : Adecă eu popa Domitru mărturisăscă cu suvletul
meu că acestu cal .pe dela mene și pre dere<p>tate; ată
20 și herul : —|.

Papier. Filigrane n° 25. Encre marron. L'écriture du verso est due à une autre main, peu habile. Deux sceaux, au noir de fumée; l'un d'eux est une monnaie polonaise. Légende: POLON..... TRI. Sans adresse.

Arch., n° 47. Publié p. N. Iorga, *DB*, I 19, n° xxiii et *DH* XV², 785, n° 1615.

26

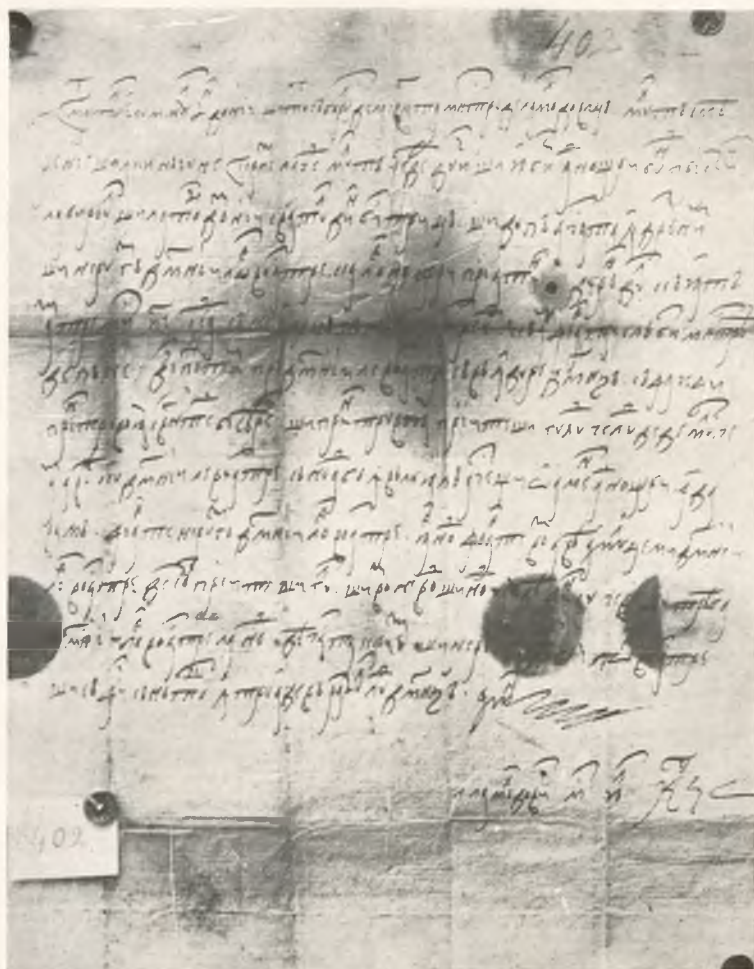
Planche XII

Mre de Moldovitză (Bucovine), commencement du xviie siècle.

Le supérieur du couvent de Moldovitză demande au maire de Bistritză d'exempter des droits de douane le pain acheté à Bistritză pour les besoins du monastère.

† Směritul egumenul Andonie și tot săborul dela sv<i>nta
m<ă>n<ă>st<i>re dela Moldoviță, multă směrenie și .pkină-
cune scriem la cei multă-nedejduit<ori> și iubiț ai noștri
buni<i> priiatin<i>, la birăul și la toț domnii svatul<ui>
5 din Bistritză. Și după acăsta .pdrăznim și ne rugăm d<o>m-
niilor voastre ca <a>lor noștri priiatin<i>, de rândul că iată
am tremis 18 cai să ne aducă pâne m<ă>n<ă>st<i>reei, că
au foarte slăbit m<ă>n<ă>st<i>rě de pâne. Deč pohtim pre
d<o>mniiile voastre să vă .pdure d<u>mn<e>dzău să fačeți
10 printru voia svintei b<i>sěreč și printru voia priiteșigului

13 ungurasca: sic! 14 nescut: sic! 19 .pe = ie. 20 *Reproduction de la marque au fer rouge appliquée sur le cheval acheté au prêtre Dénètre.*

Handwritten text in Church Slavonic script, likely a liturgical or legal document. The text is written in a cursive style with many abbreviations and is organized into several lines. The script is characteristic of the 17th or 18th century Russian manuscripts.

celui de demult ce am avut cu d<o>mniiile voastre, să nu
aibă .avăluială ațești oamen<i> ai noștri a da vamă, foarte
ne rugăm d<o>mniiilor voastre. Iar noi foarte vom avē a
mulțemi d<o>mniiilor voastre de tot priiteșigul, și vom nevoi
15 și noi cu dēdinsu ce va fi trēba d<o>mniiilor voastre la noi.
Dēcasta seriem și ne rugăm d<o>mniiilor voastre. Și să fiț să-
nătoș .ptru adevăratul lui d<u>mn<e>dzău, amin.

† La Moldoviț, ms. iul. 27.

Vo adrese: La iubiț priiatinii noștri, la birăulu și și
20 la tot svatul Bistrițeei.

Papier. Filigrane n° 26. Encre marron. Sceau plaqué, cire
noire, détérioré.

Arch., n° 402. Inédit.

27

Planche XIII

Suceava (Bucovine), 1601.

Barnovski, préfet de Suceava, prévient le maire de Bistritza
que des malfaiteurs serbes, qui avaient servi dans l'armée de
Michel le Brave et s'étaient réfugiés ensuite en Pologne, ont
pris le chemin de Bistritza en passant par Cîmpulung. Les hommes
de Barnovski, lancés à leur poursuite, ne les ont pas rejoints.

† Pan Br̃novskii, vel<i>kii časnik, pišem poklon i mnog
život i zravie prijatelem našem dobrim ṽazlublenim i srdnom,
pan pr̃kalab ot Bistrică i pan bir̃ul tiž ot tam. Dup'ăcasta
dau știre dumilōr vostre de rindul a nește furi și t̃l̃hari și
5 făcători răi, nește Sirbi ce-u fost la Mihaiu Vodă mainte și
s'au .pkinat apoi la Leși. Er̃ cându iaste acmu, ei s'au
sculat de-u fugit di țara leșescă. Decă au trecut .a țara
noastră, ei au luat tot prin munte până la Cănpul-lungu.
Dece noi, decă am prinsu de veste, noi am sărit dup-ășii;
10 dece, cându am sosit la Cănpul-lungu, ei .ptra .a m̃nte.
Dece nu le-m putut s<t>rica nemică. Și au grăit ōmeni de-i
noștri cu dășii; dece e-u .ptrebat ce ōmeni sintu și unde
mărgu și cum le iaste voe: ei a dzis că mărgu să slujescă

1-3 (traduction): Nous vous écrivons (en vous envoyant) des salutations
de longue vie et de santé, à vous, nos amis très bons et appréciés, au
préfet de Bistritza et au maire du même endroit.

la Jicmon. Dece eu vă dau știre dumilor vostre, forte să vă
 15 păziț de nește căni ca ește, să nu-i credeț până nu veț vede
 adevăr .pcătruo mărgu și cum le iaste tocnala.

*Zaliie daim znaniie gvduri i da budet zrarsdvo o g(ospod)i,
 amin.*

Vo adrese: *Pisem priijatelem našem, pan prkabal ot*
 20 *Bistrică i do birku tiž ot tam.*

Papier. Filigrane n° 27. Encre marron foncée. Sceau plaqué,
 octogonal, papier appliqué sur cire. Indéchiffrable. Au verso, une
 autre main a tracé en caractères latins: *ao 1601.*

Arch., n° 24. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 5, n° x et *DH*, XV²,
 779, n° 1604.

Barnovski apparaît pour la dernière fois comme préfet de
 Suceava dans un document du 8 juin 1600. En 1602 il était rem-
 placé (*SD*, VI, p. 15, n° 18 et XI, p. 86, n° 177).

28

Planche XIV

Mre de Moldovitz (Bucovine), 1601-1602 ou après 1605.

L'évêque Agathon, supérieur du couvent de Moldovitz, pro-
 met au maire de Bistritz et à ses conseillers de leur être fidèle
 et de leur rendre service et les prie d'avoir confiance en lui.

Eu vl<ă>dica Agathon de țara Moldoveei, anome de Mol-
 doviță, scriu pace și sănătate marelui birău de Bistriță, și
 să te custe dūmnedzāu .ptru domnie cu tot orașul .apreună.
 Și de acasta mă rog mă<ri>iloră voastră, și mă rog să fiți
 5 și să mă cāreți și să aveți a fi cu cuvântă bunk dereptă mene,
 .că .p ce voiu pută multa voiu sluji domniiloră vostre. Cătră
 gobornatulu să fiți cu cuvântă dereptă mere. Și să fiți sănătoșă.

Vo adrese: *Ačsta carte să se de la mână biereul de*
čktate Bistriței.

Longue feuille de papier, sans filigrane. Encre marron.
 Sceau plaqué, cire verte, type armoiries: un écusson et 3 lettres.

Arch., n° 231. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 3 n° v et *DH*, XV²,
 788, n° 1623.

Cette lettre, comme l'a indiqué M. Iorga, paraît avoir été
 écrite par trois mains différentes: 1. le protocole initial, 2. le texte,
 à partir de *a fi* (l. 5), 3. l'adresse.

Agathon a été évêque de Roman entre 1584-1591 et du 13 août

19-20 (traduction): *Nous écrivons à nos amis, au magistrat de*
Bistritz et au maire du même endroit. 8 biereul: sic!

У КЛИМЪ ПЕТРОВИЧУ МОЛДОВЕ СЪ ПРАДА
 ДОВИЦА СКУПЪ НАШЕ СТОЛЪ ДИМАРЪ
 И БИ КЪ ДЕБИСТРИЦЪ И БИ ПЕТЪ СТО
 АНЪ СМЪ ПЕТЪ ДОНОЧЕ КЪ ПЕТЪ ПЕТЪ
 И БИ ШЕНДЪ ПЕТЪ И БИ ПЕТЪ И БИ
 ПЕТЪ И БИ ШЕНДЪ ПЕТЪ И БИ ПЕТЪ
 И БИ ПЕТЪ И БИ ШЕНДЪ ПЕТЪ И БИ
 ПЕТЪ И БИ ШЕНДЪ ПЕТЪ И БИ ПЕТЪ
 И БИ ПЕТЪ И БИ ШЕНДЪ ПЕТЪ И БИ
 ПЕТЪ И БИ ШЕНДЪ ПЕТЪ И БИ ПЕТЪ
 И БИ ПЕТЪ И БИ ШЕНДЪ ПЕТЪ И БИ

1595 au 6 mai 1605. Il se retire, après cette date, à Moldovitz. En 1592 il est fait mention de lui comme métropolitain de Moldavie. V. N. Iorga, *Istoria literat. religioasă*, 124; Id., *Istoria bisericeii românești*, I, 187, 423 et II, 335, 336 et 343.

29

Mre de Moldovitz (Bucovine), 1595-1622.

L'évêque Agathon et le prêtre Mitrofan, supérieur du couvent de Moldovitz, annoncent au maire de Bistritz que les invasions des Tatars ont pris fin et que la paix règne à nouveau en Moldavie. Ils le prient de rouvrir les frontières aux commerçants et d'exempter des droits de douane les objets que le monastère fait acheter à Bistritz.

† Cu mila lui dumnedzău, eu plecatul vl<ă>d<i>ca Agathon și popa Mitrofan, egumenul dela mănăstirea de Moldoviță, scriem multă pace și sănătaate laa domnului la cinstitul birău și la tot sfatul Mărie tale de ă orașul Bistriței. Cătră acasta poftem dela pre m<i>l<o>stiv domnul dumnedzău să dăruască bună pace și sănătaate Mărilor vostre, amin. Alta, de veți vră Măria voastră să șteți cum<u>-i ănt'r'acastă țară, de rândul veștelor, cu mila lui dumnedzău acum iaste pace bună și s'au curățit țara de tote oștele și
10 am fost și noi cu Măria sa cu Vodă la ăpăratul, și să știți Măria voastră că multă am ăplat pre la toți Bașii și la cei Veziri pe ănt'ru cei vrăjmaș de Tătari, că era să vie făr' griși pre aiă să treacă, ce cu voa lui dumnedzău și cu nevoința ce am nevoit și am spus Bașelor cum<u>-i
15 ikes<ă> cală pre aiă. Dăce, cându-i acum, noi rugăm pre domneavoastră să faceți bine să slobodzi<ți> cală să să hrănească aceșt<i> săraci de omene, că dentr'acoe nu-i nece o grije. Alta, forte rugăm pre domneavoastră, că am trenis doi cai cu trebele mănăstirii, să cumpărăm nește săcuri și
20 de alte ce ne va mai trebui. Dăce forte rugăm pre domneavoastră să faceți bine să ertați vama acestor doi cai; noi mai multă avem a sluje Mărilor vostre. Și să fiți Măria voastră sănătoși dela m<i>l<o>stivul Hs. Amin.

15 ikes<ă> = inkisă.

V^o adresse: Le cենstita mănă a birăului de oraşul Bis-
25 triştei şi la tot sfatul Măriei sale să să dă.

Papier. Filigrane n° 29. Belle écriture. Encre noire. Sceau
plaqué, cire noire, tombé. Signature autographe, indéchiffrable.

A partir de *mănăstirii* (l. 19), au verso.

Arch., n° 63. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 12, n^o xv et *DH*, XV¹,
733, n° 1352.

Pour la date v. la lettre précédente et *DB*, II, p. ix.

30

Planche XV

Nord du Maramureş, entre 1602 et 1617.

Bilţă Toma, magistrat dans le Nord du Maramureş, certifie
à Georg (Szeochy), maire de Bistritza, que le nommé Nistor, du vil-
lage de Telciu (d. Bistritza-Năsăud), n'est pas responsable de la con-
fiscation des moutons appartenant à plusieurs villages du district
Bistritza-Năsăud, ordonnée par Bilţă et exécutée par ses hommes.
Les habitants de 5 villages ont témoigné en ce sens. D'ailleurs
Nistor, pendant la confiscation, se trouvait dans son village. Le
maire de Bistritza est prié de punir quatre habitants de Telciu
qui empêchent les émissaires de Bilţă d'arriver à Bistritza.

† Cū mila lui dumnędzău, adecă eu Bylţă Toma, ju-
ratul din Maramureş, din vidicūl de sus, eu scriu
multă sinătate şi voe bună şi slujbă şi mare preinţă la by-
răul de Bystryţă, la Siuc Jurjă şi la sfatul domniei sale,
5 cūm au verit omūl domniei tale din Telcă, anūme Nistor, de
şice că-lă năpăst<u>escă acei oameri ce l(ē-a)mă luōat eu
oile, cū oamerii miei; nu ăste vinovat nece au fostă acol(e),
nece au avut ştire, că eu amă strănsă oamerii a cinci sate
ce au fostă atūnce. Dēcī ă-mă jurat şi <i>-am cēreat şi n'am
10 pūtūt afla vină pri'nsă, nece a fostă cū ştirē lui, nece au
fostă acolē, că a gurat din Selişte popa Ioncă şi Fed Mihai
din Săcel, au jurat Marcăş şi Ion di<n> Moiseiu, ho ăad
Grigor<e> şi Coman Dan, şi din Vişeu de sūs Hapca Si-
mion, Tomiagă Jurgē, din Vişeu de mijloc au gurat ăn-

- 15 dreico Ștefan, Corbă Andreica, din Borșă au gurat Nicoară.
Acea toți a-mă (ș)urat cūm acestă om n'au fostă nece
a-ntr'o tragere, nece au dat oile nemăru(e), ce ăste om
dereptă. Dereptă aca cândă au lăat acei oameri ai miei
aăle oi di-ă munte, Fed Mihaiu a fos(t) cu 50 de oamiri
20 a-n Tălă și a vădzut pre Nistor acasă; și a fostă o slugă
din Tălă ce ăste la mar(h)ă, dăci mi-au a-ndereptat acela și
am aflat marhă a-n piçoare, și... (d)e față ale măle la dinși.
După aca simtă patru oamiri a-n Tălă, anume gudele și
Cozma și Macsin erainicūl, d'a lu a i Simion ăs(t)e, de ne
25 lūngă oamerii ca se nū poată sosi la domnia ta. Dăci te
rugăm pre do(m)nia ta să-i ărti și să credzi că ce am
seris... (a-ntr'ăc)ăstă carte ăste așa. Și să fii sinătoș, amin.

V^o adrese slave: *Się lis(t) da das(t) eę vę rękvi velikyi byrqu ot Bystrycy.*

Papier sans filigrane, déchiré tout le long du pli gauche.
Sans sceau.

Arch., n° 302. Publié en résumé p. N. Iorga, *DB*, I, 24, n^o xxxi
et *DH*, XV², 800, n° 1636.

La date oscille entre les années de magistrature de Georg
Swcz (Szeochy): 1602-03, 1606-07, 1611-12 et 1616-17. V. Ber-
ger, p. 89.

31

Cîmpulung (Bucovine), 1604-13.

Christian Rotompan se plaint au maire de Bistritza de la
fermeture des frontières, qui apporte un grand préjudice au com-
merce; il demande leur réouverture.

- † Foarte am pofti pre d(o)mnia voastră, ca să putem
avē priintensug bun cu d(o)mnia voastră, să să deșkidză
calē, că aest cap de țară a Mulduvei nu poate hi fără dum-
niavoastră, și dumilor voastră. încă are hi a-ndemănă eu noi,
5 că de am pute pričepe că să ăprește calē pren măniiie lui
d(u)mn(e)dzău, n'am seriie la d(o)mniavoastră. Ce veț
afia cu adevărat că oameny sămt sănătoș, de nu va hi așē,
să nu mai avem credință la dumniavoastră, doar de socotiț
d(o)mniavoastră altele; iar noi foarte am pofti să hie priin-

24 d'a lu a i Simion: v. *Introduction*, § 64. Nous préférons cette
lecture à celle que nous avons donnée précédemment (*Etude sur le*
rotacisme en roumain, p. 67-68). Voir pl. XV.

10 tenşug bun. Şi să hiţ d<o>mniavoastră sănătoş, amin. *Pis u Dvlgopolē.*

† Plecatul priiaten bun de aproape, Crăstiian Rotompan, ce aşte giudeţ la margine.

Crăstiian Rotompan.

Papier sans filigrane. Ecriture menue et soignée. Sans sceau ni adresse.

Arch., no 269. Publié en résumé p. N. Iorga, *DB*, I, 28, no xxxvi et *DH*, XV², 808, no 1650.

Signature autographe, difficilement déchiffrable. Pour la date, v. *DB*, II, p. xi et la lettre suivante.

32

Cîmpulung (Bucovine), 1604-18.

Le même et le maire de Cîmpulung expriment à Georg Frank leur joie d'avoir appris la réouverture des frontières. Les relations commerciales entre les deux pays pourront reprendre bientôt. Les nouvelles de Moldavie sont bonnes et le Prince se porte bien.

† Crăstiian Rotompan ce au fost spătar, şi vornicul de Câmpolungu, scriem şkinăcune şi sănătate la iubiţi şi dulci priiateni, şupănul Frăncu Gurgu, birăul de cetate Bistrii. Pohtim delă m<i>l<o>stivul d<u>mn<e>dzău
5 bună sănătate şi pace dumatăle şi a totă cetate Bistrii. Alta, de scrisore ce ne-u scri<s>u, bine pre răndu am şntiles, com Măriia sa SCrai au slobodzitu calē să şnable negoştitori delă dumilevostre la noi, şi delă noi la dumiiavostă. Bine ne pare de acasta lucru, iară de răndul [de]
10 om<enil>oru, să ştiţi dumilevostre cu adevăr că cu mila lui d<u>mn<e>dzău şantu ōmenii sănătoş şi neme deō omă nu boleşte. Alta, de veţi vrē să ştiţi dumile vostre de pace şărăi nostre, şantem şn pace; alta, iarăş de veţi vrē să ştiţi de sănătate Voivodul nostru, iaste sănătoş şi acmo vine la
15 scaunu, pestre trei patru dzile veni-va la scaunul dnmisale; alta, iarăş pohtim pre dumile vostre să daţi ştire negoştito-

rilor să vie să adocă negoțu de care treboește la noi,
și noi iarăș vom da știre negoțitorilor noștri să docă de ce
treboiaște. De ačasta seriem. Și m<i> lōstivul d<u>mn<e>-
20 dză<u> să dăroiască să afle ačastă scrisore a noastră cu
bunătațe și pațe pre dumilevostre, o g<ospod>a, amin.
Și eu Gligor<e> mă .Akinu dumilevostre.
Crăstian vornicul.

Vo adrese : † La priiatenul nostru gupănul Frăncu Gurgu,
25 birăul de Bistriță, multă sănătate.

Papier sans filigrane. Même écriture que la lettre précédente. Encre marron. Sceau plaqué: papier appliqué sur cire; indéchiffrable.

Arch., n° 89. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 27, n° xxxv et *DH*, XV², 807, n° 1559.

La date est fixée par les années de magistrature de G. Frank (Szabó): 1604-05, 1608-10, 1613-15, 1618 (v. Berger, p. 89).

33

Cîmpulung (Bucovine), 1604-18.

Bilăi, maire de Cîmpulung, annonce à Georg Szabó (Frank) qu'il a exempté des droits de douane le troupeau de porcs achetés pour Bistritza en Moldavie. Il le prie de faire justice à un habitant de Cîmpulung à qui l'on a volé un bœuf au marché de Bistritza.

† Seriu viață și sănătate dōmilōr vōastre, anume la
Sabatu Gurgu, la birăul den Bistriță, și la 12 părgar<i>. A
nțeles-am cărtăi dōmilō<r> vōastre, de rāndul a niște dō-
bitoc ce ați avut și au cumpărat oamenii domilor vōastre,
5 anume 130 de pōrci; eu, prentu prietenșugul și prentu
vōa dōmilōr vōastre am lāsatu și nemică n'am luat, și,
ce va fi trāba dōmilōr vōastre eu am a sluji dōmilōr vōastre
și ne pare bine de sănātata dōmilōr vōastre, că ne sintem
vechin de aprōape și fōrte sāntu bucurōs de prietenșugul
10 bunu. Milōstivul. Is. Hs. să vă trimață multă sănătate, amin.

† Eu Bilăi vörnîcu de Cănpul-lu<n>gu, xnkînu-mă
dômilor vōastre fōarte cu frăție bună.

Vō adrese: † La buni priăteni și multă nedăjde, la
birăul den Bistriță și la 12 părgari.

Arch., n° 159 a.

- 15 † Si arăși dau știre dômilor vōastre de rândul unui om
dela noi den țară, că a-u perit 1 bōu den târgu den Bis-
triță, și au mărturisit și dômilor vōastre. Dece mă rōg do-
milor vōastre să nu-i piară bōul. Să dē dumnăzău să fiți
sănătoș, amin. Și au și alți oameni mulți strănbătate; dece,
20 cându vōr veni, să aibă lēge.

Arch., n° 159 b.

Sur deux feuilles de papier. Filigrane n° 33. Le n° 159 b est
inclus dans le n° 159 a. Encre marron foncé. Sceau plaqué, tombé.

Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 26, n° xxxiv et *DH*, XV², 806,
n° 1646.

34

Cîmpulung (Bucovine), 1604-18.

Le même demande au maire de Bistritza de ne pas pour-
suivre un habitant de Cîmpulung qui avait acheté un cheval au
marché de Neamtzu et dont le garant était mort par la suite.

- † Bilăi, vörnîcu de Căn(p)ul-lu<n>gu, scri<u> păce
și sănătate priătenilor miei dōmniilor den Bistriță de rândul
cestui om al nostru den Cănpul-lu<n>gu, că s'au xnderep-
tatu de rândul apei; sōdășul a murit, și au cumpărat apă
5 den târgu den Nă<n>țu, și e serisă și la catastivul târgului.
De această dăm știre dômilor vōastre, milostivul dumnăzău
să vă cruce, amin. Și ne fōrte rugăm să n'aibă val acestu
om. *Msc* a iun., 28.

- Vō adrese: † La priăteni miei, la dōmnii den Bis-
10 triță, *sii list naleze*.

Papier. Filigrane n° 34. Encre marron foncé. Sans sceau.

Arch., n° 296. Publié en résumé p. N. Iorga, *DB*, I, 25,
n° xxxiii et *DH*, XV², 807, n° 1648.

Verso : annotation faite à Bistritza, en caractères latins :
*Dass der Voskan seinen Sodoss nichtt kan bekommen. Er wer auj
Ungeren.*

Pour la date, v. lettre n° 32.

Pour le mot *sodăș* et l'institution du garant, v. I. Bogdan,
*Documente moldovenesti din sec. XV și XVI în arhivul Brașo-
vului*, Bucarest, 1905, p. 7 et 28, n. 1.

35

Cîmpulung (Bucovine), 1604-18.

Le même prie Georg Szabó (Frank), maire de Bistritza, de
prendre des mesures pour arrêter les malfaiteurs qui attaquent
les commerçants moldaves à leur passage en Transylvanie.

† Bilăi, vornicul de Cănpul-lungu, scriu multă viață
și multă pace la priătenii noștri ce ne sintem vecini de
aproape, la birăul den Bistriță, la Sabău Gurgu și la părcă-
labul Sus Mihaiu, 12 pargari. Dup'acasta dau stire dōmilōr
5 vōastre că trecu neguțatori den țara noastră cu dōbitoace și
cu alte negoate ăn țara vōastră și să hrănescu unii cu
alți. Acum mi să jeluescu neguțătōrii că nu pot ănbła de
furi și de tălhari dintr'ăcele sate, den Vărarē și den Fel-
dreu. Rogu-mă să aibă acei oameni răi certare mare, prentu
10 să avem prietenșug bunu și frăție bună cu dumiăvoastră, că
mișei vōștri ăncă vin de să hrănescu ăn țara lui Vodă, și
nevoim să n'aibă nice o nevoie de oămenii noștri; și prentu
vōă dōmilōr vōastre eu am nevoit de am găsitu și ăpă
cestui creștin de om, anume Alexei Hadău, și de acum voi
15 nevoi de vōiu sluji prentu prietenșug cel bunu. Milostivul
dumnăzău să vă dă pace și sănătate, amin. *Mscă juni, 19
dn̄k. Sam Bil̄ki pisal.*

V° adresse : † La priătenii noștri cei iubiți, la birăul
și la pă<r>călabul den cetate den Bistriță, să să <dea>
20 acastă car<te>.

Papier sans filigrane. Encre marron. Sceau plaqué, tombé.
Arch., n° 116. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 24, n° xxxii et *DH*.
XV², 807, n° 1647.

Pour la date v. ci-dessus, n° 32.

Suciul de sus (d. Solnoc-Dobica), 30 mai 1608.

Potlogar Toader, maire de Suciul de sus, Burzeu et tous les villa-
geois certifient au maire de Bistritza que le nommé Pașco Simion ne
doit rien à Fodotski, propriétaire d'un troupeau de moutons. Le
troupeau avait été confié au village par Istvan Macrai et sa mère,
sans que ces derniers eussent mentionné qu'il ne leur appartenait
pas. Une guerre récente ayant dévasté la région, le troupeau
a disparu et il est réclamé maintenant par son véritable pro-
priétaire, Fodotski.

† Scris-am la Măria ta birău de.† Bistriță, să te ție dum-
nezeu .†trō voe bur(ă) pre Măria ta și cu sfatul Mării tale.
Scris-am de.† Sučiul de sus .†tăe gudețul Potlogar Toader și
cu Burzeu și cu tot satul pre sufletele noastre .†răintē Măriilor
5 voastre, să credeți Măria voastră că atunci cându au dat gupărul
Macrai Iștioan cu muma Mării sale Macrai Birtălănesă cătră
noi, nu o au dzis că au fost marha lui Fodotski, ce a dzis
că-u fost marha domnu nostru, și nē-u dzis domnu nostru
acē marhă ce se-u dat .† mără noastră noi să nu dăm .†
10 mără nimăruē, ce numai .† mără domnii sale. ††r'acē vrēme
țara peri și pierdum tot și acē marhă .†ncă peri. Domnu
nostru n'au cersut nimic de la noi, niē nu știm să aibă
Fodotski la noi nemic. Eu Potlogar Toader[er] și cu eu
Burzeu, cu popa și tot satul, cu tare cu nătare, cu mic cu
15 mare, noi dăm .†răintē domniilor voastre această credință și
acēsta gurământu, că Pașco Simiōn nu ăste vinovat cu ne-
mic lui Fodotski, niē nu are niē u lucru cu Pașco Simiōn.
Pașco Simiōn iaste om bur și om dreptu. Și să vă ție dum-
nezeu .†ntro voe bur(ă) pre Măria voastră. *Vlt. 7116,*
20 *msca mai, 30 dni.*

V^o adresse : Această carte iaste scrisă la birăul de Bis-
triță și cu la sfatul Mării sale.

5 cându au : faut-il lire : când u au ? 19 7116 = 1608 xp. J. Chr.
22 și cu la : sic !

f. 1. ^m ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹³²⁴ ¹³²⁵ ¹³²⁶ ¹³²⁷ ¹³²⁸ ¹³²⁹ ¹³³⁰ ¹³³¹ ¹³³² ¹³³³ ¹³³⁴ ¹³³⁵ ¹³³⁶ ¹³³⁷ ¹³³⁸ ¹³³⁹ ¹³⁴⁰ ¹³⁴¹ ¹³

Papier sans filigrane. Encre marron. Sceau plaqué, papier appliqué sur cire: on y distingue une étoile.

Arch., n° 85. Publié p. N. Iorga, *DB. I*, 29, n° xxxviii et *DH*, XV¹, 833, n° 1779.

Verso: annotation faite à Bistritza: „Dieses is der Prieß auf dem Eberschten Sultsch von des Paschka Simeon seines Tedisch des Ross halben mitt dem Fodorottsky; bekhennt die gancze Gemein das der Paschka Simeon khein Schuld het“.

37

Cîmpulung (Bucovine), 1612.

Le clerc Pierre de Cîmpulung annonce au maire de Bistritza que les Polonais ont pillé la ville de Cernăuți. Leurs armées se contentent, pour le moment, de faire des randonnées en Moldavie, pour rentrer ensuite dans leurs camps. Le prince de Moldavie a demandé en hâte des renforts aux Tatars.

† La ce<n>s<ti>tol se măreț de d<u>mnedzeu, la birăul de Bistreț se la tot <s>fatol d<o>mneei sale. Cătră această dau ște<re> d<o>mnie tale de ră<n>dul veștelor dela noi, că am ȧblat până mai sus de Tărgol Sărătoloi de am
5 vădzut côm au adôs Armene tăiațe dela Cernăoți, se negoțetore dela Sučevă se dela Sereti. Au grăbito nômte ȧ Cernăuțe o mie de Lese de i-au tăiatō pre tot ȍmene se au ras tot tă<r>gol Cernăuțe se au tōrsu ȧnapoi la Slētīn; alții au grăbit dzua i<a>ră la Cernăoțe, se au loatō dōbitoțe
10 se s'au torōs la Cameneț, că sânto cō tabăra la Cameneț; ațem sânto Cădzace se ședu prē cele margene ȧ țara leșască, ȍe grăbescȧ de apocă dōbitoțe de țara noastră. Forte este țara ȧ grej; să ștețe d<o>mneele vostre că până acmō nō să<n>to Lese ȧ țara Moldōvei, că s'au stră<n>s ȍste
15 mare se la noi, la Ștefăneș, se <a> stremis Mărie sa Vodă la Tătarȧ să vie forte tare și cōr<in>dō. De această dām ștere d<o>mnetale. Se să fiț sănătoș cu Hs., adăvărȧ.

Eu Petrē diiac<o>lo scriu păce se sănătate d<o>mnelōr vostre, să vă tremēte d<u>mnedzău. Altă, să avețe a crēde
20 côm am scres, că-i <a>devăratō așē. *Pisi nov. 5 dnȧ.*

8 Slētīn au lieu de Snētīn 10 s'au torōs = s'au torōs 15 stremis: sic!

V^o adrese: † La țe<n>st<i>tol birăul de Bistrețe șe la tot <s>fatol d<o>mnee sale, să să deē cēstā carte cō cēnste, *Șie pișem*.

Papier. Filigrane n° 37. Encre marron foncé. Sceau plaqué, cire blanche, indéchiffrable.

Arch., n° 122. Publiē p. N. Iorga, *DB*, I, 30, n^o xxxix et *DI*, XV², 856, n° 1710.

Pour la date, v. *DB*, II, p. xi. Le Prince de Moldavie es Étienne Tomșa (22 nov. 1611-22 nov. 1615).

38

Planche XVII

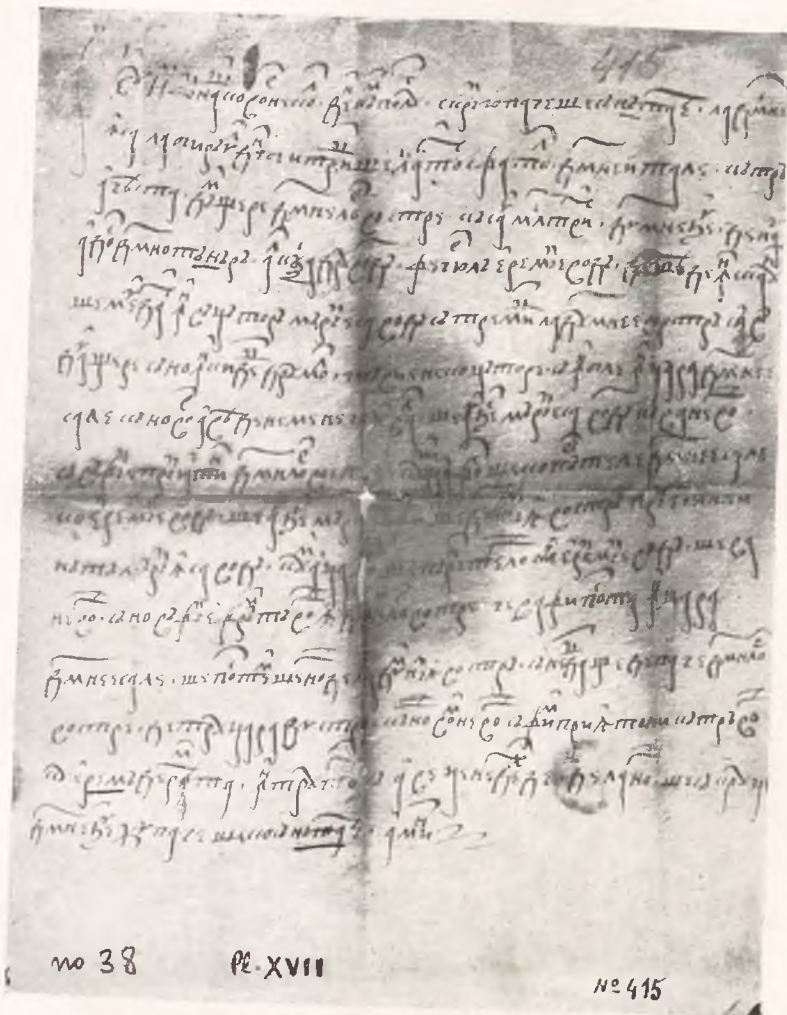
Cîmpulung (Bucovine), 1615.

Ionașco, maire de Cîmpulung, annonce au maire de Bistritza l'avènement au trône de Moldavie d'Alexandre Movilă, fils d'Irimia Movilă. Il le prie, au nom du jeune Prince, de permettre aux commerçants de passer en Moldavie et l'assure du maintien des relations amicales entre les deux pays. Enfin, il s'enquiert des dernières nouvelles et promet d'être de bonne foi.

Eu Ionașco, vornecol den Cămpolu<n>g, scriiu pace șe sănătate la d<o>mniea sa la birăul den Bi<s>triț șe la tot sfatol d<o>mn<i>ei tale. Cătră acēsta dăm ștere d<o>mnelor 5 d<o>mno tănără, Al<e>exa<n>dru Vodă, fecior<u>lu Eremie Vodă, de șede .n scaun șe me-u dat .n vătătoră Mărie sa Vodă să tremiț la dumnevoastră, să vă dau ștere să no .n-kideț drumol, țe să vie necoțătore să .nble .n țara d<o>mnee sale, că no vor avē de neme nece u val. Șe au dzez Mărie sa 10 Vodă că va nevoi să vă fie priiatin d<o>milor vostre, cum ațā fost șe co păr<in>tele d<o>mnee sale, co Eremie Vodă. [Șe au dzez Mări(a Sa) să fiț șe d<o>mnia voastră priieteni căt<r>ă Măria sa Vodă, cum ața fost șe părenteloi meu Eremie Vodă], șe va nevoi să no vă fie frământă voia d<o>- 15 milor vostre, țe va fi posta .n țara d<o>mnee sale. Șe postem șe noi dela dumnia voastră să ne daț a ște de pace

8 necoțătore = *neguțători*
pofta, poftim.

13 ața = ațā 15-16 posta, postem =

d<0>milor vostre de<n>tru țara du<mnevo>stră, că noi
vom nevoi să fim priatoni cătră voi cu eremă deremță,
•ntru tot să avețe nedejde dela noi. Șe să cruțe d<u>mnedzen
20 cu pace șe co sănătate. Amin.

V^o adresse: La birăul de Bistreț și la to<t> <s>fatol
d<0>mn<i>ee sale să să dee căstă carte •n mână d<0>milor
sale, șe să feț sănătoș •ntru dumnedzeu, adevăr•.

Papier. Filigrane n° 38. Encre marron foncé. Sceau plaqué,
tombé.

Arch., n° 415. Inédit. La date est fixée par l'avènement au
trône de Moldavie d'Alexandre Movilă (22 nov. 1615).

39

Planche XVIII

Rădăutzi (Bucovine), 1609-15.

L'évêque Ephrem de Rădăutzi demande à envoyer les trou-
peaux de porcs de l'évêché sur les territoires appartenant à Bis-
tritza et annonce qu'il payera la redevance qui sera due.

† Cu milă dela dumnedzău, eu vl<ă>d<i>ca Efrem,
epise<0>pul de Radovți de țara Molduveei, scryem multă
pace și sărătaate la ai noștri aleș dela domnul dumnedzău
și buni preatın, domnii sale cēstitului birău și părca-
5 labilōr și tuturor pragarilōr de orașul Bistriței. Cătră
acăsta poftim dela domnul dumnedzău bună pace și sără-
taate domnilōr vostre. Alta, poftim pre domni<i>le vostre
ca pre ai noștri iubiți și bătrini preiatini, dor• au dăruit
domnul dumnedzău jir•, fag sau ghende, ca să faceți dom-
10 neavostră bine pe •ntru vo• noastră ca să tremitem orece
pōr• i ce avem, dor• s'aar• •grășe. Și ce să va veni domnilōr
vosre, domneavostră veți lua; noi mai mult• avem a sluji
domnilōr vostre •ntru ce va fi pofta domnilōr vostre cătră
noi. De acásta poftim pre domnile vostre, și să vă cruțe
15 dumnedzău cu bună pace și cu toți omenii domnilōr vostre.

V^o adresse: Căstă carte să să de • mână cēstitului
birău de orașol Bistriței.

18 priatoni: sic!] deremță = dereaptă

Papier, feuille double. Filigrane n° 39. Encre marron clair. Sceau plaqué, détérioré. Signature (?) indéchiffrable.

Arch., n° 171. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 28, n° xxxvii et *DH*, XV², 842, n° 1689.

40

Suceava (Bucovine), décembre 1615.

Le chef du district de Suceava annonce à Georg Frank, maire de Bistritza, que l'invasion survenue depuis peu n'a pas fait de victimes et que la paix règne en Moldavie. Le nouveau Prince est attendu sous peu dans sa capitale.

- † Eu Gavril Danul, stolnicul și vătah mare a ținutul Sucevei, scriem multă .nkinăcune și sănătate la al nostru prē iubit și bun cinstit priiatin, jupānul Frangu Gurgu, birāul de Bistriță. Cătră acasta, scrisoare ce ai trimis la
 5 noi, tot pre rāndu am .nșteles cărții dumitale. Pohtita-i dumiata să știi prentu rāndul oamenilor, sănătoși-s au ba, și prentu rāndul celui foc carele dumnedzeu să mǎiniiasă pre noi de-l trimisese asupra noastră prentu păcatele noastre. Bine să știi dumnēta cu adevărat cuvāntu că s'au m(i)-
 10 l(o)stivit dumnedzeu de au potolit aēl foc mainte de s(fe)tii Nicolaiu și nu s'au audzit necāiur .n țară să piarā oaminii de aēl foc, de atunce până acmu. Iară de vor vrē negoțătorii să vie aiēē .n țară prentu negoțătoria, sau ēine ce trebā va avē, să n'aibā nime niēi o grije de nimica,
 15 că. cu m(i)la lui d(u)mn(e)dzeu, la noi .n țară iaste pac(e) bună, și preste puținē vrēme va veni și Măriia sa Vodā, ēine ni l-a dāruit d(u)mn(e)dzeu. Altā, pohtemu pre dumnēta ca pre un bun priiatin de rāndul veștilor ce să vor audzi .ntr'acolo, să ne dai dumnēta a ști, că ne-au lāsa(t)
 20 dōmnu nostru aiēē la cāstā margeni socotitori, iarā noi .ncā vom avē a sluji dumital(e) .ntru tot .ntru ce va li pohta dumitale la noi. De acasta dām a ști dumital(e), m(i)l(o)stivul d(u)mnedzeu să dāruiască dumital(e) bună pac(e) și sănătate .ntru ai mulți, adevăr.
 25 Gavriil Danul, *iskal*.

Vo adrese: *Bratu moemu prěvkljub<ite>le<m> p<r>uga-*
romu i prijatelju<m> našimu dobromu, pan Fran Gurgu,
birku ot Bistric.

Papier, feuille double. Filigrane n° 40. Encre noire. Belle écriture. Les signes A, H, N et I, G sont confondus entre eux. Sceau plaqué. Papier appliqué sur cire brune, type armoiries: un écusson surmonté d'un heaume. A l'intérieur, le signe z. A droite et à gauche, les signes G et S. Signature autographe.

Arch., n° 417. Inédit.

La date est fixée par le seul changement accompli dans la succession au trône de Moldavie pendant la magistrature de G. Frank: Étienne Tomşa est remplacé après le 22 nov. 1615 par Alexandre Movilă. Pour les événements mentionnés dans cette lettre, v. N. Iorga, *Analele Ac. Rom.*, XXXII, hist., p. 1042.

41

Cimpulung (Bucovine), automne 1616.

Le maire de Cîmpulung et son clerc annoncent au maire de Bistritza que les Polonais ont quitté le pays. Le Prince Étienne Tomşa passera sous peu en Pologne. La famille d'Alexandre Movilă a été capturée, mais on ignore le sort qui lui a été réservé. Ils enverront bientôt au maire de Bistritza de plus amples informations.

† Eu Petre deiacol ște Gligor(e) de Căm(pu)lu(n)go,
scriem pace ște să(nă)tate la domnie sa la birăul de Bis-
trite ște la tot sfatul d(o)mneei sa(le). Dăm ștere d(o)m-
nelor vestre că au foget Leșii de țară ște au (în)trat Ștefan
5 Vodă ște au fost ın Iași la scauno, ște (o) să esă spre țara
leșescă co Montē(ni) ște co Tătara. Era Al(e)exandru Vodă
au trecut Nestrul de cee parte, era de rod(u) lu(i) [lu]lji
l-au fost ăprento ın Co(t)nariu ște i-au dos la Ștefan Vodă.

26-28 (adresse): à mon frère bienaimé et aux conseillers communaux,
nos bons amis, à Messire Frank Georg, maire de Bistritza.

7 rodlu lul i : on peut lire aussi :
ro<u>lu lul i. Le scribe a voulu écrire
rodul său. Il s'est ravisé et a écrit lui,
sans effacer le mot précédent. Voici un
facsimilé du passage :

[illegible]

ce no pontem şte nice noi ce au făcunto cu dă<n>şei, că no
 10 nă-u venet noo vorneek să ştem bine. Ce, când va vene, noi
 vom da ştere d(om)ne(lor) vostre, că va vene Gligor<e> la
 Sem-To<ade>r. Până ato<n>ce vom şte şi mai bine; şe să
 fiţ sănătoş, adevă<r>.

† *Pis Petr<e> d<ia>culu i Dnlgoipolē.*

15 V^o adresse: La birăul de Bistriţe să se dee cestă carte,
 o zdravst<v>oitī o g<ospod>i, amin.

Papier sans filigrane. Encre marron foncé. Sceau plaqué,
 papier appliqué sur cire, indéchiffrable.

Arch., n° 107. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 32, n° XLI et *DH*, XV²,
 866, n° 1729.

Pour la date, v. N. Iorga, *Analele Ac. Rom.*, XXXII, hist.,
 p. 1043-44.

42

Cîmpulung (Bucovine), fin 1616 (?).

Les mêmes promettent au maire de Bistritza de le tenir au
 courant des invasions qui menacent la Moldavie. Pour le mo-
 ment, la paix y règne.

† Eu Gligor<e> şe Petrē dieacol, seriem paçe şe sănâ-
 tate la priiatinol nostru la birăulu de Bistreţ şe la tot sfatol
 dumnie sale. Cătră časta mulţemim de čest<ea> dumne<lo>ro
 vostre, dămo-vă şte<re> dumnelor <vo>stre să n'aveţ nece o
 5 grije pre de cătră noi, că no săn<t> oşte necăiure pre aproape,
 că de am şte noi am da ştere dumnelor vostre, com am grăit
 căt<r>ă dumnie voastră să aveţ nedějde pre noi, păr'u<n>de
 vom costa .ntru tot vom nevoi să vă dăm ştere de ce vom
 şte de<n>tr'acoče, voi .pcă să no ne uitaşe pre noi, să şteş că
 10 adevărat covăn<t> vă sponem^{rk}, să n'aveţe nece o greje
 de<nt>r'acoče, că oşte no sânto pre decăt^{rk} Sučavă, că lē-m^{rk}
 şte noi. Noi .pcă ne rogăm dumnelor vostre să ne tremēteşe
 de ce-şe şte de acele oşte, forte să crēd<eşi> cu adevărat
 com v'a<m> scres. Şe să fişe sănătoş, adevăr.

15 V^o adresse: † .p mănă birăul<u>i de Bi<s>treţ să se diie.

Papier sans filigrane. Encre marron foncé. Sceau plaqué, cire noire, indéchiffrable.

Arch., n° 294. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 32, n° XLII et *DH*, XV², 865, n° 1727.

Pour la date, v. Miron Costin, éd. Kogălniceanu, *Letop.*, I, 2e éd., p. 267.

43

Roman (Moldavie), 1616-31.

Athanase, évêque de Roman, prie le maire de Bistritza de remettre aux gens qu'il venait d'y envoyer la somme que l'on trouverait sur le voleur qui lui avait dérobé de l'argent et de faire avouer à celui-ci le nom de ses complices.

A¹canasie, ep<is>c<o>ul de Roman, scriem vîiață și multă
sănătate pre iubitului priiatenului nostru, marele domn și
birăul orașului Bistriței și a hidicului Bistriței. Cătră ace
pohtim pre milostivul d<u>mn<e>dzău să dăruiască dumi-
5 tale multă sănătate și bună pace și casei dumitale și tuturor
priiatenilor dumitale. Dup'ace mulțemim dumitale de scrisoare
și de cuvente bune și frumoase ce nē-i scris dumnēta la noi.
Alta, iarăș pohtim pre dumnēta ca pre un bun priiaten al
nostru, de rândul celui t¹lhar ce iaste .† prinsoare la dum-
10 nēta, anume Gavril Băluță, că mare pagubă nē-u făcut, și
nē-u furat cătăva samă de bani. Dirept¹ ace am .†șeles dentru
scrisoare dumitale că s'au aflat la dinsul de față o sută de
galbeni și noadzăc și noaō de galben<i>, și patru¹deze de
taler bătuț. Dirept¹ ace mă rōg dumitale, de căți bani sânt¹
15 de față, să mi-i dai dumnēta .† mână oămenilor noștri peēt-
luiți; iară căți nu să află de față, iară mă rōg dumitale ca
să aibă strânsoare a¹cel t¹lhar, să spue pre unde au keltuit
acei bani, să spue oămenii anume cumu-i kāmă, și satele.
Dēcîia .†nainte eu am a-mi .†treba cu aceia oămeni. Așē
20 mă rōg dumitale, ca să avem a mulțemi dumitale. Iară de
rândul a¹celui t¹lhar, cum va hi voia dumitale, așē vei face
cu dănsul. Iară noi pohtim pre dumnēta să ne dați bucatele
noastre, să n'avem pagubă. Și ț¹a-am trimis dumitale colacul.

un cal bun roiubu, să hie dar dumitale dela noi. Dēc̃a rugăm
 25 pre dumnēta, și domnul d<um>n<e>dzău să dăruiască dumi-
 tale ani mulți cu sănătate și cu pa<ce>. † Pis u Roman,
 nov. 8.

V^o adresse : † La priiatenul nostru, la lîrăul de ce-
 tatē Bistriței.

Papier, feuille double. Filigrane n° 43. Sceau plaqué, papier
 appliqué sur cire verte: un saint assis. Légende en partie dété-
 riorée: *Epspie Romansko*.

Arch., n° 418. Inédit.

Athanase a été évêque de Roman de 1616 à 1631 (v. N. Iorga,
Ist. bisericeii românești, II, 343).

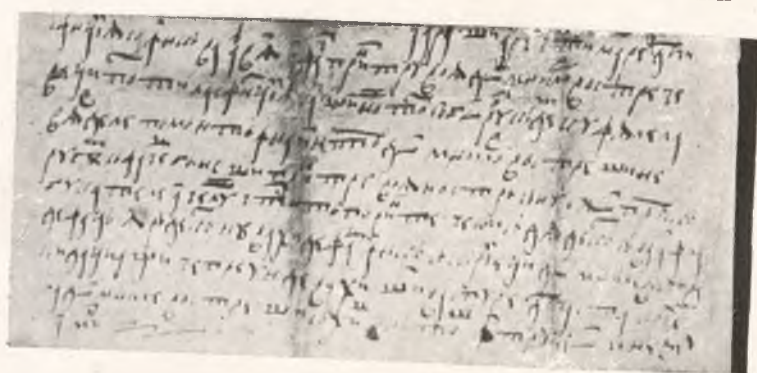
44

Planche XIX

Monastère de Voronetz (Bucovine), 1616-31.

Le prêtre Théodose, supérieur du couvent de Voronetz et
 tous les moines, ayant appris que le maire de Bistrizta ve-
 nait d'arrêter celui qui avait dérobé certains objets à l'évêque
 Athanase de Roman (Moldavie), le prieur de bien vouloir faire
 restituer à celui-ci ce qui lui avait été volé et de dresser une liste
 des objets qu'on ne retrouverait pas sur le voleur, pour enquêter
 autre part.

† Smeritul preutul Ţeod<o>sie, egumenul, și tot smeritul
 săbor de sf<i>nta mănăstire de Voroneț, scriem dela m<i>-
 l<o>stivul dōmnul dumnedzeu multă pace și viață și sănă-
 tate priătinilor noștri cei dulci și iubiți, anume byrăul de
 5 Bistriță de oraș și altui dōmni. Și dup'ac̃a dăm știre dōm-
 nilor vostre, cum am așteles și știm c'au avut pagubă c̃<in>-
 stit mai marele părintele nostru Așanasie, ep<i>sc<o>pul de
 Roman, de cătăva samă de kelșug, cum ști<e> țara totă,
 așntăe Domnul și alți vlădic̃i și toț boari<i>. Dēc̃ am așteles
 10 că s'au aflat ac̃el nepreitor c̃a-u făcut ac̃a pagubă și<i>
 a mână dōmnilor vostre. Dēc̃i rugăm pre dōmnile vostre ca
 pre ai noștri dulci și mi<lo>stivi priătini, să vă m<i>lo>s-
 tivîț să faceț byne printru voa sf<i>nteei mănăstir<i> și a
 noastră, că ne simteți dōmnile vostre priătin<i> bun<i> și

Nº 44 (fin)

Mre de Voronetz, 1616-1631.

15 dulci, să nu piară acel kelşug acelui c<in>stit părinte, ce
 să faceţ byne să daţ de cât să va afla de faţă la dănsul,
 la acel nepreitor. Că acel c<in>stită părinte şi şi noi mai
 multă vrem ave a face byne printru voa dōmnilor vostre
 ce veţ pohti dela sf<i>nţia sa şi dela noi, printru ce că
 20 sf<i>nţia sa aste părinte om bun, de-l ştiu dōmni şi bōari
 şi totă țara, şi are c<in>sti mare. Dēci sf<i>nţia sa încă
 va avă a fac<e> printru voa dōmnilor vostre ce veţi pohti
 la sf<i>nţia sa. Şi noi tot săborul cădem cu fa<te>le la
 vārdele pământă înainte dōmnilor vostre, şi ne rugăm să
 25 faceţ byne şi printru voa noastră să nu să oprēscă bucatele
 acelui c<in>stită părinte, ce să i să da de cât să va afla
 de faţă, ară de cât nu va hi de fa<ă>, încă să serieţi
 dōmnile vostre, să-i daţi a şti ce pre unde va hi şi va spure.
 Dēcasta scriem la dōmnile vostre, şi să hiţ sănătoş printru
 30 dōmnedzeu, amin.

V^o adresse: La priatini<i> noştri cei dulci şi iubiţ, la
 dōmni de Bistriţă, să hie dat<ă> această carte.

Papier sans filigrane. Encre marron foncé. Sceau plaqué,
 cire noire, tombé.

Arch., n° 263. Publié en résumé p. N. Iorga, *DB*, I, 31, n° XL
 et *DH*, XV², 870, n° 1733.

45

Planche XX

(Moldavie), 1617.

Lupul Mălai rend compte au maire de Bistritza des mouve-
 ments de troupes qui ont lieu en Moldavie, en vue d'une attaque
 des Turcs qui jettent trois ponts sur le Danube.

† Eu Lupul Mălaiu, seriu multă pace şi sănătate dōm-
 nilor de Bistriţă. Al<ta>, de veţ ave a şti Măriia voastră de
 rândul veştilor de Moldova, cum iaste, c'au străgat la Hotin
 cărţi de acmu 20 dni, să trecă Nestrul 80 de mii de Leş,
 5 25 de mii de Litf<a>ni şi dēcii câteva mii de Căzaicii Ne-
 prului; iar Turcii fac podūr<i> merēe pre Dunăre, pre trei

2 Al<ta>: ? 4 dīni (v. sl.) = jours. M. Iorga lit: d<e> <a>ni.

locur<i>; dece nu ştim cum va fi. Dumnëvoastră veş da ştire iar la noi, dece om da ştire iar la dumnëvoastră, cum vom şti. Iar de rândul celor oşti de maiinte, i-au bătut Moldovenii.
 10 Dăiasta dăm dumnilevostre ştire, dăm ştire de ce ştim. Şi să fiţ dumnilevostre sănătoş mulţi ai şi bun<i> dela dum<ne>-dzău, amin.

† Anchinăcune şi sănăta<t>e dumlilor vostre, eu mai mic Lupul Mălaiu, fecorul dumlör <vostre>; eu am a sluji
 15 dumilo<r vo>stre pururě. Dărăiască-vă dumnădzău pac<e> şi sănătate.

Vo adrese: † Anki<nă>ciune şi <să>nătate la dōmnii de Bistriţă. La birăul de Bistriţă, să să dē An mănă dumnisale.

Papier sans filigrane. Encre marron foncé. Écriture menue et soignée. Sceau plaqué, cire noire, détériorée.

Arch., n° 120. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 33, n° XLII et *DH*, XV², 870, n° 1734.

Pour la date, v. *DB*, II, p. XII.

46

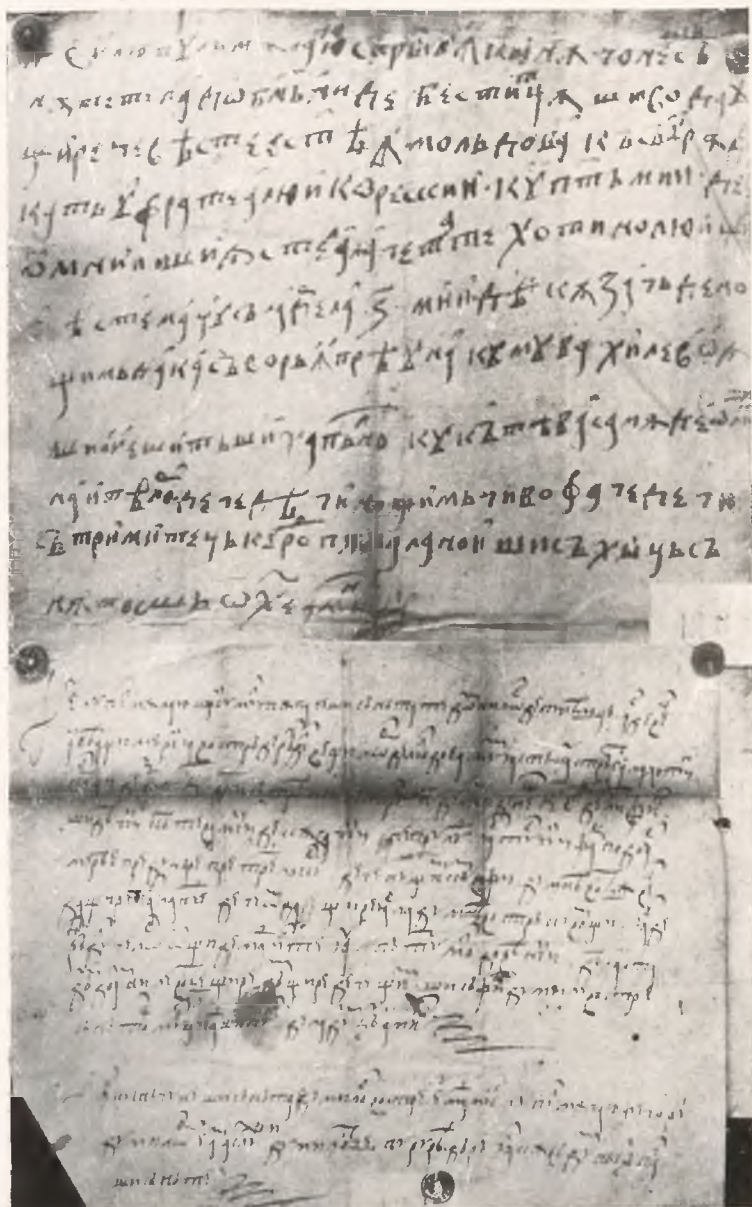
Planche XXI

(Moldavie), 1617.

Le même met au courant le maire de Bistritza des mouvements de troupes qui ont lieu en Bessarabie.

† Eu Liupul Mălaiu, scriyu Ankynăcone şi sănătete la dōbmani de Best<r>ittă şi vo dau ştire ce veste este An Moldova, că să-u râdecatn u frate a liui Cōreskii cu <o>ptn mii de om<e>nii şi este la[la] cetate Hotinoliui, şi este
 5 ma<i> gusn la Derla 6 mii de Căzack, de no ştimn dacă să vorn Apreuna, cumu va hi-le vōm. Şi-<a>u eşita şi Hat-<m>ănoł cu cătēva samă de ōmeni nai<n>tē lor. Dece dēci no ştimn ei vo<r> face. Dēci să trimiteţ curo<n>d pâna la noi. Şi să hyţ sănătoss ot Xe., amin.

1 Sănătete: sic! 2 dobmani: b est dû à une confusion. Il remplace la lettre n] Best<r>ittă: sic! 7 dēci=de aci? 9 sănătoss: sic!

Papier, filigrane n° 46. Encre marron foncé. Grande écriture malhabile. Sans sceau ni adresse.

Arch., n° 121. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 34, n° XLIV et *DH*, XV², 871, n° 1735.

Pour la date, v. la lettre précédente.

47

Cîmpulung (Bucovine), 1619.

Le maire de Cîmpulung demande au maire de Bistritza de rouvrir les frontières aux commerçants moldaves, la paix étant rétablie en Transylvanie.

† Eu SCRăstě, dvornic ot Dolgojupolju i Marco vel mⁿi, seriem multă sănătate și viață priiatenului nostru bun și iubit, ȝupănul birăul den Bistriț i pan Simiōn prăcălab. Dăm dumilor vostre știră c'am ăpșteles c'au dat dum-
5 nădzău de s'au dus ăei vrăjmaș Nēmții den țara dumilor vostre, și e acmu pace și la dumiavoastră. Deē dăm știre dumilor vostre d(acă v)a hi pace la dumiavoastră și de știț că... ăei vrăjmaș..., cum am audzit noi, iară dumiavos(tră), seriem carte la M(ăr)ia sa la Vodă, la domnu nostru, să
10 slobodzescă drumul să ănb(le) neguțătorii, că sărăcescu foarte neguțători mulți, să vie cu negoate și cu marhă la Bistriță. Deē și dumilur vostre ăncă v'are hi mai bine și mai ăndemănă.

Sim bišem. Miseuite <z>dravi ot g<ospod>i, amin.

15 *Pis u Dolgojupo<l>.*

V° adresse: † Priiatelenii noștri, ȝupănul birăul de Bistriț și ȝupănul Simiōn prăcălab.

Papier déchiré en plusieurs endroits. Saus filigrane. Encre noire. Sceau plaqué, détérioré.

Arch., n° 246. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 7, n° XII et *DH*, XV², 785, n° 1614.

Pour la date, v. Berger, p. 91, n. 3.

1 SCRăstě: sic! Marco vel mⁿi (?): ? 12 dumilur: sic!
14 bišem: sic! (Traduction): nous écrivons cela. Que Dieu vous accorde la santé, amen.

Handwritten signature and text:
P
[Signature]
[Handwritten text]

Cîmpulung (Bucovine), 17 décembre 1620 (?).

Le maire de Cîmpulung annonce au maire de Bistritza que le Prince de Moldavie se trouve à Jassy et que les Tatars sont partis pour Moscou. Le restant de la lettre est consacré à des affaires particulières: achat de cuir à Bistritza et litige avec un habitant de Rodna.

Al mieu cînsti<t> și ales părinte, Măriia ta biră<u> de
cetate Bistriței, Țnkinu-mă Mării tale<e> cu săn<ă>tate și
dau știr<e> Mărie dumital<e> de rândul veștilor, cu mila
lui dumnedză<u>, iaste pace și aședzare bun<ă> și domnu
5 nostru iaste la scaun, la Iaș, iar Tătarii s'au dus la Moscu,
și aș hi venitu și eu, țe m'am dus la Cănpul-lungu pintru
niște cai ai voștri țe mii-<a> poronțitu Andriaș că s'a fu-
rată dela voi. Dec voiui nevoi să-i scoțu, numai să vie om
dela Măria ta să-i cunoscă. Depreun<ă> cu fecorul mieu
10 acă<l>altă am trimis Mării tale 6 zloți, fac șese florinți, și
rămân noao florinți. Dec te rog pre Măriia ta de cel răs,
să mi-l dai, că și țe ban ț'oiu trimite fără<ă> zăbavă. Și
mă mai rog și de altu răs să-mi nigoți și să mi-l trimiți, e
voiu trimite toți (ba)nii. Altă, mă rog Mărie tal<e> să fac
15 o carte la birăul de Rodna, să-mi de...a un om prețu de
patru lei, că mii-a fugit cu vama a optudzece de piei de
capră și doasprădzeece bolgarii. Dec să-mi de banii sau să
ia prețul acelor ban<i>, că apoi voiui trage nește cai dă
col<o>. Dec mă rog Mării tale să-mi faci prav<ilă> de toate.
20 Să fii Măriia ta săn<ă>tos cu pac<e> și cu săn<ă>tate Țn
vee, o Xъ., <a>min. *Dol<go>polē*, dek., 17.

† Mai mic fecor<u>l Măria tal<e> Gavril, vornicul de
Că<m>pul-lungu, mă Țnkin Mării tale cu săn<ă>tate. Ga-
vriil prăcălabul

25 Vo adrese: Cu cîinste să hie dată la mână Mării sal<e>
birăului de B<i>strița).

Papier sans filigrane. Encre marron, décolorée. Écriture menue, peu lisible. Les signes I, H et 6, M, H sont confondus entre eux. Sceau plaqué, tombé. Signature autographe.

Arch., n° 205. Publié en résumé p. N. Iorga, *DB*, I. 36, n° XLVIII et *DH*, XV², 896, n° 1768.

Nous conservons la date proposée par M. Iorga (*DB*, II, p. XII). Andreiaș est Andreas Satler, maire de Bistritza entre 1620-21 et 1624-25 (v. Berger, p. 90).

Cîmpulung (Bucovine), 1620-21, 1624-25 ou après 1638.

Le maire de Cîmpulung prie le maire de Bistritza de renvoyer en Moldavie la femme d'un notable qui avait quitté son mari et fui en Transylvanie, le Prince de Moldavie ayant ordonné de soumettre à de fortes amendes les habitants de Cîmpulung et autres villages, qui lui ont laissé passer la frontière.

† Eto az dvornicul Polihron ot Dlhogopolé, și Grigor<e>, și Gliga, și Ion a lui Isaiu și alăți oameni<i>, toți denă sat de Cămpul-lun<g>u, scriemă pač<e> și sănătate dumitale, birău de Bistriță. Alău, dăm știre dumitale ca alui nostru părinăte
5 c'au trecut prenă straj<ă> o muiare, și amă făcut și sēmne. Cându-i acmu, au venit bă<r>batul cu cartē dumisale lui Vod<ă>, de dziče că i-au figit acē muiare; dec noi n'am știut ce muiare iaste. Cându acmu să pradă și Cămpulungul, și Vama, și Știrbicanii; dec ne punem bucatele toți
10 prenr'acē muiare. Dec ne rugăm dumitale și a tot sfatulă Măriei tale, să te îndure dumnędzău să ne dai acē muiare, să o aducă la noi să o dăm în mână bărbatului, să nu ni să ia bucatele. Noi mai multu vom avē a sluj<i> dumitale
15 întru tot ce va hi voă dumilor vostre, să vă hie milă de noi, forte ne rugăm, că acē muiare au fudzit dela bărbat, ce noi nu am știut c'au fudzit, ce ne-m găndit că iaste o săracă, cum trec multe sărace. Dec ne rugăm dumilōră vostre să o dați în mână ăestui omă ce va aduc<e> și carătē,

7 figit: sic! 12 să o dăm est répété au dessus de la ligne.

anum<e> Simiōn^u Pîoarul, că acesta au fost^u străjar, de^u lui
 20 i să du^u capul acumu și no^uă bucate<le>. Că să nu ne
 lăsați la pradă dumnăvostr<ă>, că să dați ace^u muiare să o
 dăm .în mână bărbatului. De ace^uta ne rugăm dumiitale
 birău, dumiitale Andreiașu, ca lui dumnędză<u> den ceru.
Mca fev., 19 dni.

25 V^o adresse : † Să să dă ace^ustă carte .în mână birăului
 de Bi<s>triți și ala nostru nedejdutor^u .întru tot, An-
 dreiașu.

Papier sans filigrane. Sceau plaqué, cire brune : une croix
 double. On peut distinguer les lettres KOM, appartenant à la lē-
 gende.

Arch., n° 421. Inédit.

Andreiaș peut être Andreas Satler, cité dans la lettre précé-
 dente, ou bien Andreas Amendt (Végh), maire de Bistritza à partir
 de 1638 (v. Berger, p. 90-91).

50

Cimpulung (Bucovine), 1620-21, 1624-25 ou après 1638.

Les magistrats de Cimpulung prient Andreas (Satler ou
 Amendt), maire de Bistritza, de juger un différend entre un garde
 frontière de Cimpulung et un villageois qui a acheté une jument
 en Transylvanie.

† Noi, vornici^u de Cămpulu<ng>, scriu .în kinăcune și
 mulată sănătate Mării tale birău Andreeș^u de cetate Bis-
 triței. Alta, dăm știre dumiitale de răn<dul> Ursului dela
 noi, c'au fos ședzăn^u .în straj<ă>, ă^u Ștefan Tără^u au
 5 .peu<n>gurat^u straj<a>, ă^u vornici^u au prădat pre Ursul^u,
 dă-u dat Ursul 4 zloți globă vornicilor, ceine au fost^u
 atunăci. Dăci Ursul au strins^u pre Ștefan să-i plătescă
 acei patru zloți dă-u dat printru dinsu. ă^u Ștefan au fost^u
 cumpărat o ăpă dirept^u 3 florinț la Gol Mateș, din ăd.
 10 Dăci Ursul o au dat vornicilor ăpă, ă^u vornici^u n'au vrut^u
 să o ă, c'au fost^u ră și scopă de un^u pi^uor; dăci acumu am
 trimis pre Ursul la dumiëveostră, să-i leguiți; și ăpă .peă o

am trimis la dumniēvoastră. Dēci pohtim pre dumiēvoastră să aibă lēge la dumniēvoastră cu direptul^u. De acēsta rugān^u
 15 pre dumiēvoastră, noi .Acă vom face printru voē dumiilor
 vostre. Și să hiți sănătoș o *Xrist... amin. Pis mai, 23 dn^u.*

Vo adresse: † Să să dē acēstă carte .Am mână birăului
 de cetate Bistriței cu mare cînste.

Longue feuille de papier. Filigrane n° 50. Encre marron foncé. Sceau plaqué, cire noire, indéchiffrable.

Arch., n° 49. Publié p. N. Iorga, *DB*, I, 16, n° *xxi* et *DH*, *XV*², 889, n° 1757.

Pour la date, v. la lettre précédente.

INDEX

Les chiffres renvoient aux numéros d'ordre des pièces. A la suite des noms de lieux on trouvera l'indication de leur dénomination hongroise. A la suite des noms propres on trouvera, entre parenthèses, l'indication du lieu où apparaît tel personnage et la date de la pièce. Les noms, tels qu'ils apparaissent dans le texte, sont enfermés entre crochets.

I

NOMS DE LIEUX, DE MONTAGNES, DE RIVIÈRES ET DE PROVINCES

- ALBA-JULIA, v. BELGRAD.
 BELGRAD, ville en Transylvanie, 8.
 BĂRGĂU, village, d. Bistritza-Năsăud (*Borgobesztercze*), 13.
 BĂRGĂUL de jos, id., (*Alsoborgó*), 19.
 BORSA, village dans le Maramures (Borsa), 30.
 BUDINETI, village en Bucovine (d. Storojineț), 25.
 CĂMENIȚA, Kamenetz, ville en Pologne, 37.
 CERNĂUȚI, Czernowitz, village,auj. capitale de la Bucovine, 37.
 CÎMPULUNG, ville en Bucovine, 1, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 24, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 41, 42, 47, 48, 49.
 CÎRLIBABA [*Cirtibahol*], crête de montagne en Bucovine, entre la rivière du même nom et la vallée du Țibău, 4.
 COȘNA, montagne dans le Sud-Ouest de la Bucovine, près de Dorna, 1, 4.
 COTNARI, village en Moldavie (d. Iași), 41.
 DERLA, localité en Bessarabie (?), 46.
 DOLGOPOL, traduction en v. sl. du nom de *Cîmpulung* (v. sl. *dligu + polje*), 12, 13, 17, 31, 47, 48, 49.
 DUNĂRE, le Danube, 45.
 FĂGĂRAȘ, ville en Transylvanie, 6.
 FELDRU, village, d. Bistritza-Năsăud (*Földra*), 35.
 HIDIȘ [*Iăgeș*], village, d. Bihor (*Hegyes*), 25.
 HOTIN, forteresse sur le Dniester. dans le Nord de la Bessarabie, 8, 45, 46.
 IAD, village, d. Bistritza-Năsăud (*Jád*), 7, 30, 50.
 IAȘI, capitale de la Moldavie, 41, 48; v. glossaire, s. v. *scaun*.
 LUCĂVEȚ, village en Bucovine (d. Vijnîța), 25.
 MAIER, village, d. Bistritza-Năsăud (*Majer*), 3.
 MARAMUREȘ, province dans le Nord de la Transylvanie, 2.
 MOISEI, village, d. Maramures (*Mojșén*), 25, 30.
 MOLDOVA [*țara Muldūoiei, Moldāa, țara Moldovei*], la Moldavie, 1, 2, 25, 45, 46.
 MOLDOVIȚA, monastère de moines en Bucovine, 1, 26, 28, 29, 30.
 MOSC, Moscou, 48.
 NEAMȚU [*Țirgu-Neamțu*], ville en Moldavie, 24, 34.
 NEGRISOARA, montagne en Moldavie, d. Suceava, 4.
 NISTRU, le Dniester (fl.), 41, 45.

- RĂDĂUȚI, ville et évêché en Bucovine, 39.
- RODNA, village, d. Bistritza-Năsăud (*Uhradna* et *Oradna*), 16, 18, 21, 48.
- ROMAN, ville et évêché en Moldavie, 43, 44.
- SĂCEL, village, d. Maramureș (*Iaszacsal*), 30.
- SĂLIȘTE, village, d. Maramureș (*Felsőszelistye*), 2, 30.
- SÎNGIORGIU [*Sinğiordz*], village, d. Bistritza-Năsăud, (*Oláhsgyörgy*), 10.
- SIRET, village en Bucovine, 18; *Tirgul Siretului*, id., 37.
- SLATINA, monastère de moines en Moldavie (d. Suceava), 23.
- SNEATIN [*Slătîn* au lieu de *Sniatyn*], ville dans le Sud de la Galicie, 37.
- ȘTEFĂNEȘTI, village en Moldavie, d. Botoșani, 37.
- ȘTIRBICANI, village en Bucovine, 49.
- SUCEAVA, ville en Bucovine, 4, 5, 7, 17, 19, 20, 21, 22, 27, 37, 40, 42; district de Suceava, 16.
- SUCIUL de sus, village, d. Solnoc-Dohica (*Felsőszöcs*), 36.
- SUHARD, groupe de montagnes au Nord-Ouest du village Cîrlibaba (Bucovine), 1.
- TELȚI, village, d. Bistritza-Năsăud (*Telcs*), 30.
- TIBĂU, montagne en Bucovine, 4, v. CÎRLIBABA.
- UNGUREASCĂ [*țara ~*], la Transylvanie, 8.
- VAMA, village en Bucovine, d. Cîmpulung, 49.
- VĂRAREA, village, d. Bistritza-Năsăud (*Néposz*), 35.
- VIȘEU de mijloc, village, d. Maramureș (*Középvise*), 30.
- VIȘEU de sus, id. (*Felsővise*), 30.
- VORONEȚ, monastère de moines en Bucovine, 44.

II

NOMS PROPRES

- AGATHON, npr., supérieur du couvent de Moldovitz (1601-02 ou après 1605), 28, 29.
- ALBUL COSMA, npr., juge de Singeorgiu (début du xviiie s.), 10.
- ALEXANDRU ȚEL BUN, prince de Moldavie (1400-1432), 1.
- ALEXANDRU MOVILA, v. MOVILĂ.
- AMENDT, v. ANDREIȘ.
- ANDONIE, npr., supérieur du couvent de Moldovitz (début du xviiie s.), 26.
- ANDREIȘ, npr., ANDREAS AMENDT (*Végh*), maire de Bistritza (1638-1643), 49, 50.
- ANDREIȘ, npr., notable de Bistritza (1600), 8.
- ANDREIȘ, npr., v. SATLER.
- ANDREICA, v. ÎNDREICO et CORB.
- ARMENI, les Arméniens : de Cernăuți, 37; de Cîmpulung, 10, 11; de Suceava, 5, 21.
- ATHANASIE, npr., évêque de Roman (1616-1631), 43, 44.
- BADEA, npr. : ~ STOLNICUL, magistrat de Făgăraș (1599), 6.
- BĂLUTĂ GAVRIL, npr., brigand (1616-1631), 43.
- BARNOVSKI DIMITRIE, npr., gouverneur de Suceava (1601), 27.
- BATHORI, npr., v. JICMON.
- BEUZ VĂȘIAN, npr., prêtre à Suceava (début du xviiie s.), 20.
- BILȚĂ TOMA, npr., maire dans le Nord du Maramureș (1602-1617), 30.
- BIRTĂLĂNEASĂ, npr., femme de Bartholomé (hong. *Bertalan*), Suciul de sus (1608), 36.
- BUDAKER GASPAR [*Budaki Gáspár*] npr., maire de Bistritza (1576-1577, 1580-1586, 1591-1592), 1.
- BUDAKER JOHANN [*Budaki János*], id. (1594-1595, 1598-1601), 3, 4, 5, 6, 7.
- BURZEU, npr., Suciul de sus (1608), 36.

- CĂCR IUȘTUAN, npr. (hong.), Suceava (1592-1597), 5.
 CANDREA, npr., malfaiteur, Borgo-Bistritza (début du xviie s.), 13, 15.
 CAZACUL GLIGORE, npr., boyard de Lucavetz (début du xviie s.), 25.
 CAZAČI, les Cosaques, 37, 45, 46.
 COCRIȘEL, npr., Moldavie (1600), 8.
 COMAN DAN, npr., Iad (1602-1617), 30.
 CORB ANDREICA, npr., Vișeu de mijloc (1602-1617), 30.
 CORESKI, npr., v. KORECKI
 CORNIȘ GASPAR, npr., v. KORNIS.
 CORNIȘĂ, npr., malfaiteur, Borgo-Bistritza (début du xviie s.), 13.
 COSMA, npr., maire de Cimpulung (1595), 3.
 COSMA, npr., maire de Telči (1602-1617), 30.
 COȘMULEI, npr., Rodna (début du xviie s.), 18.
 COSTANDA, npr. f., Moldavie (1600), 8.
 COSTEA, npr., boyard de Luca-
 vetz (début du xviie s.), 25.
 COSTIN, npr., Rodna (début du
 xviie s.), 21.
 CREȚUL IRIMIA, npr., prêtre à Sîn-
 georgiu (début du xviie s.), 10.
 DANCIUL GAVRIL, npr., Suceava
 (1615), 40.
 DIMA, npr., Suceava (début du
 xviie s.), 22.
 DUMITRU, npr., prêtre à Moisei
 (début du xviie s.), 25.
 FED MIHAI, npr., Săliște (Mara-
 mureș), (1602-1617), 30.
 FODOTSKI, npr., Suciul de sus
 (1608), 36.
 FRANK GEORG (nommé aussi SZA-
 BÓ) [*Franqu Giurđiu*], maire de
 Bistritza (1604-1605, 1608-1610,
 1613-1615, 1618-1619), 32, 33, 34,
 35, 40.
 GALERIE, npr., supérieur du cou-
 vent de Slatina (début du xvii^e
 s.), 23.
 GAVRIL, npr., Suceava (début du
 xviie s.), 21.
 GAVRIL, id., maire de Cimpulung
 (1620), 48.
 GEALALI, horde de Tatars, 17.
 GHEORGHE, npr., maire de Cimpulung
 (début du xviie s.), 10, 11.
 —, habitant de Cimpulung (dé-
 but du xviie s.), 16.
 —, *a i Mosostoie*, fils de mosos-
 toie, Cimpulung (début du
 xviie s.), 10.
 GLIGA, npr., Cimpulung (1620-
 1625 ou après 1638), 49.
 GOL MATEȘ, npr., Iad (1620-1638), 50.
 GONȚUL, npr., prêtre à Suceava
 (début du xviie s.), 20.
 GRIGORE, npr., conseiller commu-
 nal à Cimpulung (1604-1618), 17,
 32, 41, 42.
 —, id., Cimpulung (1620-1638), 49.
 —, id., Iad (1602-1617), 30.
 HADĂU ALEXEI, npr., Bistritza
 (1604-1618), 35.
 HAPKA SIMION, npr., Vișeu de
 sus (1602-1617), 30.
 IACOB, npr., clerc à Suceava (dé-
 but du xviie s.), 22.
 IANĂȘ, npr., noble hongrois, d.
 Bistritza-Năsăud (1592-1597), 5.
 IANE COMISUL, npr., magistrat de
 Făgăraș (1599), 6.
 ILIȘ, npr., conseiller communal à
 Iad (1600), 7.
 ÎNDREICO ȘTEFAN, npr., Vișeu de
 mijloc (1602-1617), 30.
 ION ISAI, npr., Bărgăul de jos (dé-
 but du xviie s.), 19.
 —, id., Cimpulung (début du xvii^e
 s.), 9.
 —, id., Moisei (1602-1617), 30.
 IONAȘCO, npr., prêtre à Budineți
 (début du xviie s.), 25.
 —, id., Cimpulung (1615), 38.
 —, id., Sîngeorgiu (début du xvii^e
 s.), 10.
 —, id., Siret (début du xviie s.), 18.
 IONȚEA, npr., prêtre à Săliște
 (1602-1617), 30.
 JICMON, npr., Sigismond Bathori,
 prince de Transylvanie (1600-
 1601), 27.
 KORECKI [*Coreski*], npr., Prince
 polonais (1617), 46.
 KORNIS GASPAR [*Corniș Gașpar*],
 npr., chef de mercenaires en
 Transylvanie (1593), 2.
 LAZĂR, npr., prêtre à Bistritza
 (1599), 6.

- LEȘI, les Polonais, 27, 37, 41, 45.
 LITFANI, hommes d'armes Lithuaniens, 45.
 LUPUL MĂLAI, npr., dignitaire en Moldavie (1617), 45, 46.
 MACRAI IUȘTUAN, npr., noble hongrois, d. Solnoc-Dobica (1608), 36.
 MACSIM, npr., Telci (1602-1617), 30, v. MAXIM.
 MANOLE, npr., prêtre à Suceava (début du xviie s.), 20.
 MARCĂȘ, npr., Săcel (1602-1617), 30.
 MARCU, npr., Cimpulung (1619), 47.
 MARTIN, npr., Cimpulung (début du xviie s.), 16.
 MATEI, npr., Lucavetz (début du xviie s.), 25.
 MAXIM, npr., Hidiș (début du xviie s.), 25, v. MACSIM.
 MICULA, npr., Maier (1595), 3.
 MIHAI-VODĂ, npr., Michel le brave, Prince de Valachie (1593-1601), 8, 27.
 MITROFAN, npr., prêtre à Moldovitz (début du xviie s.), 20.
 MOGILDEA, npr., dignitaire en Moldavie (1600), 8.
 MOSOSTOIE, npr. f., Singeorgiu (début du xviie s.), 10.
 MOVILĂ, npr., famille de Princes qui ont régné en Moldavie : ALEXANDRU ~ (22 nov. 1615-2 août 1616), 38, 41; EREMIĂ ~ (août 1595-10 juillet 1606), 38.
 MUNTENI, les Valaques, 41.
 NEMȚI, les Allemands, 47.
 NICOARĂ, npr., Borșa (1602-1617), 30.
 NICOLAE (*Sfintul* ~), la S. Nicolas, 40.
 NICOLAE, npr., diacre à Suceava (début du xviie s.), 20.
 NISTOR, npr., Telci (1602-1617), 30.
 ONEA, npr., Suceava (début du xviie s.), 19.
 ORBAN, npr., v. WEIDNER.
 PAȘCO SIMION, npr., Suciul de s. (1608), 36.
 PETRE, npr., clerc à Cimpulung (1612, 1616), 37, 41, 42.
 PIOARUL SIMION, npr., garde-frontière à Cimpulung (1620-1625, 1638), 49.
 PLATON, npr., Singeorgiu (début du xviie s.), 10.
 POGAN JURJ, npr., préfet du Maramureș (1593), 2.
 POLIHRON, npr., maire de Cimpulung (1620-1625, 1638), 49.
 POTLOGAR TOADER, npr., maire de Suciul de sus (1608), 36.
 RĂZVAN ȘTEFAN, npr., Prince de Moldavie (3 mai 1595-août 1595), 3, 4.
 ROMĂȘCEL VASILE, npr., percepteur des impôts du d. de Suceava (début du xviie s.), 16.
 ROTOMPAN CHRISTIAN, npr., maire de Cimpulung (1604-1619), 31, 32.
 RUBUL ȘTEFAN, npr., malfaiteur (début du xviie s.), 13, 15.
 SATLER ANDREAS (EPHIPPIARIUS, NYERGES), npr., maire de Bistritza (1620-1621, 1624-1625), 48, 49.
 SAȘI, les Saxons de Transylvanie, 8.
 SIMION, npr., conseiller municipal de Bistritza (1593), 2; (1619), 47.
 —, id., d. Bistritza-Năsăud (début du xviie s.), 16; (1602-1617), 30.
 —, id., maire de Cimpulung (début du xviie s.), 13, 14, 15, 16.
 SINKER GHEORGHE, npr., Bistritza (1599), 6.
 SWCZ GEORG [*Siuc Giurgiu*], npr., maire de Bistritza (1602-1603, 1606-1607, 1611, 1612, 1616-1617), 30, 35.
 SPIRIDON, npr., Moldavie (1600), 8.
 SUS MIHAI, npr., conseiller municipal à Bistritza (1604-1618), 35.
 ȘUTRA PETRE, npr., Bistritza-Năsăud (début du xviie s.), 24.
 SZABÓ GEORG [*Sabău Giurgiu*], npr., maire de Bistritza, v. FRANK.
 TĂLMAȘ VASILE, npr., maire de Cimpulung (début du xviie s.), 17.
 —, id., percepteur des impôts du d. de Suceava (début du xviie s.), 16.
 TÂNASE, npr., Cimpulung (1595), 3.
 TĂRIȚĂ ȘTEFAN, npr., d. Bistritza-Năsăud (1620-1625, 1638), 50.
 TĂTARI, les Tatars, 17, 29, 37, 41, 48.

- THEODOSIE, npr., supérieur du couvent de Voronetz (1616-1631), 44.
- TOADER [*Sem ~*], la S. Théodore, 41.
- TOLNAY MIHAI, npr., hetman de Suceava (1595), 4.
- TOMA, npr., préfet du Maramureş (1593), 2.
- TOMIAGĂ JURGE, npr., Vişeu de sus (1602-1617), 30.
- TOMŞA ŞTEFAN, npr., Prince de Moldavie (20 nov. 1611-22 nov. 1615, sept. 1621-août 1623), 41.
- TORCIUL, npr., maire de Cîmpulung (début du xviie s.) 9.
- UDREA, npr., hetman de Suceava (1600), 7.
- URSUL, npr., douanier à Cîmpulung (1620-1625, 1638), 50.
- VĂSEI ALEXEI, npr., Borgo-Bistritza (début du xviie s.), 9.
- VĂSCAN, npr., Cîmpulung (début du xviie s.), 24.
- , id., Sîngeorgiu (début du xviie s.), 10.
- VÊGH, v. ANDREIAŞ.
- WEIDNER URBAN [*Orban*], npr., maire de Bistritza (1578-1579, 1587-1590, 1593, 1596-1597), 2, 5.

G L O S S A I R E

Le premier chiffre renvoie au numéro d'ordre; le second indique la ligne de la pièce. Les mots, tels qu'ils apparaissent dans le texte, sont enfermés entre crochets droits. Pour fixer le sens de certains mots, on a reproduit les phrases dans lesquelles ils figurent. La source de quelques emprunts est indiquée entre parenthèses.

acolisi (a se), *vr.*: *déci s'au acolisit* Simion de acel cal, de i l-au vǎn<du>, *Siméon s'est emparé du cheval et l'a vendu*, 16⁷.

albă, *adj. f.*: *săptămâna cǎ - , la semaine qui précède le dimanche gras, pendant laquelle on ne mange que des laitages et des œufs*, 19¹².

albață, *sf.*: *~pre ôkiu, taie*, 19⁸.

araçet, *v.* argint.

argint (?) [araçet], *sn.*: *un irelo de - , une bague en argent (?)*, 9¹⁵.

așezzare, *sf.*: *iaste pace și ~ bună, la paix et la tranquillité règnent*, 48⁴.

ba, *adv. de négation*: *sănătoși-s au ba, sont-ils oui ou non en bonne santé*, 40⁶; 1²³; 18¹⁰.

ban, *sm., argent (monnaie)*, 48¹⁷; *~i gata, argent comptant*, 22⁸.

bașă, *sm.*, *Pacha*, 29¹¹.

bate (a), *va.*: *a ~ războiu, faire la guerre*, 8⁴.

bătrîni, *sm. pl., conseillers communaux: de Cimpulung*, 14²; *de Tg.-Neamtzu*, 24³.

bîntui (a), *va.*: *și voi skelariilor, nime să n'aibă a bîntui preste dzisa noastră, qu'aucun douanier n'ose changer les dispositions que nous avons prises*, 7⁷.

bolgariu [*pl. bolgarii*], *sn.*, *cuir de Russie: ôptudzeț de piei de capră și doasprădzē-țe bolgarii*, 48¹⁷.

bucate, *sf. pl., argent (monnaie)*, 43²²; 44²⁰; *boeufs*, 21¹¹; *fortune, objets en nature*, 14⁷; 16²⁵; 49¹³⁻²⁰.

burduf [*pl. burdujii*], *sn.*, *ou-tre contenant du fromage de lait de brebis ou de chèvre*, 16²⁶.

cădea (a), *vn.*: *cădem cu fa-țele la vǎrdele pământ, nous nous prosternons la face contre terre* 44²³⁻²⁴.

cămașe, *sf., chemise*, 8²³; 9¹⁹.

cap, *sn.*: *aest ~ de țară a Molduvei, cette extrémité de la Moldavie*, 31³.

carte, *sf., lettre*, 14¹⁰; 15¹¹; 19⁴; 21⁴; 35²⁰; 40⁵; 48¹⁵.

caș, *sn.*, *fromage blanc*: ~ de
cara, *boule de cire de la*
forme d'un fromage blanc,
9²⁷.

catastiv, *sn.*, *registre*, 34⁵.

ceașnic, *sm.*, *échanson (titre*
de noblesse), 27¹.

ceângătoare, *sf.*, *ceinture*, 9¹⁷.

cerca (a), *va.*: am cercat cu
oameni buni, *nous avons in-*
terrogé des honnêtes gens,
21⁸.

cerceel, *sm.*, *boucle d'oreille*, 9¹⁸.

certare, *sf.*, *punition*: să aibă
acei oameni răi ~ mare, *que*
ces brigands soient punis
sévèrement, 35⁹.

colac, *sm.*, *cadeau en nature*:
și Ță-m trimis dumitale co-
lăcul, un cal, *et nous vous*
avons envoyé le cadeau, un
cheval, 43²³.

comis, *sm.*, *titre de noblesse*, 6¹.

cot, *sm.*, *coudée, aune*: coțe
de pă<n>dze, 9⁹.

crainic, *sm.*, *hérald, crieur pu-*
blic, 30²⁴.

crede (a), *va.*: pre sufletele
noastre... să credeț, *nos âmes*
en sont témoins, 36⁵; să-și
credă okii, *pour se con-*
vaincre de visu, 19¹⁹.

cruța, (a), *va.*, *préserver*: ște
să cruțe dumnezeu cu pace
ște co sănătate, *et que Dieu*
vous garde en paix et en
bonne santé, 38¹⁹⁻²⁰.

cui, *sn.*, *clou*, 22^{9-12.15}; 23⁸.

cumănac, *sn.*, *bonnet*, 16²⁰.

cure (a), *vn.*, *courir*: A ră ome-
nii dumiilor vostre au curs
dup'ânși, *et vos hommes leur*
ont couru après, 16¹⁵.

custa (a), *vn.*, *maintenir en*
vie, vivre: și să te custe dūm-
nedzâu, *que Dieu te main-*
tienne en vie, 28³; păr'unde
vom costa, *tant que nous*
vivrons, 42⁷⁻⁸.

cuvînt, *sn.*: cătră goborăna-
tulă să fiți cu cuvântă de-
reptă mere, *je vous prie*
d'être loyaux quand vous
parlerez de moi au Prince
de Transylvanie, 28⁶⁻⁷.

dălbă, *sn.*, *mousseline, fichu*
de mousseline (osmanli dül-
bend, tülbent), 9¹³.

dele, *sf. pl.*, *objets (v. sl.*
dělo), 9¹.

deregător, *sm.*, *maire*: ~ de
Cîmpulung, 11¹; 14¹; 15⁹;
17¹.

desag, *sm.*, *besace*, 16²⁰.

descăleca (a), *va.*: de cându
să-ū descălecat țara Mul-
dūiei, *depuis la colonisa-*
tion (fondation) de la Mol-
davie, 1¹⁴.

diac, *sm.*, *clerc, scribe (v. sl.*
dijakŭ), 22²⁹.

domn, *sm.*, *Prince de Molda-*
vie, 48⁴ et *passim*.

dvornic, *v. vornic*.

e, *conj.*, *et*, 1²⁴; 48¹³.

egumen, *sm.*, *supérieur d'un*
couvent, 23⁴; 26¹; 29²; 44¹.

făcători răi, *sm. pl.*, *malfai-*
teurs, 27⁵.

fag, *sm.*, *hêtre*, 39⁴.

făină [fănină], *sf.*, *farine*, 7⁴.

fecor, *sm.*, *jeune homme*, 16⁵;

fîls (*formule de politesse*),
48²²; ~ de soflet gorat în
besē<re>că, *fils adopté sous*
serment à l'église (cf. N.

- Iorga, *Gesch. d. rumän. Volkes*, I, p. 205), 8¹⁷.
- fier [herul], *sn.*, *marque au fer rouge appliquée sur un cheval*, 19²⁰; 25²⁰.
- fîrtai, *sn.*, *quart*, 7⁴.
- florint, *sm.*, *florin (monnaie)*, 16¹⁸; 48¹⁰; 50⁹, *v.* vorint.
- foc, *sn.*: să-l lasaț la focul, *envoyez-le (m. à m. laissez-le) au diable*, 20¹⁵⁻¹⁶; *malheurs, dégâts produits par une invasion*, 40⁷.
- fotă, *sf.*, *jupe du costume des paysannes*, 9²³.
- frînge (a), *va.*: să no vă fie frământă voiă, *que votre volonté ne soit pas contrecarée*, 38¹⁴.
- fulău, *sm.*, *homme malhonnête*: dăm știre domnilor voastre că sămtu oameni buni și derepți... nu sămtu fulăi, 19¹²⁻¹⁴.
- fur, *sm.*, *voleur*, 27⁴; 35⁸.
- galben, *sm.*, *ducat (monnaie)*, 43¹².
- ghindă, *sf.*, *gland (fruit du chêne)*, 39⁹.
- giulgi [golce], *sn.*, *toile fine (hong. gyöles)*, 9²¹.
- gloabă, *sf.*, *amende en argent comptant ou en nature*, 50⁶.
- glugă [gugălă], *sf.*, *capuchon*, 16²⁰.
- gobornatul, *sm.*, *le Prince de Transylvanie*, 28⁷.
- golce, *v.* giulgi.
- gorștinar, *sm.*, *collecteur de l'impôt sur les moutons et les porcs, dit gorștină*, 16².
- grăbi (a), *va.*: au grăbită nômțē în Cernăuțe, *(les Polonais) sont arrivés précipitamment à Cernăuți pendant la nuit*, 37⁶⁻⁷.
- greș [făr'grîși], *loc. adverbiale, sans faute*, 29¹³.
- gudeț, *v.* județ.
- gugălă, *v.* glugă.
- guler, *sn.*, *collet*, 9¹¹.
- iapă, *sf.*, *jument*, 9¹¹; 19⁵⁻⁶; 24⁵; 34⁴; 35¹³; 50^{9.10.12}.
- împăratul, *sm.*, *le Sultan*, 29¹⁰.
- împlea (a), *va.*: să-i ăplă de pre dă<n>so locu. De noi vei ăplă, *qu'il lui rende (les objets volés). Si tu ne rends pas les objets*, 9³¹⁻³².
- îndemină, *adj.*: și dumilor voastre încă ar hi ~ cu noi, *la chose serait commode pour les rapports qu'il y a entre nous*, 31⁴.
- inel, *sn.*, *bague*, 9¹⁵; 16¹⁸, *v.* argint.
- înkisoare, *sf.*, *prison*, 20¹².
- învăluială, *sf.*, *importunité, ennui*, 26¹².
- învăța (a), *va.*: pre popa Manole am învățat să serie, *j'ai dicté au prêtre Manole*, 20²⁰⁻²¹.
- jecui (a), *va.*, *pillier*, 16¹⁶⁻¹⁷.
- jir, *sm.*, *faine (fruit du hêtre)*, 39⁹.
- jude, *sm.*, *magistrat*, 30²³.
- județ, *sm.*, *magistrat*, 36³; ~ la margine, *magistrat dans une région frontalière*, 31¹³.
- jupîn, *sm.*, *titre honorifique, Messire*, 36⁵; *maire de Bistritza*, 21²; 24¹¹; 32³.
- jurat, *sm.*, *conseiller communal: de Bistritza*, 20⁴; *de Iad*, 7⁴; *du Maramureș*, 30¹⁻².
- kelșug, *sn.*, *fortune (hong. költség)*, 44⁸⁻¹⁵.

- lăsa (a), *va.*: va lăsa pre loc răvaș, *il donnera tout de suite une lettre*, 12¹⁰.
- laudă, *sf.*: ne rugăm... să fa-
ceți o carte... la Vodă, să...
lase (vama) cum au fost și
mainte vreme, și *can* cu
laudă, *nous vous prions d'é-*
crire au Prince de Moldavie
de rétablir les droits de
douane de jadis, qui ont
donné de bons résultats, 12⁷.
- lege, *sf.*: a face lege, *rendre*
justice (dans un procès), 21¹¹.
- leu, *sm.*, monnaie, 22⁸; ~ bă-
tut, *écu monnayé*, 22^{12.14}.
- măreț, *adj.*: la cենstitol se ~
de dumnedzeu, à *Messire...*
loué du Seigneur, 37¹.
- mărgine, *sf.*: acea sânto Căd-
zače se ședu prě cele mar-
gene în țara leșască, *ceux-là,*
ce sont des Cosaques qui sont
établis à la frontière de la
Pologne, 37^{11.12}.
- marhă, *sf.*: bétail, 16¹¹; 19¹⁵;
30²¹; 36⁷; *merchandise*, 11¹¹;
47¹¹ (*hong. marha*).
- mărturisi (a), *va.*: mărturi-
săscă cu suvletul, *je prends*
mon âme à témoin, je jure
sur mon âme, 25¹⁸.
- mătase, *sf.*, soie, 9¹⁶.
- mereu, *adv.*: poduri merée,
ponts à demeure (sur le Da-
nube), 45⁶.
- mîna (a), *va.*: a ~ soli, *envoyer*
des émissaires, 17⁷.
- mișei, *sm. pl.*, gens pauvres
(*serfs*), 13⁷; 35¹¹.
- muier, *sf.*, femme, 10^{4.5.6};
49^{5.7}.
- năframă, *sf.*, *fichu*, *voile de tête*
(*costume des paysannes*), 9²⁹.
- nătare, *sm.*, *serf*: cu tare cu
nătare, cu mic cu mare, *avec*
les propriétaires et les serfs,
36^{14.15}.
- negoț, *sn.*: să vie să adocă
negoțu de care treboește la
noi, *qu'ils apportent les mar-*
chandises dont nous avons
besoin, 32¹⁷; negoate, *pl.*, 35⁶.
- neguța (a), *va.*: să-mi nigoți,
achète-moi, 48¹³.
- nemeș, *sm.*, noble hongrois, 11⁹.
- nepreitor, *sm.*, malfaiteur, 44¹⁰.
- nevoi (a), *va.*: și nevoim să
n'aibă nice o nevoe, *et nous*
nous efforçons de leur éviter
tout ennui, 35^{11.12}.
- nume, *sn.*: ș'au lăsat unul
în ~ de mort, *ils en ont*
laissé un pour mort, 16¹⁷.
- omăt, *sn.*, neige, 13¹⁷.
- opincă, *sf.*, sandale (*chaussure*
des paysans), 16²¹.
- oști, *sf. pl.*, armées, 42^{5.11.13};
45⁹.
- păere, *sf. pl.*, (*sing. păioară*),
voile, 9²⁴.
- Pan, *sm.*, titre honorifique,
Messire, 27¹; 47³, v. jupin.
- părinte, *sm*, père (*titre hono-*
rifique): al mieu cēstit și
ales părinte, Mariia ta birău
de cetate Bistriței, 48^{1.2}.
- pestrue [*prestrure*], *adj. f.*:
o ~ de așpe, *une jument ta-*
chetée, 19¹⁰.
- pierde (a), *va.*: niu m'au per-
dut, *ils ne m'ont pas tué*, 8⁷.
- pîne, *sf.*, pain, 26^{7.8}, v. pită.
- pîrcălab, *sm.*, préfet et ma-
gistrat d'un district, 24^{2.11};
27^{3.19}; 35^{3.4.19}; 39^{4.5}; 47^{3.4}.
- pîrgar, *sm.*, conseiller commu-
nal: de Bistritza, 33²; 35⁴;

- 39⁵; de Tq.-Neamtzu, 24¹; de Suceava, 19¹.
 pită, *sf.*: ~ făcută, pain, 7⁵.
 popă, *sm.*, *prêtre*, *curé*, 20¹; 25^{3.7.8}; 29²; 30¹¹; 36¹⁴, *v.* preot.
 Portar, *sm.*, *gouverneur d'une place forte*, 22¹.
 potronic, *sm.*, *petite monnaie* (*v.* Tiktin, *Rumän.-deutsch. Wb.*, p. 1227, s. v.), 9^{7.8}; 18^{11.13}.
 prăda (a), *va.*: să pradă și Cămpulungul, și Vama, Cămpulung et Vama sont soumis à de lourdes amendes, 49⁸⁻⁹.
 pravilă, *sf.*, *code*, *loi*: decă au aflat la ~ nostră, ils ont trouvé dans notre code, 20⁸; decă mă rog..... să-mi faci ~ de toate, nous vous prions de rendre un jugement pour le tout, 48¹⁹.
 preintă *sf.*, *bonne santé*, 30³.
 preot, *sm.*, *prêtre*, 14²; 44¹, *v.* popă.
 presi (a), *va.*: macar niu mai d'aș ~ co trupol, încă să es în țara, pourvu que mon corps puisse résister aux privations jusqu'à ma libération, 8¹⁹.
 preț, *sn.*, decă să-mi dă banii sau să ia prețul acelor bani, qu'il me rende l'argent ou l'équivalent de la somme, 48¹⁷⁻¹⁸.
 prinsoare, *sf.*, *prison*, 20⁵, *v.* înkisoare.
 pune (a), *va.*: a-și pune bucatele, garantir avec sa fortune, 14⁷; 49⁹.
 puțin, *adj.*: aiasta puțină scrisorē, cette courte lettre, 13⁴.
 răvaș, *sn.*, *lettre*, *billet*, 12¹⁰.
 rînd, *sn.*: de rîndul a nește furi, en ce qui concerne certains voleurs, 27⁴; tot pre rîndu am înțeles cărții duminitală, j'ai compris point par point votre lettre, 40⁵; prentu rîndul oamenilor, en ce qui concerne les hommes, 40⁶; de rîndul celui tîlhar, quant à ce malfaiteur, 43⁹.
 rîs, *sm.*, *lynx*, 48¹¹.
 rod, *sn.*, *famille*, *parents* (*v.* sl. rodŭ), 41⁷.
 roib, *adj. m.*: cal ~, cheval alezan, 43²⁴.
 roke, *sf.*, *robe*, 9²⁰.
 rotat, *v.* sur.
 rudă, *sf.*, *famille*, *parenté*: iar de noi de toată ruda noastră iaste ertat, 20¹⁴.
 să, *conj.*, *si*, 3¹³.
 săcure, *sf.*, *petite hache*, 29¹⁹, *v.* topor.
 săduș, *sm.*, *garant* (*hong.* szavatos, szovatos), 24⁸; 34⁴.
 sălaş, *sn.*, *campement*, 16¹⁶.
 sărac, ~ă, *sm. et f.*, *serf*, *femme du peuple* 49¹⁷; *adj. m.*: acești sărače de omene, ces pauvres gens, 29¹⁷, *v.* mișei.
 scaun, *sn.*, *résidence* (*du Prince de Moldavie*), 32¹⁵; 38⁶; 41⁵; 48⁵.
 scopă, *adj. f.*: o ăpă... ~, une jument boiteuse, 50¹¹.
 șindilă, *sf.*, *bardeau*, *échan-dole*, 22⁹.
 skelar, *sm.*, *douanier*, 7⁷.
 slăbi (a), *vn.*: că au foarte slăbit manastirē de pâne, les moines ont vivement ressenti le manque de pain, 26⁷⁻⁸.
 socotitor, *sm.*, *chef des douaniers*, 40²⁰.

- sol, *sm.*, *envoyé, messenger*, 16⁶.
 șoltuz, *sm.*, *maire* : de Tg.-Neamtzu, 24¹; de Siret, 18²; de Suceava, 19¹; *maire arménien de Suceava*, 21¹.
 somsid, *sm.*, *voisin* (*hong. szomszéd*), 2¹⁰.
 somșter, *sn.*, *velours* (*all. Sammet, Sammt*), 9¹⁰.
 sovon, *sn.*: *sovone co her, chemises en toile fine brodées de fil d'or (?)* (*v. sl. savanŭ*), 9¹².
 spătar, *sm.*, *titre de noblesse* (*porte-glaive*), 32¹.
 stolnic, *sm.*, *titre de noblesse* (*sommelier*) : ~ de Suceava, 40¹.
 straje, *sf.*, *poste de garde à la frontière*, 49⁵; 50⁴.
 străjar, *sm.*, *garde-frontière*, 49¹⁹.
 strîmb, *adv* : de va pără cu strămbul aceluia omu, si la chose paraît injuste à cet homme, 19¹⁷.
 strînge (a), *va.* : au strîns pre Ștefan să-i plătescă acei patru zloți, il l'a forcé de lui payer..., 50⁷⁻⁸.
 strînsoare, *sf.*, *să aibă ~, (que ce malfaiteur) soit soumis à la question*, 43¹⁷.
 sueman [sosmăn], *sn.*, *manteau des paysans*, 9²⁵; 16²².
 sucnă, *sf.*, *jupe*, 9²⁶.
 sur, *adj. m.*, *gris* : cal ~ rotat, *cheval gris pommelé* (*cf. Bogrea, Dacoromania, III, p. 810*), 25⁶.
 taler, *sm.*, *écu (monnaie)*, 8^{9,10}; 9^{10,13}; ~ bătut, *écu monnayé*, 43¹⁴.
 tar, *sn.*, *marchandise* (*hong. tár*), 10⁷.
 tare, *adv.* : (și au trimis) să vie forte ~, et ils leur ont fait dire de venir au plus vite, 37¹⁶.
 temniță, *sf.*, *prison*, 8¹⁵.
 tilhar, *sm.*, *brigand*, 13⁶; 14^{6,10}; 15⁴; 27⁴; 35⁸; 43⁹.
 tîrg, *sn.*, *marché aux bestiaux*, 24^{6,7}.
 țiu, *sn.*, *cloche, grelot* (*v. Bogrea, Dacoromania, III, p. 449*), 16¹⁹.
 tocmală, *sf.*, *arrangement, accord* : cum le iaste tocmala, quelle est leur situation, 27¹⁵.
 topor, *sn.*, *hache*, 9²²; 16²².
 trage (a), *va.* : voiu ~ nește cai, je confisquerai des chevaux, 48¹⁸.
 treabă, *sf.* : de traba cetății, pour les besoins de la forteresse, 22⁹; că am tremis doi cai cu trêbele mănăstirii, nous avons envoyé deux chevaux pour les besoins du monastère, 29¹⁸⁻¹⁹.
 trece (a), *va.* : ce nămai fac rău omenilor tutorora, că-i trec pren munte, (ces voleurs) apportent de grands préjudices aux commerçants qui sont obligés, pour les éviter, de quitter les voies fréquentées et de se frayer d'autres chemins dans la montagne, 13¹¹⁻¹².
 urêdnic, *sm.*, *maire* (*petit-russe urjadnik*), 13¹.
 val, *sn.*, *dommagematériel*, 12³; ennuî, 34⁷; 38⁹.
 vamă, *sf.*, *douane* : de Bistritza, 16¹³; 23¹⁴⁻¹⁵; 26¹²; 29²¹; de Cimpulung, 12³.

- vameş, sm., douanier, 12⁴; 23².**
văr primar, sm., cousin germain, 20²⁻³.
vătaş, sm., chef militaire, 40¹.
vătăman, sm., adjoint du maire d'un village, 25¹².
vezir, sm., Vizir, 29¹².
vidic, sm., région, arrondissement (hong. vidék), 5⁷; ~ ul de sus, 30²; ~ ul Bistriţei, 43³.
Vlădică, sm., évêque, 44⁹; de Rădăuţi, 39²; de Roman, 29¹; de Suceava, 20⁶.
Vodă, sm., Prince de Moldavie ou de Transylvanie, 12⁶; 13¹³; 17⁷; 29¹⁰; 35¹¹; 38⁵⁻⁶; 40¹⁶; 47⁹; 49⁷.
voivod, sm., Prince de Moldavie, 32¹⁴.
vorint, sm., florin (hong. forint), 18⁶, v. florint.
vornic, sm., maire : de Cîmpulung, 3¹³; 32¹; 33¹¹; 34¹; 35¹; 38¹; 48²²; 50¹; dvornic, 49¹.
vornic, sm., émissaire, 41¹⁰.
zăbavă, sf.: fără -, sans retard, 48¹².
zlot, sm., petite monnaie (pol. złoty), 48¹⁰; 50⁶.
-

TABLES DES CORRESPONDANCES

I

Correspondances entre les cotes d'archives et les numéros
d'ordre de la présente édition.

Cote d'archive	Edition	Cote d'archive	Edition
10	17	231	28
13	3	233	24
15	23	238	21
17	2	246	47
24	27	263	44
32	12	269	31
43	6	294	42
46	11	296	34
47	25	302	30
49	50	354	16
52	22	367	18
63	29	386	10
69	20	389	15
85	36	400	4
89	32	401	5
107	41	402	26
116	35	403	13
120	45	415	38
121	46	416	9
122	37	417	40
156	8	418	43
159 a et b	33	419	19
171	39	421	49
172	7	438	1
177	14		
205	48		

II

Correspondances entre les numéros d'ordre de l'édition
Iorga et ceux de la présente édition.

Édition Iorga Vol. I	Édition Rosetti	Édition Iorga	Édition Rosetti
1	18	31	30
2	2	32	35
4	3	33	34
5	28	34	33
6	6	35	32
7	24	36	31
8	7	37	39
10	27	38	36
11	8	39	37
12	47	40	44
14	22	41	41
15	29	42	42
16	17	43	45
17	23	44	46
18	16	48	48
19	14	Vol. II	
20	12	159	10
21	50	160	15
23	25		
24	11		
25	21		
26	20		

TABLE DES PLANCHES

Planches	Numéros d'ordre des lettres
I	1
II	Adresses des n ^{os} 1 et 4
III	2
IV	3
V	4
VI	4 (fin)
VII	5
VIII	6
VIII bis	7
IX	9
X	10
XI	18
XII	26
XIII	27
XIV	28
XV	30
XVI	36
XVII	38
XVIII	39
XIX	44 (fin)
XX-XXI	45 et 46

TABLE DES MATIERES

	Pages
AVANT-PROPOS	VII
ABBREVIATIONS	1
INTRODUCTION	1
I. Généralités	1
Le fonds roumain de Bistritza	1
Notre édition. Les dates. Méthode de publication	2
Transcription	4
II. Caractères externes	4
Le papier	4
Les filigranes	5
Écriture. Formes des signes et ligatures	6
Abréviations	7
Ponctuation	8
III. Caractères internes	8
Le formulaire et ses divisions	8
Les phrases en v. slave	10
IV. Conditions linguistiques	11
Provenance des lettres	11
Relations politiques et commerciales entre la Transyl- vanie et le Nord-Ouest de la Moldavie	12
Scribes et écoles	13
V. Système graphique	14
Les signes ѡ, ѣ, ѧ et ꙗ	14
Orthographe slave	15
Phénomènes graphiques	16
n + occlusive sourde	16
Omission de l'n dans des groupes de consonnes	16

	Pages
ʁ	16
La graphie <i>s</i> + occlusive sourde + <i>r</i>	16
Défauts du système	16
VI. Système phonétique	16
Voyelles	17
[a] accentué ou non	17
[e] accentué	17
[e] accentué suivi de [e] ou de [a(ă)]	17
La 3 ^e pers. du sing. de l'indicatif présent du vb. „être“	18
[i] accentué ou non	18
[o] accentué	18
[u] accentué ou non	18
[ă]	19
[î]	19
Voyelles nasalisées	19
ʃ	19
La prép. [in]	20
[e] et [î]	20
[î]	21
[ă]	21
Diphthongues	21
[aw]	21
[ye], [ea] et [ya]	21
[wa]	23
Réduction de la diphthongue [ea]	23
Voyelles en hiatus	24
[o ă]	24
Consonnes	24
Palatalisation des labiales	24
[dz]	24
[dʒ]	25
[v]	25
Sonantes	25
Rhotacisme	25
[n] mouillée	26
Groupes de consonnes	26

	Pages
[<i>fl</i>]	26
[<i>pt</i>]	26
[<i>nt</i>]	26
Anticipation	27
Assimilation consonantique	27
Différenciation consonantique	27
Dissimilation consonantique	28
Fin de mot	28
[<i>e</i>]	28
[<i>ɣ</i>]	28
[<i>u</i>] et [<i>ũ</i>]	29
[<i>t</i>]	29
Abrégement	29
Dérivation	30
Composition	30
VII. Les formes	31
Le nom et l'article	31
Article enclitique	31
Article proclitique	31
Le pronom	31
Le pronom personnel	31
Les pronoms démonstratifs	32
Le pronom indéfini	32
Le verbe	32
Verbes sans préfixes. Verbes actifs	32
Formes de conjugaison	32
Indicatif présent du vb. „être“	32
Imparfait de l'indicatif	32
Prétérit	33
Plus-que-parfait	33
Futur	33
Futur composé	33
Impératif futur	33
Conditionnel	33
Infinitif court	33

	Pages
Temps et aspect	34
Adverbes et expressions adverbiales	35
Prépositions	35
Conjonctions	35
VIII. La phrase. Groupes nominaux	35
L'article	35
La construction substantif + article proclitique + attribut adjectival + article enclitique	35
La construction article <i>lui</i> + prép. <i>a</i> + article + pron. possessif. Même construction devant un nom propre au génitif	35
Prép. <i>a</i> devant un complément au génitif-datif ou un possessif	36
Prép. <i>a</i> devant le nom-complément indirect	36
Prép. <i>la</i>	36
Prép. <i>de</i>	37
Cas régime absolu	37
Structure de la phrase	37
Prép. <i>pre</i>	37
Pronom relatif	38
Valeur expressive	38
Sujet-verbe-complément	38
Verbe-sujet-complément	38
Complément-verbe	38
Attribut adverbial ou adjectival + verbe (ou nom)	39
Nombre	39
Le tutoiement	39
Coordination et subordination	40
Opposition entre deux phrases	40
Propositions temporelles	40
Rapports de causalité	40
Finalité	41
Propositions consécutives	41
Propositions conditionnelles	41
Propositions comparatives	42

	Pages
Temps et aspect	34
Adverbes et expressions adverbiales	35
Prépositions	35
Conjonctions	35
VIII. La phrase. Groupes nominaux	35
L'article	35
La construction substantif + article proclitique + attribut adjectival + article enclitique	35
La construction article <i>lui</i> + prép. <i>a</i> + article + pron. possessif. Même construction devant un nom propre au génitif	35
Prép. <i>a</i> devant un complément au génitif-datif ou un possessif	36
Prép. <i>a</i> devant le nom-complément indirect	36
Prép. <i>la</i>	36
Prép. <i>de</i>	37
Cas régime absolu	37
Structure de la phrase	37
Prép. <i>pre</i>	37
Pronom relatif	38
Valeur expressive	38
Sujet-verbe-complément	38
Verbe-sujet-complément	38
Complément-verbe	38
Attribut adverbial ou adjectival + verbe (ou nom)	39
Nombre	39
Le tutoiement	39
Coordination et subordination	40
Opposition entre deux phrases	40
Propositions temporelles	40
Rapports de causalité	40
Finalité	41
Propositions consécutives	41
Propositions conditionnelles	41
Propositions comparatives	42

	Pages
Propositions interrogatives	42
IX. Stylistique	42
Procédés de langue écrite	42
Les phrases stéréotypées	42
Procédés de langue parlée	43
Absence des mots composés	43
Reprise d'une idée ou répétition d'un mot à la suite d'une proposition subordonnée	43
Phrases courtes introduites à l'aide d'une particule	44

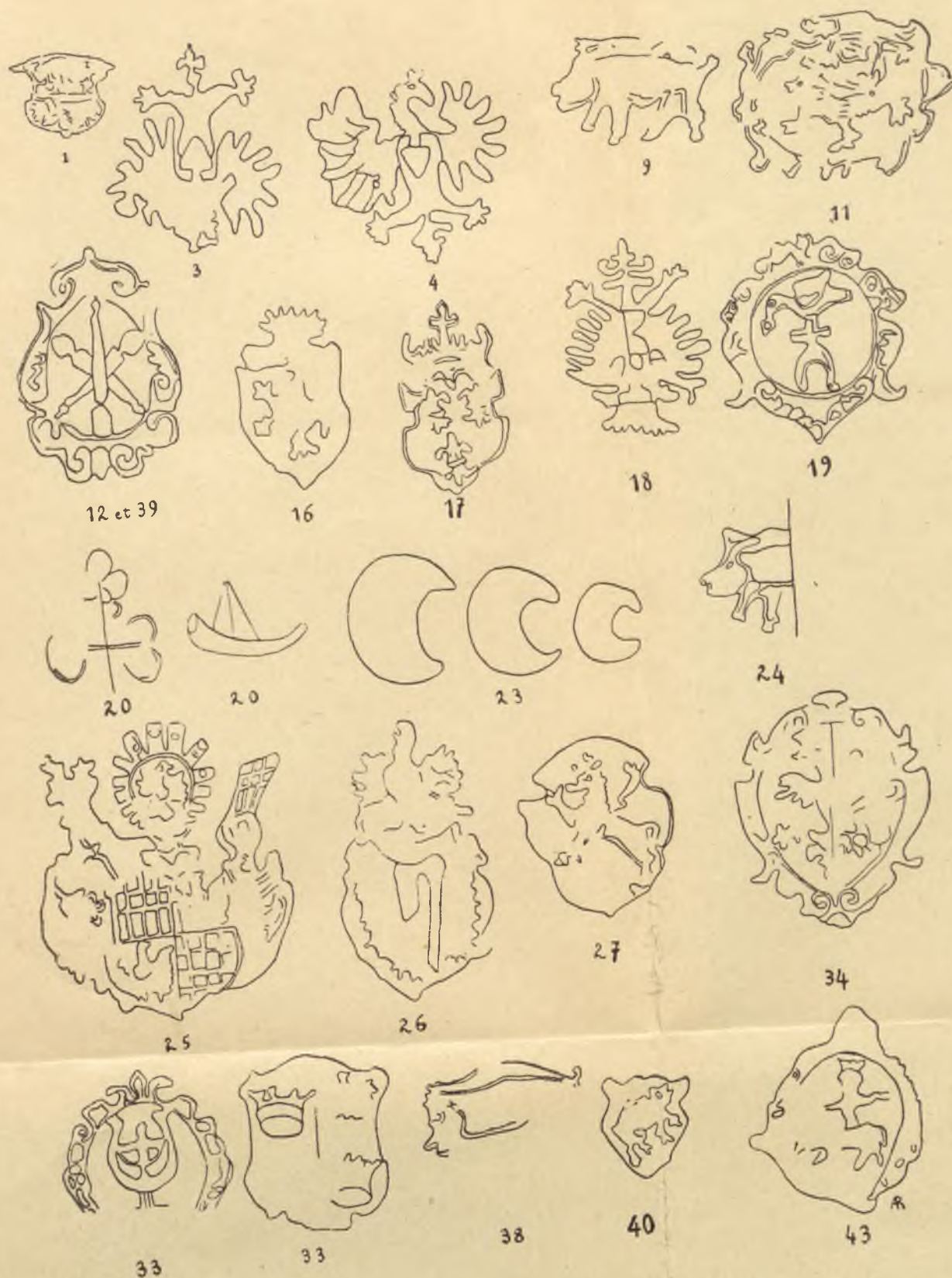
TEXTES

1. Mre de Moldovitz, 30 juin 1592	45
2. Săliște (Maramureș), 2 mai 1593	46
3. Cîmpulung, 1595	47
4. Suceava, 6 août 1595	48
5. " , 1593-97	49
6. Făgăraș, 26 novembre 1599	50
7. Suceava, 24 mai 1600	51
8. Bistritza, avant le 1 nov. 1600	51
9. Cîmpulung, commencement du XVII ^e s.	52
10. " " " " " "	54
11. " " " " " "	55
12. " " " " " "	55
13. " " " " " "	56
14. " " " " " "	57
15. " " " " " "	58
16. " " " " " "	58
17. " " " " " "	60
18. Bistritza , " " " " " "	60
19. Suceava , " " " " " "	62
20. " " " " " "	63
21. " " " " " "	64
22. " " " " " "	64
23. Mre de Slatina, " " " " " "	66
24. Tirgu-Neamtzu, " " " " " "	66
25. Lucavetz, " " " " " "	67
26. Mre de Moldovitz, " " " " " "	68
27. Suceava, 1601	69

	Pages
28. M ^{re} de Moldovitzza, 1601-02 ou après 1605	70
29. " " " 1595-1622	71
30. Nord du Maramureș, 1602-17	72
31. Cîmpulung, 1604-18	73
32. " " "	74
33. " " "	75
34. " " "	76
35. " " "	77
36. Suciul de sus (d. Solnoc-Dobica), 30 mai 1608	78
37. Cîmpulung, 1612	79
38. Cîmpulung, 1615	80
39. Rădăuți, 1609-15	81
40. Suceava, décembre 1615	82
41. Cîmpulung, automne 1616	83
42. Cîmpulung, fin 1616 (?)	84
43. Roman, 1616-31	85
44. M ^{re} de Voronetz, 1616-31	86
45. Moldavie, 1617	87
46. " " "	88
47. Cîmpulung, 1619	89
48. Cîmpulung, 17 déc. 1620 (?)	90
49. Cîmpulung, 1620-21, 1624-25, ou après 1638	91
50. " " " " " "	92
INDEX	94
I. Noms de lieux, de montagnes, de rivières et de provinces . . .	94
II. Noms propres	95
GLOSSAIRE	99
TABLES DES CORRESPONDANCES	106
I. Correspondances entre les cotes d'archives et les numéros d'ordre de la présente édition	106
II. Correspondances entre les numéros d'ordre de l'édition Iorga et ceux de la présente édition	107
TABLE DES PLANCHES	108
TABLE DES MATIÈRES	109
ERRATA	115

ERRATA

- P. 7, l. 14, lire : la graphie.
P. 9, l. 1 du bas, lire : indiqués.
P. 13, l. 1 du bas, lire : incontrôlable.
P. 15, l. 2, lire : dans 25 cas, sur 50 : nos 6-9 ; l. 9, lire : Dans
les nos 2, 4 .. ; l. 10, lire : apparaît surtout à la finale (plusieurs
ex. par lettre).
P. 20, l. 2, lire : pre^antru.
P. 25, l. 18, lire : M^{re}.
P. 27, l. 17 : rétablir le *t* en fin de ligne.
P. 35, l. 9 du bas, lire : possessif.
P. 36, l. 18, lire : *svatul*.
P. 80, l. 8 : rétablir le *t* en fin de ligne
-

Publicații ale INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ȘI FOLKLOR :

Ov. DENSUSIANU

GRAIUL DIN ȚARA HAȚEGULUI

1915

75 lei

Ov. DENSUSIANU

VIEAȚA PĂSTOREASCĂ

IN

POESIA NOASTRĂ POPULARĂ

1922-1923

Vol. I 10 lei
Vol. II 13 lei